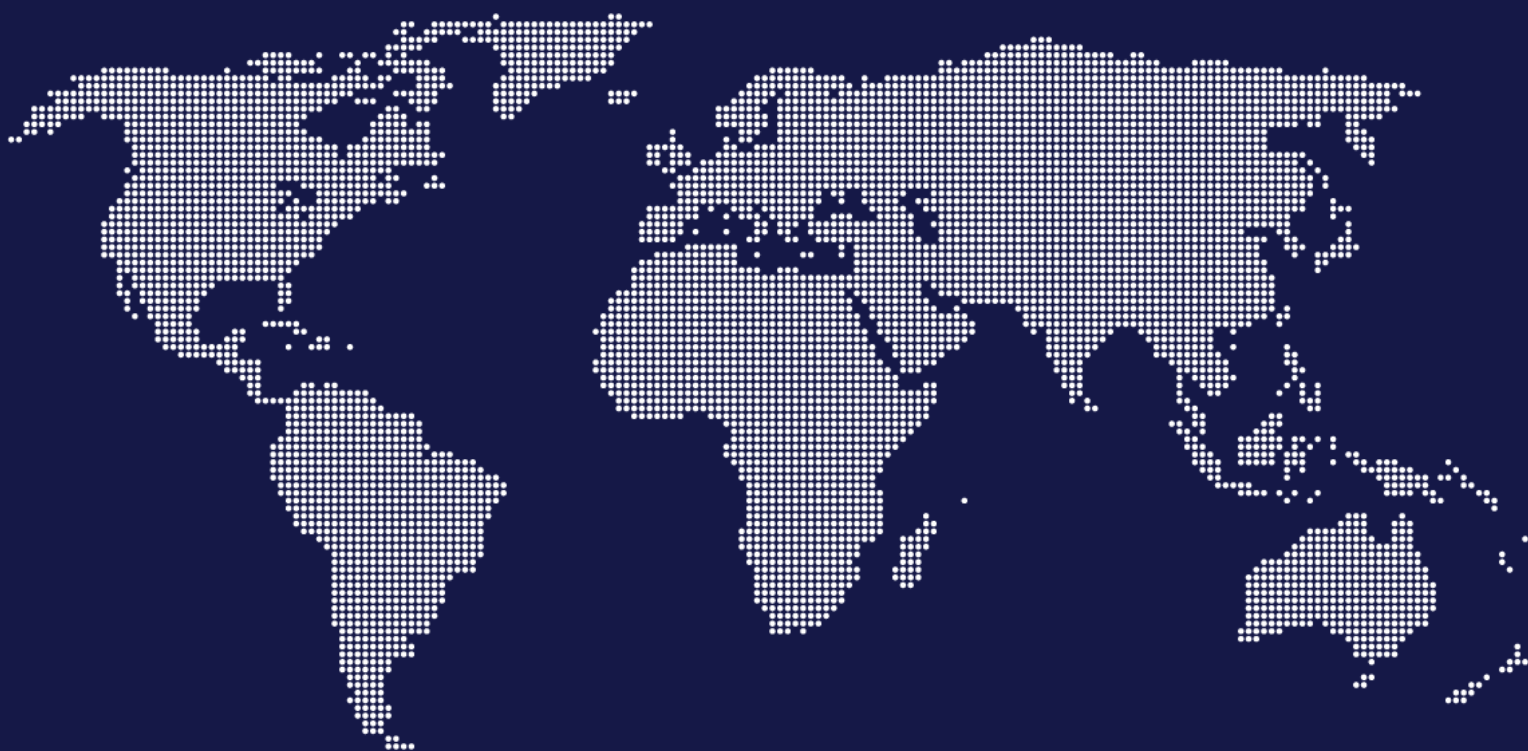

Medical University of Warsaw

MEDICAL LIBRARY FORUM

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

ISSN: 2450-0437

Issue 2 | Volume 18 | 2025

Medical Library Forum

Forum Bibliotek Medycznych

ISSN: 2450-0437

Issue 2 | Volume 18 | 2025

The journal is co-financed by educational institutions: Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University (Bydgoszcz), Jagiellonian University – Medical College (Cracow), Medical University of Gdańsk (Gdańsk), Medical University of Silesia (Katowice), Medical University of Lublin (Lublin), Medical University of Łódź (Łódź), University of Warmia and Mazury (Olsztyn), Poznan University of Medical Sciences (Poznań), University of Opole (Opole), Pomeranian Medical University (Szczecin), Warsaw Medical University (Warsaw), Centre of Postgraduate Medical Education (Warsaw) and Wrocław Medical University (Wrocław).

Editor-in-Chief

- Agnieszka Czarnańska (University Library, Medical University of Warsaw)

Deputy Editor-in-Chief

- Edyta Ceranowska-Wójcicka (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)

Programme Board

- Katarzyna Bikowska, PhD (University Library, University of Warmia and Mazury, Poland)
- Renata Birska (Main Library, Medical University of Lublin, Poland)
- Dagmara Budek (Main Library of Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland)
- Katarzyna Falow (Main Library of the Medical University of Gdańsk, Poland)
- Magdalena Kotlarek-Naskręt (Main Library, Poznan University of Medical Sciences, Poland)
- Witold Kozakiewicz (Information and Library Center, Medical Library of Łódź, Poland)
- Tatiana Ostapenko, PhD (National Scientific Medical Library of Ukraine, Ukraine)
- Justyna Seiffert (Main Library, Medical University of Silesia, Poland)
- Renata Seweryniak (Library, Centre of Postgraduate Medical Education, Poland)
- Dominika Sidorska (Medical Library, Wrocław Medical University, Poland)
- Joanna Słomkowska (Medical Library, Collegium Medicum of the Nicolaus Copernicus University, Poland)
- Danuta Szewczyk-Kłós (Main Library, University of Opole, Poland)
- Anna Uryga (Medical Library, Jagiellonian University -- Medical College, Poland)

Editorial Board

- Edyta Ceranowska-Wójcicka (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Agnieszka Czarnańska (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Zuzanna Gańko (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Maciej Głowalski (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Magdalena Książek (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)
- Krzysztof Włodarczyk (University Library, Medical University of Warsaw, Poland)

Reviewers (this issue)

- Grzegorz Gmiterek, Prof. (University of Warsaw, Poland)
- Małgorzata Kisilowska-Szurmińska, Prof. (University of Warsaw, Poland)
- Dorota Grabowska, PhD (University of Warsaw, Poland)

Composition and typesetting

- Agnieszka Terczyńska (Studio Grafpa)

Publisher: Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 61, 02-091 Warsaw, Poland

Editorial office: Main Library of the Medical University of Warsaw, Żwirki i Wigury 63, 02-091 Warsaw, Poland

Table of contents

4

Aleksandra Guziątek, Justyna Kopiec

Resources tailored to needs. The library user's impact on the acquisition policy exemplified by the Library of the Medical University of Silesia in Katowice

Zasoby na miarę potrzeb. Wpływ użytkownika biblioteki akademickiej na politykę gromadzenia na przykładzie Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

14

Katarzyna Bikowska, PhD

In the pursuit of sustainable library model - on the example of the UWM University Library's activities in Olsztyn

W dążeniu do realizacji modelu biblioteki zrównoważonej - na przykładzie działań Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie

31

Marek Garczyński

Artificial Intelligence (AI): Labour and Productivity Transformation in the Academic Environment

Sztuczna inteligencja (AI): transformacja pracy i produktywności w świecie akademickim

44

Monika Kubiak

Overview of the interests and hobbies of the staff in the Medical Library of the Nicolaus Copernicus University Collegium Medicum in Bydgoszcz and their impact on professional work performance

Przegląd zainteresowań i hobby pracowników Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy oraz ich wpływ na wykonywanie pracy zawodowej

54

Katarzyna Cukierska, Agnieszka Kwiatkowska-Boryś

Library of the Medical University of Silesia in Katowice for the European City of Science - report, summary

Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach dla Europejskiego Miasta Nauki - relacje, podsumowanie

Aleksandra Guziałek

Justyna Kopiec

Resources tailored to needs. The library user's impact on the acquisition policy exemplified by the Library of the Medical University of Silesia in Katowice

Zasoby na miarę potrzeb. Wpływ użytkownika biblioteki akademickiej na politykę gromadzenia na przykładzie Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Medical Library Forum 2025;18(2):4-13

DOI: 10.34738/mlf.0110

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland

Correspondence to: aleksandra.guzialek@sum.edu.pl

PROFESSIONAL ARTICLE

Abstract

The needs and expectations of users are a significant influence on the policy of collection acquisition in a modern academic library. During the decision-making process concerning the library collection development, librarians take the user's preferences into account, thanks to which they can build a collection tailored to the current and long-term needs. Balancing the users' expectations and substantive requirements and budget limitations is a challenge for the acquisition departments of academic libraries. This article aims to discuss the way in which users influence the selection and purchase of resources in the Library of the Medical University of Silesia in Katowice – both directly (through the "Recommend a book" form, by speaking to librarians working in the circulation department) and indirectly (statistics analysis, surveys).

Streszczenie

Potrzeby i oczekiwania użytkowników są istotnym czynnikiem kształtującym politykę gromadzenia zbiorów nowoczesnej biblioteki akademickiej. W procesie podejmowania decyzji dotyczących rozwoju zasobu bibliotecznego bibliotekarze uwzględniają preferencje użytkowników, dzięki czemu mogą kształtować księgozbiór dostosowany do aktualnych i długofalowych potrzeb. Wyzwaniem dla działu gromadzenia biblioteki akademickiej jest znalezienie równowagi między

oczekiwaniami użytkowników a wymaganiami merytorycznymi i ograniczeniami budżetowymi. Cel niniejszej pracy stanowi omówienie sposobu, w jaki użytkownicy wpływają na selekcję i zakup zbiorów w Bibliotece Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach – zarówno bezpośrednio (formularz „Zaproponuj do zbiorów”, rozmowy z bibliotekarzami pracującymi w dziale udostępniania zbiorów), jak i pośrednio (analiza statystyk użytkowania, ankiety).

Keywords:

academic library, collection acquisition policy, resource selection, library users

Issues related to collection acquisition policy have not been a popular conference topic in the recent years. The last Problem Conference of Medical Libraries dedicated to this matter (among other things) took place in 2013 in the Library of the Medical University of Silesia in Katowice (SUM) [1]. Meanwhile, the ongoing changes in libraries influence the collection acquisition policy, which in turn impacts the functioning and image of the library. Technological progress, diversity of the academic community, as well as an array of changes all around influence all aspects of functioning of academic libraries, including questions concerning the acquisition policy.

New forms of accessing resources have emerged in the recent years; the way of acquiring information on new publications has changed as well. Because of the development of the internet, presenting of advance copies and organising foreign book expositions has become obsolete. Librarians responsible for collection acquisition have to find their own way through the publishing offers while relying on their own experience and, most of all, analysing direct and indirect signals from the users.

Another category of issues worth discussing concerns communication with the readers, which nowadays usually takes place online rather than in person. The readers themselves have changed as well – they are now people who grew up in a world of fast and easy access to information, which shapes their needs and expectations.

The fast pace of the changes requires an equally fast adaptation of procedures, as well as a change in the way of thinking about collection acquisition. The key is a system in which librarians react to the needs signalled by the users, while also promoting ways of accessing and using the resources that are in line with sustainable

development. The strategy of collection acquisition should not only answer to the needs, but also introduce new solutions and familiarise users with them.

These observations motivated the employees of the Acquisition and Cataloguing Department (hereby called the Acquisition Department) of SUM to analyse the acquisition strategy, and what is more – to analyse the direct and indirect signals from the users and make them the central part of acquisition policy. The goal of the Acquisition Department is to find balance between the needs and expectations of users and the financial and storage capacities of the library. This article reviews the actions taken by the Acquisition Department of the SUM Library related to the purchase of books and journals, considering the signals from the Library users. The authors, whose responsibilities as Acquisition Department employees include the purchasing of books and journals, were able to analyse the actions and look into the library system, documentation, and statistics concerning the usage of the collection. The solutions described include those in use only since 2025 and those that have already been practiced for a few years. Additionally, questions concerning selection of resources as an important part of acquisition strategy are tackled. The SUM Library does not have a single document outlining the collection acquisition policy – all the guidelines named in this paper have been established by the Acquisition Department.

ACQUISITION OF MONOGRAPHS

Until the end of 2024, the basic guideline for acquisition of books by the Acquisition Department was to purchase at least one copy of every medicine-related publication that appeared on the Polish publishing market. While this approach

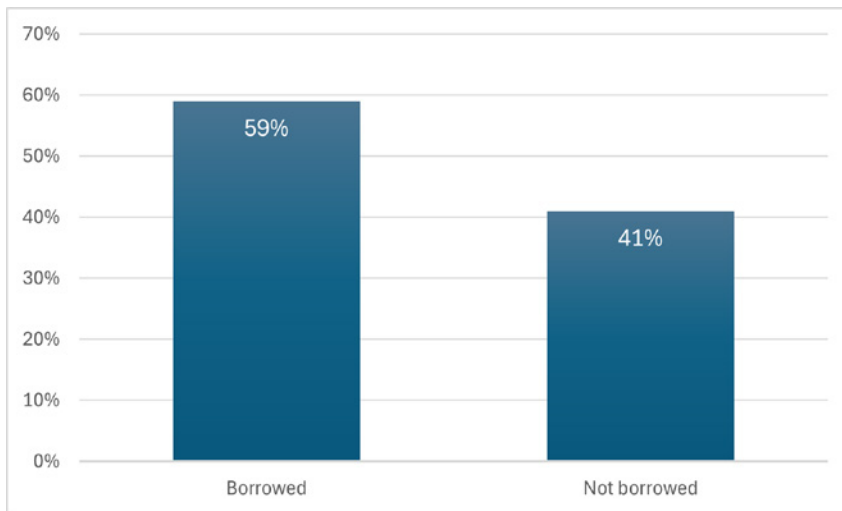
helped keep the collection complete, it also led to buying books that were outside the realm of interest for students and employees of the university – either because of the topic or the advancement level.

Other guidelines for the acquisition of books include:

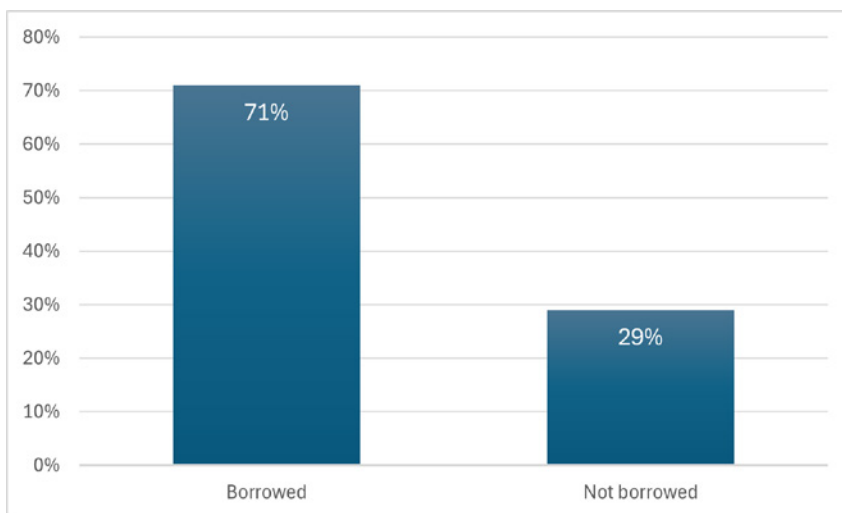
- purchase of foreign books on request, usually in answer to the demand of university employees or suggestions filed via the “Recommend a book” form available on the library website;
- considering the purchase of an electronic version of a publication first, if such is available and the price and access conditions are beneficial for the library;
- implementing the suggestions made via the “Recommend a book” form or directly (by students, didactic and academic employees, employees of the lending library and the reading room), including the suggestions to purchase more copies of the titles already available.

This strategy led to the printed resources usage factor, i.e. the number of borrowings per book, reaching 0,8 in 2024¹. While this is a satisfactory result, there still exists a problem of titles that are not borrowed, or the number of copies of some titles not matching the demand. This is why in 2025, steps were taken to establish the source of this problem and limit its impact.

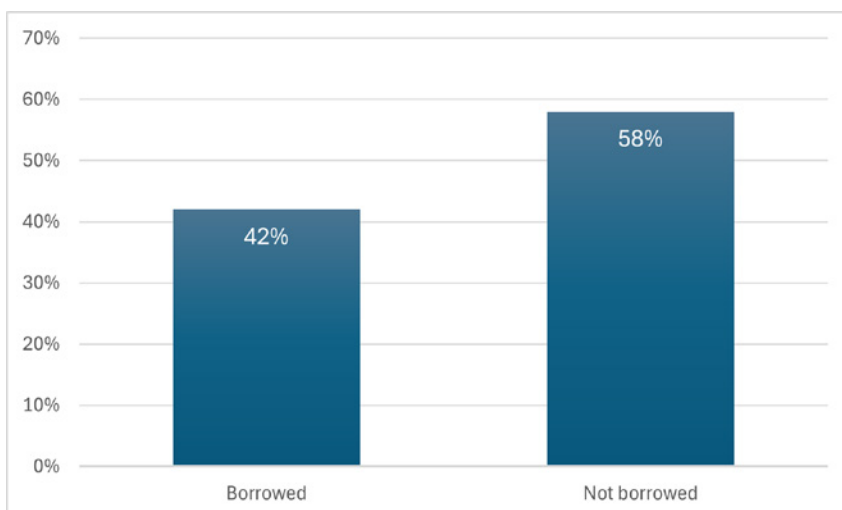
1 One of the functionality factors established for the “Analysis of functioning of Polish academic libraries” project (AFBN), carried out since 2001 by the Standards for Academic Libraries Team. It allows to view and analyse library data by different criteria throughout the years [2].

Chart 1. Percentage of borrowed copies among all titles purchased for the library collection in 2024

Chart 2. Percentage of borrowed copies among the titles purchased in 2024 in answer to the "Recommend a book" form

Chart 3. Percentage of borrowed copies among the titles purchased in 2024 based on the guidelines for purchasing new books

To identify the reason for low borrowing statistics of some titles, the percentage of borrowed copies purchased in 2024 in three categories was established:

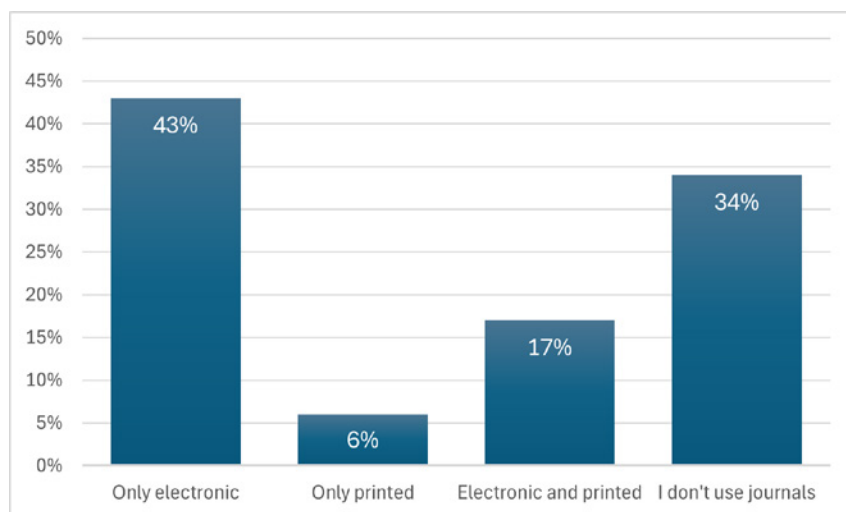
- among all purchased titles (Chart 1);
- among titles purchased in answer to suggestions filed via the form available on the library website (Chart 2);
- among the titles purchased according to the guidelines of new purchases (Chart 3), that is, according to the rule of buying every new medicine-related title appearing on the Polish publishing market, in a number of copies estimated by a librarian based on the borrowings of the previous editions or of publications on similar topics².

The books purchased in answer to the suggestions filed via the "Recommend a book" form have the highest percentage of borrowings among the titles purchased in 2024. The titles purchased based on the guidelines for purchasing new books, on the other hand, have the lowest percentage of borrowings – especially those bought because of the rule that the library should buy all the medicine-related publications appearing on the Polish publishing market. The source of the problem seems to be the purchase based on strict guidelines and the librarian's subjective opinion regarding the number of copies.

The conclusions seem obvious: in order to improve the resource usage factor, the completeness principle should be abandoned, and instead focus should be put on the demand signalled by the students, academic and didactic employees, and the library employees that have a direct contact with the users.

Considering this, a decision was made to change the guidelines for purchasing new books. Now, it is preceded by an analysis of the topic, target group, and advancement level of each medicine-related publication appearing on the market. Highly specialised books, intended for practicing doctors, as well as popular-scientific titles and guidebooks, are no longer purchased. Such publications are only purchased on request from the students or university employees. Selected titles – unlike the previous policy, which included buying more copies at once – are purchased only as "display copies". Each library branch receives one or two copies, with more being purchased only if there is a visible interest from the users.

² Data gathered from April 9th to 11th, 2025.

Chart 4. The declared usage of printed and electronic publications among the users of the SUM Library

It is worth mentioning that the resource usage factor is an internal tool meant to evaluate the acquisition strategy – it allows to verify the actions in the area of book acquisition on a yearly basis.

ACQUISITION OF SERIALS

Medical journals are a key element in the collection of any medical library, and managing their subscriptions is a significant part of the Acquisition Department's responsibilities. At the same time, because of the high prices of medical journals (especially the foreign ones), a large part of the yearly budget for new resources goes to the cost of keeping up past subscriptions and purchasing new titles [3].

According to the data from late 2024, SUM Library offered access to over 9400 journals on medicine and related topics, both in traditional paper form and electronically [4]. Over 8800 of those were foreign journals in online subscriptions, 99,3% of them purchased under national or consortium licences [5]. These purchases are managed by a person responsible for the purchase of online databases are not discussed in this paper.

The remaining 0,7% are singular subscriptions, including titles not available as part of the purchased databases and journal packages offered by publishers, but which were deemed necessary. These are *sine qua non* titles and titles suggested by academic employees. Nearly 90% of the Library's budget for journal subscription goes to these.

The first steps related to the purchase of foreign electronic journals in online subscription usually

begin in the latter half of the year – this is when an e-mail is sent to the university's academic employees asking them to name important foreign journals. They are the ones who use these publications the most and have the knowledge needed to point out the most valuable journals in their research areas.

The titles that come in response are diligently noted and then verified in terms of their availability in databases and journal packages that the Library plans to subscribe to. This happens in strict cooperation with the Acquisition Department employee responsible for the purchase of database subscriptions.

Titles verified as suggestions for individual subscription, alongside the list of the journals already subscribed in the current year, make up a preliminary list of journals for individual subscription, which is then subject to further verification.

The CPU (cost per use)³ factor is considered above all during the decision process regarding the continuation of online subscription of foreign journals. It is calculated based on the statistics of usage of a given title [6], which are downloaded in the Counter standard, if possible. Subsequently, we consider whether the title was suggested by academic employees (that is, whether they consider it valuable), what is its IF (impact factor), and in which quartile it ranks in its field (especially in the case of narrowly specialised journals concerning niche areas of medicine). As much as the budget allows, we try to purchase all titles named by academic employees that have

not been subscribed before. When selection becomes necessary due to financial limitations, criteria such as IF, quartile, and price are considered.

Until the end of 2024, the policy of acquisition of Polish journals in the SUM Library was to subscribe to – if possible – all medical and medicine-related journals published on the Polish publishing market, usually in print (out of the 177 titles purchased, only 20 of them were electronic versions available for a range of IP addresses or as PDF files). This is because Polish medical journals are usually only available electronically in a login/password model, which does not work well in the case of library subscriptions.

What initiated the change of policy in 2025 was a survey prepared for a poster titled *Contribution to the Sustainability of the Library in Terms of Climate Change Using the Example of the Acquisition Department of a Medical Library* presented during the 19th European Association for Health Information and Libraries Conference in 2024 [7]. One of the questions concerned the usage of electronic and printed resources in the SUM Library. Only 6% of the respondents declared using the printed journals, another 17% claimed they use both forms, 43% claimed they only ever use the online journals, while 34% of the respondents never use journals at all (Chart 4).

Concerning the above, a decision was made to closely examine the usage of printed journals in the SUM Library. It was a difficult task, since their use was never kept track of in any way before.

The first step was to check whether the subscribed printed journals are published electronically. It turned out that many of them are available online in open access, which warrants the decision to cancel the subscription of the printed copies.

The next step was to consult the employees working directly in user service. They were asked to pick the titles that are – in their opinion – not popular among users. Afterwards, the Bibliography Department, which records the academic achievements of SUM employees, was consulted. The Department's employees pointed to the journals in which the academic employees of SUM publish the most often and which are worth subscribing in order to keep the academic record of the university's employees.

3 CPU = price in the current year divided by the prognosed number of entries in the current year.

As a result, journal subscription went down from 177 titles in 2024 to 94 in 2025. Additionally, to ensure better planning of future subscriptions, a record of usage of printed journals was introduced.

SELECTION OF RESOURCES

The specificity of an academic – and especially medical – libraries requires that the readers are given access to constantly updated resources. The goal of medical university libraries is to let the students and employees achieve their didactic and research goals based on current, thorough, and reliable sources [8]. The authors believe that because of this, such libraries should prioritise constantly updating the resources over their archivation.

Selection of resources is especially important for the SUM Library considering the limited storage space of most branches. The pressure to correctly store library resources makes it necessary to carry out withdrawals of monographs every year. Aside from damaged copies, the books that have been replaced by newer, updated and expanded editions, have lost the readers' interest or just never had it in the first place, are also withdrawn. The priority is to recover storage space for new purchases which are interesting to the readers and report the newest scientific discoveries.

The process of withdrawing monographs begins with preparing list of books that have not been borrowed in the recent years. The established ten-year period allows to assume that a given title is unlikely to regain interest, or at least warrants leaving only single copies out of several or more. Such an approach guarantees that a decision to withdraw a given book is made based on the preferences of the Library users' who, by borrowing or not borrowing certain books, indirectly show which titles are not worth keeping anymore.

The withdrawn copies can be valuable for libraries specialising in other fields or with a different acquisition policy, which is why – to ensure that as few books as possible end as wastepaper – after each withdrawal, a list of unnecessary books is prepared and then sent to other Polish medical libraries, as well as other libraries belonging to the national library network. In 2024, 71 copies were given to other libraries, but in 2023 – because of additional withdrawal works related to the optimisation of library space – it was over 250 books.

The yearly withdrawal of resources in the SUM Library concerns journals as well. Lists of copies

meant for withdrawal in the given year are prepared in cooperation with the supervisors and employees of Library departments. Based on their own observation, they can name the titles or certain volumes of journals that the readers are not using anymore.

The final decision to withdraw certain volumes of journals is influenced by other factors as well, such as the occurrence of doubles, which is mostly caused by the structure of both the library and the university, the branches of which are spread over three cities of the Katowice urban area. In the past, the subscriptions of the most important journals were often purchased for every location. Nowadays, thanks to the wide access to electronic resources, the possibility to easily make and share scans, as well as the improved logistics of sharing between the branches, there is no need for keeping up two or three subscriptions of the same journal.

Another important factor is the status of a specific title in the context of archivation. In 2021, the Conference of Directors of Academic Libraries of Medical Universities began working on a project dedicated to the archiving of medical journals. It was concluded in June 2025 by signing a declaration in which 10 libraries declared to perpetually archive in their resources a total of 657 journals (some of them were chosen by more than one library). If a title initially selected for withdrawal is among the journals on that list and is also not very popular among the readers of SUM, removing its volumes from the Library's resources seems warranted.

An equally important criterium is the journal's availability in electronic form (this concerns mostly foreign journals, currently purchased only as online access). If the Library has purchased online access to the journal including its full archive, then considering the beforementioned claim concerning the preferred form of accessing journals (43% of the respondents stating that they only use the online versions), storing the physical volumes of such a title seems unnecessary.

Guided by these criteria, in 2024, in search for more storage space, the Library decided to withdraw over 5000 copies of journals, 2000 of which were given to other interested libraries.

The last question concerning the acquisition and selection policy is receiving donations. The Acquisition Department approaches this carefully, assuming that donations should be a benefit, not a burden, to the Library. While talking to the

person offering to donate their private collection, either in person or on the phone, we try to find out what year were the books published, what condition they are in – especially when talking about numerous copies. Usually, the offered books do not fulfil the criteria of acquisition strategy. However, the hesitation to throw away books is understandable, especially if they are of sentimental value to the owner. Donating them to an antique book store or to interested students can be a solution in such a case.

SUMMARY

Acquisition of library resources is tied to an array of decisions, only some of which can be discussed in the context of a general acquisition policy established formally or in the form of subjective guidelines. The guidelines for purchasing and acquiring resources in the Acquisition Department of the SUM Library generally base on buying new publications within established criteria, along with the titles suggested by the Library users themselves or librarians who report that a certain publication is needed. There are always, however, new situations which require an individual approach and a decision that balances the users' needs and expectations, and the financial and storage capacity of the library. The capability to make decisions that satisfy all sides comes as a result of establishing a strategy of proceeding and experience, such as knowledge of data needed to verify suggestions and the sources of this data, as well as familiarity with similar situations. Knowing the specificity of the Library's various branches, that is: the thematic scope of its resources, user profile, or the dominant form of resource usage, is also important. In reaction to the users' needs, the Acquisition Department can also, as a unit managing the Library's resources, recommend and promote certain forms of access and inform about the possibility to use the resources in a sustainable way, which can be appropriate in a wide economic context. An additional form of finding out the users' preferences are surveys, the results of which can serve as basis for changing and improving the acquisition policy. As opposed to singular opinions, which are subjective judgements from a user or a librarian, a survey allows for a wider, often surprising, look at the situation. Including the Library users in the decision processes concerning the acquisition of resources is not easy, since it requires caution and flexibility, but it allows to build a positive relationship with the readers, while also making them aware of the and limitations of the publishing market and the library as a public institution.

The modifications in the strategy applied in the Acquisition Department discussed above became the motivation to create a document establishing the formal guidelines for acquisition.

The short term effects of the changes introduced in 2025 in the area of book and journal acquisition can be noticed when analysing and comparing the amounts spent on selected types of resources in 2024 and 2025. However, it is risky to state confidently that the observed differences are a result of the modified acquisition strategy, since there could be a number of other factors impacting the spendings in the current year. An evaluation of these decisions will only be possible once we are able to analyse years of data by different criteria.

Zagadnienia związane z gromadzeniem zbiorów bibliotecznych nie są w ostatnich latach popularnym tematem konferencji. Ostatnia Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych poświęcona m.in. tej tematyce odbyła się w 2013 r. w Bibliotece Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (SUM) [1]. A przecież nieustanne zmiany zachodzące w bibliotekach mają istotny wpływ na politykę gromadzenia, polityka gromadzenia wpływa zaś na sposób funkcjonowania i wizerunek biblioteki. Szerzej – rozwój technologiczny, zróżnicowanie środowiska akademickiego, a także szereg innych zmian, które zachodzą wokół, wpływają na wszystkie aspekty funkcjonowania bibliotek uczelnianych, również na kwestie związane z gromadzeniem zbiorów.

Poza formą dostępu do zbiorów w ostatnich latach zmienił się sposób pozyskiwania informacji o nowych publikacjach. Rozwój Internetu wyeliminował zwyczaj prezentowania egzemplarzy pokazowych i organizowania wystaw książki zagranicznej. Bibliotekarz odpowiedzialny za gromadzenie zbiorów sam musi odnaleźć się w gąszczu dziedzinowej oferty wydawniczej, korzystając z własnego doświadczenia, a przede wszystkim – analizując bezpośrednie i pośrednie sygnały płynące od użytkowników.

Kolejna grupa zagadnień wartych omówienia wiąże się z komunikacją z czytelnikami, która obecnie częściej przebiega drogą elektroniczną niż w kontakcie bezpośrednim. Zmienili się również sami czytelnicy. Są to osoby, które dorosły w świecie łatwego i szybkiego dostępu do informacji, a to przekłada się na potrzeby i oczekiwania.

Tempo przemian wymaga szybkiej adaptacji procedur, a także zmiany sposobu myślenia

o gromadzeniu. Kluczowy jest tu system, w którym bibliotekarze reagują na sygnalizowane potrzeby użytkowników, a jednocześnie promują formy dostępu i metody korzystania ze zbiorów zgodne z wytycznymi zrównoważonego rozwoju. Strategia gromadzenia powinna więc odpowiadać na potrzeby, a zarazem wprowadzać i oswajać nowe rozwiązania.

Powyższe obserwacje skłoniły pracowników Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów (zwanego dalej Działem Gromadzenia) Biblioteki SUM do głębszej analizy strategii gromadzenia, a dokładniej – do analizy bezpośrednich i pośrednich komunikatów płynących od użytkowników oraz do zlokalizowania ich w centrum polityki gromadzenia. Celem prac Działu Gromadzenia – zarówno dotychczasowych, jak i niedawno rozpoczętych – jest odnalezienie balansu między oczekiwaniami i potrzebami użytkowników a możliwościami finansowymi i magazynowymi Biblioteki. Artykuł stanowi przegląd działań podejmowanych przez Dział Gromadzenia Biblioteki SUM, które wiążą się z zakupem książek i czasopism przy uwzględnieniu sygnałów płynących od użytkowników Biblioteki. Autorki, jako pracownice Działu Gromadzenia zajmujące się zakupem książek i czasopism, miały możliwość analizy działań oraz wgląd do systemu bibliotecznego, dokumentacji i statystyk wykorzystania zbiorów. Opisane rozwiązania to zarówno metody nowe, stosowane od 2025 r., jak i praktykowane od kilku lat. Dodatkowo poruszono tu zagadnienia związane z selekcją księgozbioru jako istotnym elementem strategii gromadzenia. Biblioteka SUM nie dysponuje dokumentem określającym politykę gromadzenia zbiorów. Wszystkie wytyczne przytoczone w dalszej części tekstu są wewnętrznymi ustaleniami Działu Gromadzenia.

GROMADZENIE WYDAWNICTW ZWARTYCH

Podstawową wytyczną w zakresie gromadzenia książek obowiązującą Dział Gromadzenia do końca 2024 r. był zakup przynajmniej jednego egzemplarza każdej publikacji dotyczącej medycyny, która ukazała się na polskim rynku wydawniczym. To podejście pozwalało na uzyskanie kompletności zasobów, ale jednocześnie wiązało się z zakupem książek poświęconych tematom i stopniom specjalizacji spoza obszaru zainteresowania studentów i pracowników naukowych.

Pozostałe wytyczne polityki gromadzenia wydawnictw zwartych zakładają:

- zakup publikacji zagranicznych na żądanie, zazwyczaj w odpowiedzi na zapotrzebowanie pracowników uczelni albo na wniosek złożony poprzez formularz „Zaproponuj do zbiorów”, udostępniony na stronie WWW Biblioteki;
- rozważanie w pierwszej kolejności zakupu wersji elektronicznej publikacji, jeśli jest ona dostępna, a cena i warunki dostępu są korzystne dla Biblioteki;
- realizację propozycji składanych za pośrednictwem formularza „Zaproponuj do zbiorów” lub bezpośrednio (przez studentów, pracowników dydaktycznych i naukowych uczelni, pracowników wypożyczalni i czytelnici), włącznie z sugestiami dotyczącymi nabycia kolejnych egzemplarzy tytułów już zakupionych.

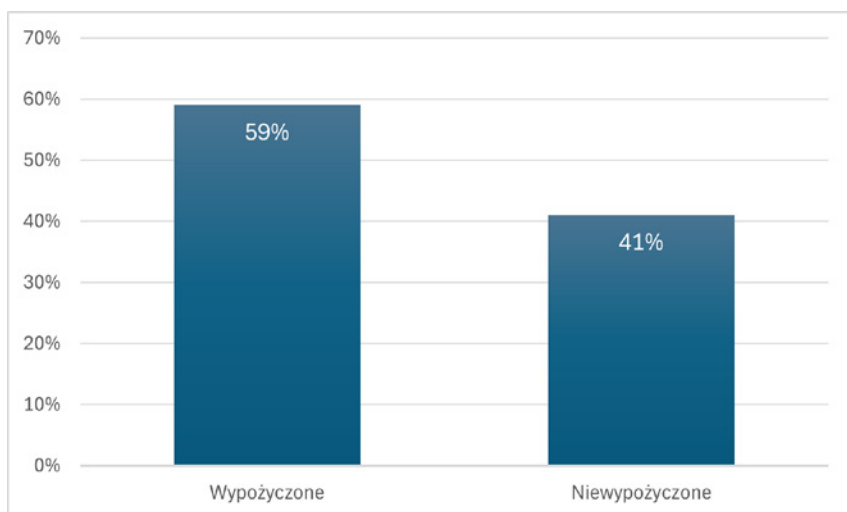
Taka strategia pozwoliła na osiągnięcie w 2024 r. wskaźnika wykorzystania zbiorów drukowanych, czyli liczby wypożyczeń przypadających na książkę, w wysokości 0,8¹. To zadowalający wynik, jednak problem niewypożyczanych tytułów lub nieadekwatnej do potrzeb liczby egzemplarzy jest zauważalny. Dlatego w roku 2025 podjęto działania zmierzające do ustalenia źródła problemu i ograniczenia jego oddziaływania.

Aby zidentyfikować przyczynę niskich statystyk wypożyczeń niektórych tytułów, ustalono procent wypożyczonych egzemplarzy książek nabytych w 2024 r. w trzech kategoriach:

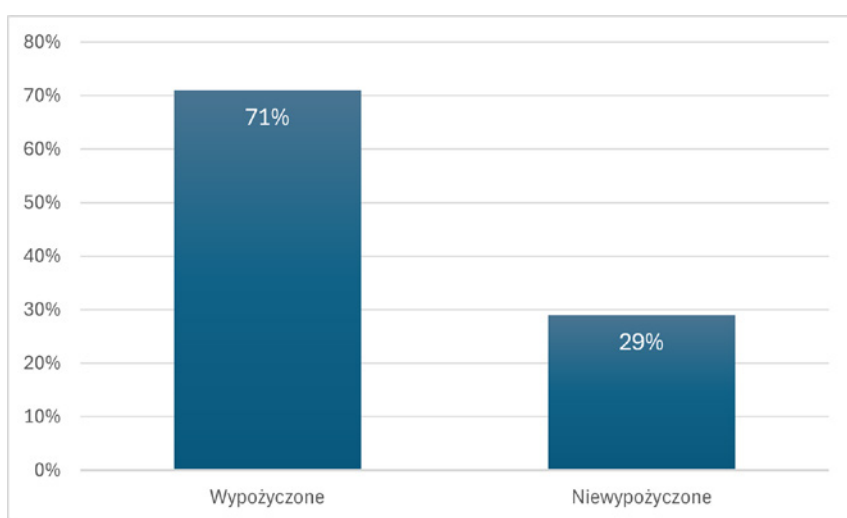
- wśród wszystkich zakupionych tytułów (wykr. 1);
- wśród tytułów zakupionych w odpowiedzi na propozycje zgłaszane za pośrednictwem formularza udostępnionego na stronie WWW Biblioteki (wykr. 2);
- wśród tytułów zakupionych według wytycznych zakupu nowości (wykr. 3), czyli zgodnie z zasadą zakupu każdego tytułu z zakresu medycyny, który ukazał się na polskim rynku wydawniczym, w liczbie egzemplarzy oszacowanej przez bibliotekarza na podstawie wypożyczeń poprzednich wydań lub publikacji o zbliżonym zakresie tematycznym².

1 Jeden ze wskaźników funkcjonalności opracowanych w ramach projektu „Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce” (AFBN), realizowanego od 2001 r. przez Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych. Pozwala m.in. na przeglądanie i analizę danych biblioteki według różnych kryteriów i na przestrzeni lat [2].

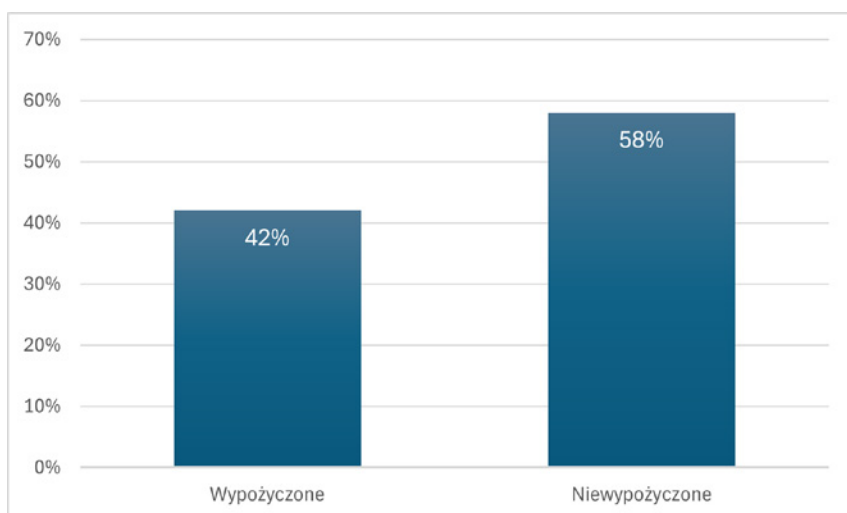
2 Dane zgromadzone w dniach 9–11.04.2025 r.

Wykr. 1. Procent wypożyczonych egzemplarzy wszystkich tytułów zakupionych do zbiorów w 2024 r.

Wykr. 2. Procent wypożyczonych egzemplarzy tytułów zakupionych do zbiorów w odpowiedzi na formularz „Zaproponuj do zbiorów” w 2024 r.

Wykr. 3. Procent wypożyczonych egzemplarzy tytułów zakupionych według wytycznych zakupu nowości w 2024 r.

Najwięcej wypożyczonych egzemplarzy tytułów zakupionych do zbiorów w 2024 r. należy do grupy książek nabytych w odpowiedzi na propozycje złożone za pośrednictwem formularza „Zaproponuj do zbiorów”. Natomiast najmniej wypożyczonych egzemplarzy jest wśród książek zakupionych według wytycznych zakupu nowości, szczególnie według zasady zakładającej zakup wszystkich publikacji dotyczących medycyny, które ukazały się na polskim rynku wydawniczym. Źródłem problemu wydaje się więc zakup dokonywany na podstawie sztywnych wytycznych i – jeśli chodzi o liczbę egzemplarzy – subiektywnej opinii bibliotekarza.

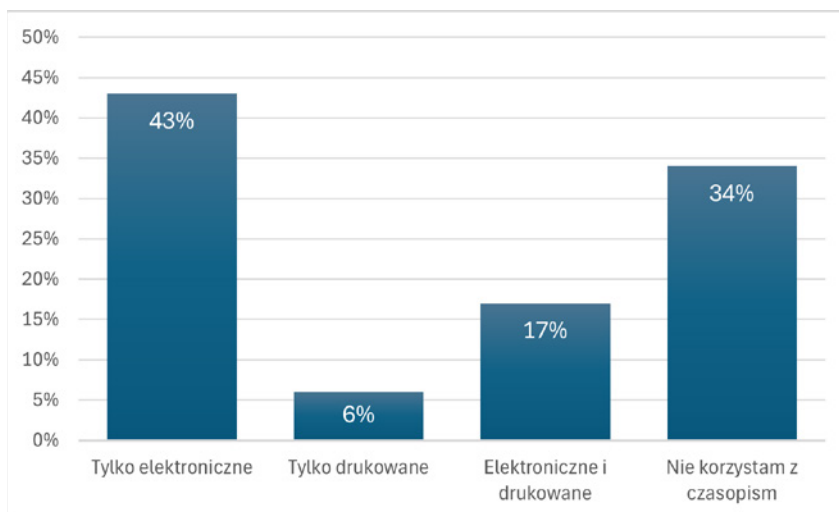
Wniosek wydaje się oczywisty: aby poprawić wskaźnik wykorzystania zasobów, konieczne są rezygnacja z pryncypium kompletności zbiorów i skupienie się na potrzebach sygnalizowanych przez studentów, pracowników naukowych i dydaktycznych oraz pracowników Biblioteki, którzy mają bezpośredni kontakt z użytkownikami.

W związku z powyższym podjęto decyzję o zmianie wytycznych w kontekście zakupu nowości. Obecnie jest on poprzedzony analizą tematyki, grupy docelowej i stopnia zaawansowania treści każdej publikacji związanej z medycyną pojawiającej się na rynku wydawniczym. Zrezygnowano z zakupu książek wysokospecjalistycznych, przeznaczonych dla lekarzy praktyków oraz z zakresu literatury popularnonaukowej, poradnikowej. Publikacje takie nabywane są tylko na wyraźną prośbę studentów lub pracowników uczelni. Wybrane pozycje – inaczej niż według poprzedniej polityki, która zakładała zakup większej liczby egzemplarzy jednocześnie – kupowane są wyłącznie w postaci „egzemplarza pokazowego”. Każdy z oddziałów otrzymuje jeden lub dwa egzemplarze, a decyzja o dokupieniu kolejnych zapada na podstawie sygnałów świadczących o zainteresowaniu użytkowników.

Warto wspomnieć, że wskaźnik wykorzystania zbiorów pełni funkcję wewnętrznego narzędzia oceny strategii gromadzenia – jego wartość pozwala na coroczną weryfikację zasadności działań z zakresu gromadzenia wydawnictw zwartych.

GROMADZENIE WYDAWNICTW CIĄGLYCH

Czasopisma medyczne to kluczowy element zasobów biblioteki medycznej, a ich prenumerata jest istotną częścią pracy Działu Gromadzenia. Jednocześnie niezmiernie wysokie ceny czasopism medycznych, zwłaszcza zagranicznych, sprawiają, że koszty związane z utrzymaniem dotychczasowych prenumerat i ewentualnym zakupem nowych

Wykr. 4. Deklaracje użytkowników dotyczące korzystania z publikacji drukowanych i elektronicznych w Bibliotece ŚUM

tytułów pochłaniają rokrocznie znaczną część budżetu przeznaczoną na zakup zbiorów [3].

Według danych pochodzących z końca 2024 r. Biblioteka ŚUM oferowała swoim użytkownikom dostęp do ponad 9400 tytułów czasopism o tematyce medycznej i okołomedycznej, zarówno w postaci tradycyjnej (papierowej) prenumeraty, jak i prenumeraty online [4]. Ponad 8800 tytułów stanowiły czasopisma zagraniczne w prenumeracie online, w 99,3% kupione w ramach licencji krajowych i konsorcyjnych [5]. Są one nabywane przez osobę odpowiedzialną za zakup elektronicznych baz danych i nie stanowią przedmiotu niniejszej pracy.

Pozostałe 0,7% to indywidualne subskrypcje – obejmujące tytuły, które nie są dostępne w ramach zakupionych baz i pakietów czasopism oferowanych przez wydawców, a których posiadanie uznano za zasadne. Są to tytuły *sine qua non*, a także tytuły zaproponowane przez pracowników naukowych. Przypada na nie blisko 90% budżetu Biblioteki przeznaczanego na prenumeratę czasopism.

Działania związane z zakupem zagranicznych czasopism elektronicznych w prenumeracie online rozpoczynają się przeważnie w drugiej połowie roku – od mailingu przesyłanego do pracowników naukowych uczelni z prośbą o wskazanie ważnych tytułów czasopism zagranicznych. To właśnie oni najczęściej korzystają z tych publikacji i mają kompetencje, aby wskazać wartościowe tytuły ze swoich obszarów badawczych.

Otrzymane propozycje są skrupulatnie odnotowywane, a następnie weryfikowane pod kątem dostępności w bazach i pakietach czasopism planowanych do prenumerowania. Odbywa się to

w ścisłej współpracy z pracownikiem Działu Gromadzenia odpowiedzialnym za zakup prenumeraty baz danych.

Tytuły zweryfikowane jako propozycje do prenumeraty indywidualnej wraz z listą czasopism prenumerowanych w bieżącym roku tworzą wstępną listę czasopism do indywidualnej subskrypcji, która podlega dalszym weryfikacjom.

Na etapie decyzji o kontynuacji prenumeraty tytułów zagranicznych online pod uwagę brany jest przede wszystkim wskaźnik CPU (*cost per use*)³, obliczany na podstawie statystyk wykorzystania danego tytułu [6] (statystyki pobierane są zazwyczaj w standardzie Counter, jeżeli są dostępne). W dalszej kolejności uwzględnia się również to, czy czasopismo pojawia się w propozycjach zgłoszonych przez naukowców (a więc czy jest wskazywane przez nich jako wartościowe), jaki ma IF (*impact factor*) oraz w którym kwartylu w swojej dziedzinie się znajduje (to szczególnie istotne w przypadku czasopism wąskospecjalistycznych, z niszowych dziedzin medycyny). Podejmowane są działania w celu zakupu wszystkich tytułów wskazanych przez naukowców, które nie były dotąd objęte prenumeratą, oczywiście w ramach dostępnego budżetu. W sytuacji gdy ze względu na ograniczenia finansowe konieczna jest selekcja, przydatnymi kryteriami ponownie okazują się m.in. wskaźnik IF, kwartyl i cena.

Do końca 2024 r. polityka gromadzenia polskich czasopism w Bibliotece ŚUM zakładała zakup prenumeraty – w miarę możliwości – wszystkich

3 CPU = cena w bieżącym roku podzielona przez prognozowaną liczbę wejść w bieżącym roku.

czasopism medycznych i okołomedycznych ukazujących się na polskim rynku wydawniczym, przeważnie w wersji drukowanej (spośród 177 kupowanych tytułów tylko 20 było czasopismami w wersji elektronicznej dostępnymi dla zakresu adresów IP lub w formie dokumentu PDF). Wynika to z faktu, że polskie czasopisma medyczne w wersji elektronicznej zazwyczaj dostępne są w modelu login/hasło, a to, z oczywistych względów, nie sprawdza się dobrze w przypadku prenumerat bibliotecznych.

Motorem zmiany polityki w 2025 r. stała się ankieta przygotowana na potrzeby plakatu zatytułowanego *Contribution to the Sustainability of the Library in Terms of Climate Change Using the Example of the Acquisition Department of a Medical Library*, który zaprezentowano na XIX Konferencji European Association for Health Information and Libraries w 2024 r. [7]. Jedno z pytań ankiety dotyczyło wykorzystania zbiorów elektronicznych i drukowanych w Bibliotece ŚUM. Tylko 6% respondentów zadeklarowało korzystanie z czasopism w formie drukowanej, kolejne 17% – w obu formach, podczas gdy aż 43% wskazało, że z czasopism korzysta jedynie w formie elektronicznej. Za to 34% badanych w ogóle nie korzysta z czasopism (wykr. 4).

W związku z powyższym podjęto decyzję, by bliżej przyjrzeć się wykorzystaniu czasopism drukowanych w Bibliotece ŚUM pod kątem możliwości rezygnacji z niektórych spośród prenumerowanych tytułów. Było to zadanie dość trudne, gdyż wcześniej w żaden sposób nie ewidencjonowano korzystania z nich.

Pierwszym krokiem było sprawdzenie, czy prenumerowane czasopisma drukowane funkcjonują w formie elektronicznej. Okazało się, że wiele tytułów jest dostępnych w formie elektronicznej w otwartym dostępie (*open access*), co uzasadniało rezygnację z zakupu egzemplarzy drukowanych.

Kolejny krok stanowiła konsultacja z osobami zatrudnionymi w działach obsługujących czytelnika. Pracowników tych poproszono o zaznaczenie na liście tytułów, z których według ich obserwacji czytelnicy nie korzystają. Następnie podjęto rozmowy z Działem Bibliograficznym, zajmującym się rejestracją dorobku naukowego pracowników ŚUM. Wskazali oni czasopisma, w których najczęściej publikują naukowcy zatrudnieni w ŚUM i których prenumeratę warto utrzymać ze względu na prowadzenie ewidencji dorobku pracowników uczelni.

W efekcie prenumerata czasopism została ograniczona z 177 tytułów w 2024 r. do 94 w roku 2025,

a na potrzeby lepszego planowania przyszłych zakupów wprowadzono ewidencję wykorzystania czasopism drukowanych.

SELEKCJA ZBIORÓW

Specyfika biblioteki akademickiej, w szczególności medycznej, wynika przede wszystkim z potrzeby zapewnienia czytelnikom dostępu do zasobów aktualizowanych na bieżąco. Zadaniem uniwersyteckich bibliotek medycznych jest umożliwienie studentom i pracownikom naukowym realizacji celów dydaktycznych i badawczych na podstawie najnowszych, rzetelnych i wiarygodnych źródeł [8]. Stąd, zdaniem autorek, w bibliotekach takich potrzeba ciągłej aktualizacji księgozbioru powinna dominować nad potrzebą jego archiwizacji.

Znaczenie selekcji zbiorów jest dla Biblioteki ŚUM szczególnie istotne ze względu na ograniczoną powierzchnię magazynową większości oddziałów. Niestabilna presja związana z odpowiednim przechowywaniem zasobów bibliotecznych wymusza coroczne kasacje dokumentów zwartych. Co oczywiste, oprócz pozycji zniszczonych kasacji poddawane są książki, które zostały wyparte przez nowsze, zaktualizowane i rozszerzone wydania, straciły już zainteresowanie użytkowników albo nigdy tego zainteresowania nie zyskały. Priorytetem jest uzyskanie miejsca na nowo zakupione pozycje, atrakcyjne dla czytelnika i referujące najnowsze osiągnięcia naukowe.

Proces przygotowania kasacji wydawnictw zwartych rozpoczyna się od wygenerowania listy książek niewypożyczonych w ostatnich latach. Przyjęty dziesięcioletni zasięg chronologiczny pozwala przypuszczać, że zainteresowanie danym tytułem nie wróci, a z pewnością uzasadnia pozostawienie w zbiorach tylko pojedynczych egzemplarzy spośród kilku, kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu. Takie podejście gwarantuje, że decyzja o zubytkowaniu danej pozycji zapada na podstawie preferencji użytkowników Biblioteki, którzy przez wypożyczenie lub niewypożyczenie książek pośrednio wskazują tytuły kwalifikujące się do kasacji.

Wycofane tytuły mogą być atrakcyjne dla bibliotek o innych profilach działalności lub odmiennej polityce gromadzenia, dlatego też – w trosce o zminimalizowanie liczby książek przeznaczonych na makulaturę – po każdej kasacji przygotowywane są listy książek zbędnych, wysyłane następnie do pozostałych polskich bibliotek medycznych oraz bibliotek należących do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. W 2024 r. do innych

bibliotek przekazano 71 pozycji, ale w 2023 r., z uwagi na dodatkowe kasacje związane z optymalizacją przestrzeni bibliotecznych, było to ponad 250 książek.

Coroczna kasacja w Bibliotece ŚUM nie omija również czasopism. Listy woluminów przeznaczonych w danym roku do kasacji opracowywane są w ścisłej współpracy z kierownikami i pracownikami oddziałów Biblioteki. Bazując na własnych obserwacjach, mogą oni wskazać tytuły czasopism i konkretne roczniki, z których czytelnicy przestali korzystać.

Na ostateczną decyzję dotyczącą kasacji poszczególnych roczników czasopism wpływa też szereg innych czynników. Jednym z ważniejszych jest występowanie dubletów, wynikające ze struktury uczelni i Biblioteki, których oddziały mieszczą się w trzech miastach konurbacji górnośląskiej. W przeszłości prenumeraty kluczowych czasopism medycznych zakupywane były nierzadko dla każdej lokalizacji. Współcześnie, ze względu na szeroki dostęp do zasobów elektronicznych, możliwość wykonywania i przesyłania skanów oraz usprawnioną logistykę udostępniania między oddziałami, nie ma już potrzeby posiadania podwójnych czy potrójnych prenumerat.

Drugim istotnym czynnikiem jest status danego tytułu w kontekście archiwizacji. W 2021 r. Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych rozpoczęła prace nad projektem wspólnego archiwizowania czasopism medycznych. Projekt zwieńczono podpisaniem w czerwcu 2025 r. deklaracji, w której 10 bibliotek zadeklarowało wieczyste przechowywanie w swoich zasobach łącznie 657 tytułów czasopism (przy czym część tytułów została wybrana do archiwizacji przez więcej niż jedną bibliotekę). Jeżeli zatem tytuł wstępnie wytypowany do kasacji znajduje się na liście czasopism będącej załącznikiem do rzeczzonej deklaracji, a jednocześnie nie cieszy się dużym zainteresowaniem czytelników ŚUM, zasadne staje się usunięcie jego roczników ze zbiorów.

Równie ważnym kryterium jest dostępność tytułu w formie elektronicznej (dotyczy to w głównej mierze czasopism zagranicznych, obecnie kupowanych tylko w formie dostępu online). Jeżeli Biblioteka ma wykupiony dostęp do czasopisma online wraz z pełnym archiwum, to w kontekście wspomnianej wcześniej deklaracji użytkowników dotyczącej preferowanej formy dostępu (43% respondentów wskazało, że korzysta jedynie z wersji elektronicznej czasopism), dalsze przechowywanie woluminów danego tytułu w wersji drukowanej wydaje się nieuzasadnione.

Kierując się ww. kryteriami, w roku 2024 – w poszukiwaniu dodatkowej powierzchni magazynowej – Biblioteka podjęła decyzję o kasacji ponad 5000 woluminów czasopism, z czego ponad 2000 zeszytów przekazano innym zainteresowanym bibliotekom.

Ostatnią kwestią związaną z polityką gromadzenia, a także selekcją zbiorów jest przyjmowanie darów. Dział Gromadzenia podchodzi do tego zagadnienia ostrożnie, zgodnie z założeniem, że dary powinny stanowić korzyść, a nie obciążenie dla Biblioteki. W trakcie bezpośredniej lub telefonicznej rozmowy z osobą oferującą prywatne zbiory staramy się uzyskać informacje na temat roku wydania i stanu książek, zwłaszcza jeśli mowa o wielu egzemplarzach. Zazwyczaj oferowane pozycje nie spełniają kryteriów strategii gromadzenia. Opór przed wyrzuceniem książek jest jednak zrozumiały, zwłaszcza jeśli mają one dla właściciela wartość sentymentalną. Rozwiązaniem może być propozycja skorzystania z usług antykwariatu albo przekazanie publikacji zainteresowanym studentom.

PODSUMOWANIE

Gromadzenie zbiorów bibliotecznych wiąże się z szeregiem decyzji, z których jedynie część można rozpatrywać w kontekście ogólnej polityki gromadzenia przyjętej formalnie bądź w ramach wewnętrznych wytycznych. Wytyczne zakupu i przyjmowania zbiorów w Dziale Gromadzenia Biblioteki ŚUM – w ogólnym zarysie – zakładają uzupełnianie zbiorów o nowości spełniające zadane kryteria oraz o tytuły zaproponowane do zakupu przez użytkowników Biblioteki i bibliotekarzy, którzy w bezpośrednim kontakcie z czytelnikami rejestrują potrzebę uzupełnienia oferty. Stale pojawiają się jednak sytuacje wymagające indywidualnego podejścia i decyzji, która pozwoli na utrzymanie równowagi między potrzebami użytkowników a możliwościami finansowymi i magazynowymi Biblioteki. Umiejętność podejmowania decyzji, które łączą interesy wszystkich stron, jest rezultatem ustalenia strategii postępowania i efektem doświadczenia, np. znajomości danych potrzebnych do weryfikacji propozycji i źródeł tych danych oraz znajomości analogicznych sytuacji, a także specyfiki poszczególnych oddziałów Biblioteki, zarówno w kwestii zakresu tematycznego gromadzonych zbiorów czy typów użytkowników, jak i dominującej formy korzystania z zasobów. Reagując na zapotrzebowanie użytkowników, Dział Gromadzenia może również, jako jednostka zarządzająca

zbiorami Biblioteki, polecać i promować określone formy dostępu oraz informować o możliwości korzystania ze zbiorów w sposób zrównoważony, który może być odpowiedniejszy w szeroko pojętym kontekście ekonomicznym. Dodatkową formą uzyskiwania informacji o preferencjach użytkowników są wszelkie znormalizowane badania opinii, np. ankiety, których wyniki mogą stanowić podstawę do zmian i ulepszeń polityki gromadzenia. W odróżnieniu od pojedynczych sygnałów, często obarczonych subiektywnym osądem użytkownika lub bibliotekarza, ankieta pozwala na uzyskanie szerszego, często zaskakującego, obrazu sytuacji. Włączenie użytkowników Biblioteki w procesy decyzyjne dotyczące uzupełniania zbiorów nie jest łatwe, gdyż wymaga rozważenia i elastyczności, ale pozwala na budowanie pozytywnych wzorców relacji z czytelnikiem, a jednocześnie na uświadomienie im możliwości i ograniczeń rynku wydawniczego i biblioteki jako instytucji publicznej.

Omówione wyżej modyfikacje strategii stosowanej w Dziale Gromadzenia stały się motywacją do stworzenia dokumentu określającego formalne wytyczne gromadzenia.

Krótkofalowe efekty zmian wprowadzonych od 2025 r. w zakresie gromadzenia książek i czasopism można dostrzec, analizując i porównując kwoty wydatkowane na poszczególne typy zasobów w 2024 i 2025 r. Jednak definitywne stwierdzenie, że obserwowane różnice są efektem modyfikacji strategii gromadzenia, jest ryzykowne ze względu na możliwość istnienia szeregu innych czynników wpływających na wydatki w danym roku. Ocena podjętych decyzji będzie możliwa dopiero po wieloletniej analizie danych, prowadzonej według różnych kryteriów.

REFERENCE LIST

1. Nowak E. XXXI Konferencja: „Wyzwania współczesnego bibliotekarza – gromadzenie zbiorów, nowe technologie, prawo”. Katowice – SUM, 16-18 IX 2013 r. Forum Bibliotek Medycznych. 2013;6(2):543-9.
2. Informacje ogólne [Internet]. Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych; [cited 16.03.2025.] Available from: <https://afb.sbp.pl/afb/informacje-ogolne/>
3. Seiffert J. Kształtowanie bieżącej prenumeraty czasopism zagranicznych z wykorzystaniem

lokalnej analizy cytowań. Forum Bibliotek Medycznych. 2013;6(2):358-65.

4. Biblioteka w liczbach [Internet]. Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; [cited 16.03.2026.] Available from: <https://biblioteka.sum.edu.pl/biblioteka-w-liczbach/>
5. Wirtualna Biblioteka Nauki [Internet]. Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytet Warszawski; [cited 16.03.2026.] Available from: <https://wbn.icm.edu.pl/>
6. Harker KR. The Depths of Cost-per-Use: Historical Context and Applications. Library Trends. 2022;70(3):355-86. doi: 10.1353/lib.2022.0000
7. Poster Presentation Rapid-fire session (Hybrid) [Internet]. EAHIL 2024; [cited 16.03.2026.] Available from: <https://eahil2024.exordo.com/programme/session/20>
8. Grygorowicz A. Zmiany jakościowe w gromadzeniu zbiorów wyzwaniem dla nowoczesnej biblioteki naukowej [Internet]. EBIB; [cited 16.03.2026.] Available from: <https://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/med23/grygorowicz.php>

Aleksandra Guziałek

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland
Correspondence to: aleksandra.guzialek@sum.edu.pl

Justyna Kopiec

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland

Katarzyna Bikowska, PhD

In the pursuit of sustainable library model - on the example of the UWM University Library's activities in Olsztyn

W dążeniu do realizacji modelu biblioteki zrównoważonej - na przykładzie działań Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie

Medical Library Forum 2025;18(2):14-30

DOI: 10.34738/mlf.0108

University Library, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

Correspondence to: katarzyna.bikowska@uwm.edu.pl

PROFESSIONAL ARTICLE

Abstract

In the third decade of the 21st century, the guidelines of sustainability have become a guarantor of care for the natural goods, social and economic balance, and cultural heritage of modern society. Based on Polish and foreign literature, the following article shows the evolution of the idea, term, and causal mechanisms of sustainability. The topic of sustainability is shown through the prism of library science, with special attention to its economic, social, environmental, and also cultural dimensions. The discussion of the evolution of the sustainable library model's implementation is supported by a description of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn activities (which has been implementing the Green University project since 2013) and the University Library operating within its framework. The author of the article describes to what extent the library has become an implementer of the university's environmental, social, economic sustainability strategy by organizing a number of promotional initiatives of both local and national scope.

Streszczenie

W trzeciej dekadzie XXI w. wytyczne zrównoważonego rozwoju stały się gwarantem dbałości o dobra naturalne, balans społeczny i ekonomiczny oraz dziedzictwo kulturalne współczesnego społeczeństwa. Na podstawie literatury polskiej i zagranicznej w artykule ukazano ewolucję idei, terminu i mechanizmów sprawczych zrównoważonego rozwoju. Tematykę zrównoważonego rozwoju przedstawiono przez pryzmat bibliotekoznawstwa, ze szczególnym uwzględnieniem jego wymiaru gospodarczego, społecznego, środowiskowego, a także kulturowego. Omówienie ewolucji realizacji modelu biblioteki zrównoważonej zostało poparte opisem działań Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (realizującego od 2013 r. projekt Green University) oraz

działającej w jego ramach Biblioteki Uniwersyteckiej. Autorka opisuje, w jakim stopniu biblioteka stała się realizatorem uniwersyteckiej strategii zrównoważonego rozwoju środowiskowego, społecznego i ekonomicznego, organizując szereg inicjatyw promocyjnych o lokalnym i krajowym zasięgu.

Keywords

sustainability, university library, sustainable library, green university, promotion, Olsztyn

In light of the increasingly evident civilisation-al threats posed by environmental degradation, the depletion of natural resources, overpopulation, and related challenges, sustainable development (SD) has emerged as one of the central concerns of contemporary global socio-economic policy [1]. As a field of inquiry spanning numerous academic disciplines, it has also become an integral aspect of activities undertaken within the academic community [2], including those carried out by academic libraries. Against this backdrop, it is pertinent in the third decade of the twenty-first century to consider the following questions: Does the Polish library community support the pursuit of sustainable development, a concept that Western librarians had already begun to analyse and implement in practice during the 1990s? To what extent does awareness of environmental change and its social consequences translate into the adoption of remedial measures and the reinforcement of preventive practices within the particular context of the academic library? This article seeks to address these questions through an analysis of the activities undertaken by the University Library of the University of Warmia and Mazury (UWM) in Olsztyn.

THE IDEA

The destructive effects of the consumerist model of living on the natural environment, initiated in the nineteenth century as a consequence of the Industrial and Technological Revolutions, gave rise to a growing scientific interest in nature [3]. In his 1866 work *Generelle Morphologie der Organismen*, Ernst Haeckel introduced the term „ecology”, which he defined as the economy of nature (from the Greek oikos – home or environment, and logos – science or knowledge), understood as the study of habitats and the pursuit of natural equilibrium [4]. Over time, applied ecology developed into a field concerned with

the preservation of biodiversity, the rational management of natural resources, and the appropriate shaping of landscapes, activities commonly associated with environmental protection. The concept of applied ecology also includes measures aimed at preventing the harmful impact of human activity on the environment [5]. Despite increasing awareness of the destructive consequences of consumerist lifestyles, efforts undertaken within both the natural and social spheres have thus far failed to achieve the desired balance [4]. Consequently, there is a clear need to support initiatives that incorporate the environmental dimension into socio-economic development, particularly by recognising environmental costs on an equal basis with labour and material costs already at the stage of formulating economic concepts.

The necessity of supporting the regenerative capacity of environments exploited by humans had already been recognised by Hans Carl von Carlowitz in his 1713 work *Sylvicultura oeconomica, oder haußwirthliche Nachricht und Naturmäßige Anweisung zur wilden Baum-Zucht*. Drawing on fifty years of experience as an administrator of forests and mining in the German states, Carlowitz introduced and analysed the concept of „sustainable development” (German *nachhaltige Entwicklung*). However, the term did not attain broader significance until nearly three centuries later [6]. Renewed interest in sustainable development was driven primarily by the accelerating degradation of the natural environment associated with the depletion of natural resources, the COVID-19 pandemic, and the destabilisation of the energy sector resulting from the armed conflict in Ukraine [7].

During the final decades of the twentieth century, intensified research into the environmental consequences of human activity, together with the emergence of a coordinated reporting system initiated by the United Nations (UN), gained widespread

recognition and ultimately led to the publication of documents of a normative character [8]. Among the most influential was the report prepared under the leadership of Gro Harlem Brundtland, three-time Prime Minister of Norway and Chair of the United Nations World Commission on Environment and Development (WCED). In 1987, Brundtland and her team published *Our Common Future*, a report whose formulation of sustainable development contributed directly to the convening of the 1992 Earth Summit in Rio de Janeiro. One of the summit’s principal outcomes was the adoption of *Agenda 21*, a strategic document outlining methods for the development and implementation of sustainable development initiatives at the local level [4]. Both the 1987 report and the 1992 programme conceptualised sustainable development in terms of three interrelated dimensions: environmental, social, and economic. They drew attention to the detrimental effects of unchecked economic growth on the intellectual and spiritual development of human beings, while emphasising quality of life as a fundamental social value.

Early Polish studies on sustainable development defined the concept in terms of „social justice” [9], „living in harmony with nature” [10], or „eco-development” [11]. The term acquired its current form in Polish standardisation law in 2012.

DRIVING MECHANISMS

The concept originating in the eighteenth-century principle of renewing natural resources was formally defined in the Polish standard PN-ISO 26000:2012, Guidance on Social Responsibility. Within this framework, sustainable development (SD) is understood as development „that meets the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs” [12]. The implementation of such a complex objective requires recognition

Fig. 1. Sustainable Development Goals Source: <https://www.un.org/pl/>

of the complementarity and interdependence of the three principal dimensions of sustainable development:

- the environmental dimension, which prioritises eco-development and environmental protection;
- the economic dimension, grounded primarily in the principles of substitution, intergenerational justice, and the long-term sustainability of development;
- the social dimension, characterised by valuation as an inherent feature of human nature [13].

A major instrument shaping changes in international policy concerning the use of the Earth's resources was Agenda 2030, the global development strategy extending to the year 2030 [14]. The document introduced the 17 Sustainable Development Goals (SDGs).

The strategy entered into force on 25 September 2015, when all 193 Member States of the United Nations unanimously adopted the resolution *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development* [15].

The 17 Sustainable Development Goals address five broad areas collectively referred to as the „5 Ps”: people, planet, prosperity, peace, and partnership. The framework is highly detailed, with each goal accompanied by specific targets to be achieved by 2030 (a total of 169 targets). In turn, each target is associated with indicators designed to measure progress (231 altogether) [14]. For example, indicators used to assess progress towards Goal 4 – Quality Education, include the average number of training hours per employee; the number of pupils and students receiving educational support in relation to the number of employees;

the proportion of employees trained in sustainable development; the percentage of employees involved in sustainable development initiatives; and the number of individuals receiving education in sustainable development relative to the number of employees [16]. Responsibility for reporting rests with individual governments, while the data collected are used to produce broader analytical studies prepared, among others, by Eurostat, the statistical office of the European Union (EU) [17]. Consequently, progress towards the achievement of the Sustainable Development Goals is subject to continuous monitoring on a global scale.

Polish authorities report on progress towards the achievement of these goals through publications issued by Statistics Poland (GUS). In addition, companies may independently evaluate their contribution to sustainable development using the free online tool Impact Barometer (kampania17celow.pl/barometrwpwywu/). The European Union has likewise developed its own set of Agenda 2030 indicators for Member States, which are monitored and reported by Eurostat [18]. However, as indicated by the findings presented in the GUS publication *Polska na drodze zrównoważonego rozwoju. Raport 2020 (Poland on the Path to Sustainable Development. 2020 Report)*, prepared on the fifth anniversary of Poland's adoption of Agenda 2030, achieving these objectives may prove challenging [15]. Consequently, intensified educational efforts, combined with the practical implementation of sustainable development principles within public institutions, including universities and libraries, may have particular importance.

LIBRARIES WITH A NEW MISSION

Interest in sustainable development within the library community developed in parallel

with the growing societal concern for environmental issues. As early as the 1970s, Howard Armstrong emphasised the role of the library as a „catalyst” that brings together teachers and students around environmental issues and functions as an active instrument of environmental education [19].

The principles underpinning such education were formulated and proclaimed in subsequent years. Both the 1972 United Nations Stockholm Declaration and the 1975 Belgrade Charter identified the „general public” as the principal target group for environmental education. In accordance with these documents, environmental education was to be conducted within formal, non-formal, and informal settings. Libraries provide broad access to environmental information collected and disseminated in a variety of forms [20]. In this way, libraries contribute to the dissemination of environmental knowledge generated through scientific research.

The 1987 report of the Brundtland Commission exerted a lasting influence on the academic community by stimulating initiatives aimed at promoting the idea of sustainable development. In 1990, twenty-two university rectors from around the world signed the Talloires Declaration in France and established the Association of University Leaders for a Sustainable Future (ULSF) [21].

At the same time, the academic library community initiated intensive discussions on the subject. In 1989, the American Library Association (ALA), through the Task Force on the Environment operating within the Social Responsibility Round Table, launched a media platform devoted to sustainable development issues in the library context [12]. The journal „The Green Library Journal: Environmental Topics in the Information World” promoted environmental themes and ecological awareness. It was published in print form between 1992 and 1994 and has appeared in electronic form since 1994.

A landmark statement among initiatives promoting sustainable development in libraries was the document Statement on Libraries and Sustainable Development, issued by the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) in 2002. In this declaration, IFLA called for:

- the implementation of environmentally sustainable practices in libraries, including rain-water harvesting, the use of renewable energy sources, print management, waste-paper

collection, the recycling of outdated materials, and the use of biodegradable products;

- the expansion and promotion of library resources and services supporting sustainable development, such as thematic collections and exhibitions;
- raising the level of knowledge and awareness among both library users and librarians;
- support for information services in countries with lower levels of technological and economic development, together with unrestricted access to information;
- the development of library collections in ways that foster knowledge, skills, and social competences for all members of society without creating unnecessary barriers to information access;
- emphasising the responsibility of all participants in the creation and dissemination of information, including librarians, for shaping the future;
- drawing attention to human rights, the development of democracy and freedom, and, in particular, intellectual freedom [8].

The IFLA statement advocating action towards sustainable development was revised in 2013. Its significance was further reinforced by the experience of the COVID-19 pandemic, which demonstrated the potential of digital cooperation within the global library community [22].

Interestingly, according to Maria Anna Jankowska and James W. Marcum¹, prominent advocates of sustainable development, concerns regarding the long-term viability of academic libraries may, paradoxically, impede the implementation of environmentally oriented reforms. A range of factors, including the development and preservation of print and digital collections, the provision and maintenance of rapidly evolving technologies and network infrastructure, the delivery of free services, and the continually rising costs associated with library buildings, affect the ecological footprint of libraries while simultaneously reducing the relative significance of their physical collections [2]. This issue undoubtedly merits more detailed examination in a separate study.

The growing number of literature reviews on sustainable development within library and

information science in recent years reflects the broader implementation of Agenda 2030. Researchers have approached the subject from a variety of perspectives; nevertheless, most analyses focus on areas directly related to specific pillars of sustainable development, including buildings, information, collections, education, culture, and related fields [14]. Experienced proponents of sustainable development have most frequently concentrated on issues connected with ecology, environmental protection, and their evolutionary successor – sustainable development itself, thereby reinforcing within their professional communities the important role of the library as the „heart of learning” [23] and as a centre of knowledge [20].

THEORY AND PRACTICE

The concept of sustainable development, originally rooted in environmental protection and ecological initiatives, has evolved in response to changing external conditions. Alongside this evolution, the terminology used to describe the socially responsible activities of libraries within the framework of sustainable development has also undergone significant transformation.

In the literature, the terms green library and sustainable library are frequently used interchangeably. According to a dictionary of library and information science terminology published during the first decade of the twenty-first century, the concept of the “green library” is founded on two principal assumptions: minimising the library’s negative impact on the natural environment and maximising the quality of environmentally responsible practices, such as recycling, the rational management of water, energy, and paper resources, and the use of natural materials in library construction and furnishings [15]².

The Polish equivalents of these terms – biblioteka ekologiczna („ecological library”, synonymous with green library) and biblioteka zrównoważona („sustainable library”) – are not, however, semantically identical. As Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska (2014) observes, the activities of a sustainable library „take into account the needs of future generations, while the planning of its development considers not only environmental

conditions but also economic and social factors” [12]. It may therefore be concluded that the concept of the „sustainable library” has a broader scope than that of the „ecological” or „green” library. The former encompasses all three dimensions of sustainable development: environmental (e.g. infrastructure), economic (e.g. the development of human potential), and social (e.g. access to knowledge), whereas the latter is concerned exclusively with the environmental dimension.

Within library and information science discourse on sustainable development, the field of information ecology also occupies an important place. This discipline was popularised in Polish scholarship by Professor Wiesław Babik. In his 2014 publication, Prof. Babik explained that information ecology concerns the study and description of the human informational environment that enables human existence and supports sustainable development. The practical objective of information ecology is to shape the human information environment and to protect its natural informational ecosystem, which is increasingly threatened by modern information and communication technologies [24]. Information ecology therefore concentrates on two of the three principal dimensions of sustainable development: the environmental and the social.

The terminological framework developed by practitioners engaged in implementing the Sustainable Development Goals in Poland was synthesised in the thematic issue of the professional journal „Biuletyn EBIB” (No. 199), published in 2021 under the title *Zrównoważony rozwój a biblioteki (Sustainable Development and Libraries)*. The articles included in this volume reinforce the conviction that mechanisms such as Agenda 2030, together with the goals and indicators associated with it, constitute valuable instruments for visualising and validating the implementation of sustainable development strategies.

Since the publication of this issue, awareness of sustainable development within the library community has continued to grow. One example is the project „Biblioteki dla planety” (Libraries for the Planet), implemented in 2024 under the auspices of the Polish Librarians’ Association³. Its

¹ Maria Anna Jankowska is a librarian of social sciences at the Charles E. Young Research Library at the University of California (UCLA); James W. Marcum is a university librarian at the Fairleigh Dickinson University in New Jersey, USA.

² In the case of new constructions and renovations of libraries, SD is increasingly commonly achieved thanks to the LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) certification, an evaluation system designed and administered by the U.S. Green Building Council (USGBC).

³ Financed by the budget of the Ministry of Culture and National Heritage acquired from the Culture Promotion Fund – a state special-purpose fund.

Fig. 2. Aerial view of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, from UWM promotional materials

Fig. 3. Green Jam (2021), UWM promotional materials

purpose was to prepare public librarians to act as advocates for the Sustainable Development Goals of Agenda 2030. At the same time, the academic library community addressed the issue during the conference *Cele Zrównowżonego Rozwoju – wyzwania dla bibliotek* (Sustainable Development Goals – Challenges for Libraries), held on 17–18 October 2024 at the Main Library of the Military University of Technology in cooperation with PCG Academia⁴. The conference familiarised participants with projects aimed at increasing the accessibility of libraries and their resources, as well as initiatives concerning

environmental education, open science, support for persons with disabilities, and sustainable management.

GREEN UWM

The concept of the „green university” aligns closely with the mission of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn (UWM), established in 1999. Situated within the Masurian Lake District mesoregion and the environmentally protected area known as the „Green Lungs of Poland”,

the university rapidly embraced the growing movement of environmentally responsible universities by actively supporting initiatives aimed at environmental protection.

The **Green University Project** was launched in 2013 on the initiative of the then Rector of UWM, Professor Ryszard Górecki [25]. According to the university’s strategic framework, the project’s principal objectives included:

- conducting scientific research and educational activities in the field of renewable energy sources (RES), including precision agriculture, renewable energy production and processing, and the application of RES technologies;
- achieving the university’s energy self-sufficiency through the use of its own renewable energy resources, including energy production, energy-carrier processing, and the development of energy-generation capacity;
- improving the thermal efficiency of university buildings and implementing photovoltaic systems;
- introducing automated Building Management Systems (BMS) and integrated next-generation KNX electrical installation standards across university facilities;
- developing a bicycle-oriented campus in Kortowo, including internal roads designated exclusively for bicycles, bicycle rental services, bicycle parking facilities, and a single centralised car park.

In September 2018, after five years of implementing environmentally oriented practices, UWM hosted the international scientific conference *Contemporary Challenges of Environmental Protection* in Olsztyn.

The implementation of the sustainable development concept, initiated through the long-term Green University programme, was subsequently intensified through the planning of concrete measures and by addressing the new challenges arising from the escalating climate crisis. A natural continuation of these efforts was the adoption in 2021 of the **Development Strategy of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn for 2021–2030**, an original concept developed by Professor Jerzy Przyborowski, Rector of UWM. As part of this strategy, the university adopted its own „Sustainable Development Agenda 2030”, identifying the following goals as priorities:

⁴ Scientific Conference – Sustainable Development Goals, <https://bg.wat.edu.pl/konferencja-naukowa-cele-zrownowazonego-rozwoju/>.

Fig. 4. University Library (main hall and mezzanine), UWM promotional materials

- Goal 3. Good Health and Well-being;
- Goal 4. Quality Education;
- Goal 5. Gender Equality;
- Goal 11. Sustainable Cities and Communities;
- Goal 12. Responsible Consumption and Production;
- Goal 13. Climate Action.

On the basis of this strategic framework, the university authorities developed a comprehensive action plan encompassing key issues related to sustainable development [26]. In the same year, the **Green Team** – the university’s Sustainable Development Goals Implementation Team – was established [27]. At the initiative of His Magnificence Jerzy Andrzej Przyborowski, PhD, DSc, Professor of UWM, the team adopted the design thinking methodology in order to identify existing challenges and develop implementation measures aimed at introducing sustainable development policies across the university, while simultaneously encouraging cooperation and engagement within the academic community.

„UWM for the Future” became the slogan of the first project JAM in the university’s history, organised on 17 November 2021. During several hours of collaborative project work, participants developed proposals intended to facilitate the implementation of sustainable development goals at the university [28]. Ten teams, divided into five thematic groups, worked on practical initiatives and solutions supporting environmentally responsible practices, including a shared shelf for vegetarian food and a communal electric kettle. Each group brought together UWM staff members, students, and secondary school pupils, who

jointly identified project challenges and proposed solutions related to waste reduction and the more efficient use of renewable energy sources.

One of the outcomes of the Green Team’s activities was the creation of a website dedicated to providing information on subsequent initiatives connected with the implementation of the Sustainable Development Goals [29]. Alongside updates promoting activities undertaken by the UWM academic community in support of sustainable development, including charitable initiatives and material and financial fundraising campaigns, the website has, since the beginning of 2024, published regularly updated reports concerning utility consumption. These reports include data on fuel and utility usage, municipal waste, and other categories of waste, such as textiles, construction materials, veterinary waste, animal tissue waste, and used electronic equipment. In 2025, the Office for Sustainable Development was established within the UWM Centre for Project Management and Strategic Analysis.

THE PRACTICE OF THE UWM UNIVERSITY LIBRARY IN OLSZTYN

Sustainable development is a concept intended to integrate economic, environmental, and social activities. The University Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn operates across all three of these dimensions – strategically since the introduction of the university’s development policy, and in practical terms since 2007, when the university’s previously dispersed

library collections were consolidated within a single building.

Based on the assumptions formulated by Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska [12], it may be concluded that the implementation of sustainable development principles at the UWM University Library encompasses three principal dimensions.

The **economic dimension of sustainable development**, supporting the advancement of knowledge, skills, and social competences, is realised, among other means, through initiatives associated with the Open Access Movement, which has been developing since the 1990s. The UWM University Library organises annual celebrations of Open Access Week, usually held in October, with the aim of promoting unrestricted access to scholarly publications. The programme typically includes thematic webinars, workshops, and lectures. An important element of institutional support is the document *Polityka otwartego dostępu do publikacji naukowych i danych badawczych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (Policy on Open Access to Scientific Publications and Research Data at the University of Warmia and Mazury in Olsztyn)* – Appendix No. 1 to Senate Resolution No. 113 of 29 June 2021 [30]. The provisions contained therein, which emphasise the important role of library staff in supporting openness policies, formally recognise them as key implementers of the policy. Employees of the UWM Library assist university staff and other individuals specified in § 1(2) in preparing research data management plans. The provisions of § 1 define the scope of the openness policy, which extends in particular to doctoral candidates, students, postgraduate participants, and interns with whom the university has concluded relevant agreements. In the case of doctoral dissertations, this means in practice that, following the successful defence of a thesis, the electronic version of the dissertation, together with a foreign-language abstract, is transferred from the APD system (Archive of Diploma Theses) to the university’s institutional repository for long-term preservation and public access [31].

The efficient management of the UWM University Library’s resources also supports sustainable development through the implementation of digitisation processes, both free of charge within the scanning service and fee-based within the digitisation service, as well as through the expansion of access to collections, including 102 licensed electronic databases [32]. Additional support for these efforts was provided by the implementation in 2023 of the Alma

Fig. 5. Green garden of the University Library, UWM documentation materials

cloud-based library management system developed by Ex Libris. This solution enabled the library to discontinue maintaining its own server and technical infrastructure, ensured continuous system updates, and increased both the mobility and flexibility of librarians' work. Participation in projects and grant initiatives, as well as cooperation within clusters and consortia, is likewise of considerable importance in meeting present needs without compromising the ability of future generations to meet their own. Such cooperation is generally undertaken in order to reduce financial costs and limit technological burdens through the effective consolidation of resources. One example is the Warmia and Mazury Digital Library, established in 2016 under a partnership agreement concerning cooperation in the creation of a digital library (the WMDC Cluster) and the protection of the cultural heritage of the Warmia and Mazury region. The founding members of the WMDC Cluster are two institutions based in Olsztyn: the Provincial Public Library in Olsztyn and the University Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn [33].

Continuing the discussion on the implementation of sustainable development principles within the University Library, particular attention should also be given to initiatives supporting environmental protection. Among the measures most directly connected with library practice are the extensive digitisation of collections and the scanning service, both of which contribute to the preservation of resources by limiting physical deterioration and reducing unnecessary paper reproduction. Equally significant in this context was the previously mentioned implementation of the Alma cloud-based library

management system. **Environmental sustainability** at the UWM University Library is further supported through waste segregation, recycling initiatives, and measures aimed at reducing waste generation. Paper consumption has been reduced through the introduction of an electronic document management system (EZD) [34] and through a reduction in the number of printers, which has simultaneously lowered toner usage. Renewable energy is utilised through the installation of photovoltaic panels. In addition, a range of energy-saving solutions has been implemented throughout the library building, including the replacement of traditional fluorescent lighting with energy-efficient LED systems, the modernisation of the electrical infrastructure, the installation of motion sensors controlling lighting, and the placement of informational notices encouraging responsible energy use (e.g., „Turn off the light, turn on your thinking“).

Measures strengthening the environmental dimension of sustainable development were incorporated already at the architectural design stage of the library building. One such solution was the extensive use of natural light through three glazed roof structures of distinct forms – a pyramid, a cone, and a dome. Contact with nature within the library space is further enhanced by diverse vegetation distributed throughout the building, particularly within the green garden area.

Within the **social dimension of sustainable development**, the University Library has placed particular emphasis on ensuring equal access to knowledge, a principle reflected in the user-centred design of its spaces. The ongoing

remodelling of the library environment, initiated following the opening of the building in 2007, has been carried out in response to the changing needs and habits of users. One example of this transformation was the replacement of the traditional computer reading room with a creative space designed for training sessions based on the design thinking methodology. Equal access to knowledge, provided in both traditional and digital forms, is also reflected in the adaptation of the library's website to recognised web accessibility standards. The website bu.uwm.edu.pl complies with WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines), ensuring accessibility for persons with visual, hearing, and motor impairments, as well as for individuals with intellectual disabilities or cognitive disorders. The website may therefore be regarded as digitally accessible, a status additionally confirmed by the Accessibility Declaration published on the library's website [35]. Thanks to Wi-Fi access provided through the Eduroam (educational roaming) system, library users are not required to reconfigure their devices when using network infrastructure at different academic institutions in Poland and across Europe, which significantly enhances both mobility and accessibility.

Activities supporting accessibility, as well as the development of information and digital competences, have also included training programmes organised in response to identified needs. Among these were workshops conducted in 2019 by employees of the Library Process Computerisation Section for members of the university's senior community. In addition, the Scientific Information Department provides ongoing training in the use of electronic information resources.

The social dimension of sustainable development also encompasses investments in infrastructure aimed at eliminating barriers to access to knowledge. The project *Żagiel możliwości – model dostępności UWM w Olsztynie* (Sail of Opportunities – Accessibility Model at UWM in Olsztyn), implemented between 1 January 2020 and 30 September 2023, contributed significantly to the creation of a more inclusive academic environment. As part of activities financed under the Knowledge Education Development Operational Programme 2014–2020, the University Library reconstructed access card readers by lowering them to a height suitable for wheelchair users, installed automatically opening doors equipped with an audible notification system, and transformed three individual study rooms into quiet rooms.

Fig. 6. Quiet room (Marine Room), UWM Library documentation materials

Fig. 7. Christmas Tree with a Message in a Bottle (December 2021), UWM documentation materials

These rooms have become highly popular, not only because of their adaptation to the needs of persons with disabilities, including Braille signage and illuminated evacuation systems. The Zen Room is characterised by subdued colours and natural materials, the Marine Room adopts a nautical design, while the Jungle Room creates a calming atmosphere through plant-inspired motifs. The quiet rooms may be reserved through the online catalogue system. Library staff verify users' eligibility on the basis of the „special permissions" status visible within the library system, assigned during the recruitment process.

Users of the UWM University Library gain access to organised and verified scientific knowledge through the single-search-window functionality of the Primo VE discovery system developed by

Ex Libris [36]. This universal tool enables simultaneous searching across all library resources, both traditional and electronic, allowing users rapid access to materials available within the Library, subscribed electronic databases, and open-access resources. An additional feature of the Primo search engine, the Search Assistant, employs artificial intelligence and enables users to submit queries in natural language.

Another component supporting the social dimension of sustainable development at UWM is the Knowledge Base, a centralised system for recording, archiving, and disseminating the scientific, research, and teaching achievements of university staff and doctoral candidates [37]. Implemented in 2023, the system facilitates communication and information flow, enables analyses

of scholarly output, and supports cooperation with other institutions, including universities in Poland and abroad.

Nevertheless, the fundamental factor facilitating access to knowledge remains the human element. Organisational culture, professional ethics, and the goodwill of librarians exert a significant influence on both the willingness to use and the extent of use of available tools, systems, and knowledge resources. Because the sustainable development initiatives implemented at the University Library encompass the economic, environmental, and social dimensions, concern for the environment and the creation of an atmosphere conducive to learning coexist harmoniously within a single academic space. This approach is also reflected in the Library's promotional activities.

SUSTAINABLE PROMOTION

A distinctive tradition developed by the staff of the UWM University Library is the annual Christmas tree installation prepared each December. The promotional strategy associated with this initiative was designed to combine festive traditions with references to the university's history, various aspects of the librarian profession, and the culture of the written word. The Christmas Tree with a Message in a Bottle, created in 2021, conveyed an unconventional climate-related appeal. The structure was constructed from more than 620 one-and-a-half-litre plastic bottles, measured over two metres in height, and weighed approximately 26 kilograms, equivalent to the amount of plastic reportedly consumed by the average Pole over a two-month period in 2021, according to data published by the Polish Economic Institute [38]. The project attracted considerable recognition not only among regular visitors to the Library but also among advocates of sustainable development initiatives.

The Christmas Tree with a Message in a Bottle was ranked among the ten highest-rated projects submitted for the IFLA Green Library Award in the category „Best Green Library Project" [39]. Established in 2016, the award seeks to emphasise the role of libraries and librarians in advancing standards of sustainable development and promoting specialist knowledge within professional practice. Projects submitted for the IFLA Green Library Award compete in two categories: Best Green Library and Best Green Library Project.

Knowledge relating to sustainable development is also promoted at the University Library through

a variety of other events. During the 20th Olsztyn Days of Science and Arts (21–23 September 2022), the Library organised the event „O przyrodzie przy muzyce kameralnej” (About Nature Accompanied by Chamber Music), featuring a concert performed by the Pro Musica Antiqua Chamber Ensemble under the direction of Professor Leszek Szarzyński. The musical programme was complemented by short talks on environmental issues: including climate change, water and air protection, and the Sustainable Development Goals, delivered by Professor Stanisław Czachorowski of UWM [13].

CONCLUSION

Monitoring progress, understanding interdependencies, and creating and disseminating innovations may contribute significantly to the achievement of the objectives defined within the Sustainable Development Goals. Such a strategy, aimed at maintaining a balance between the needs of present and future generations, has also been adopted by communities associated with higher education, including libraries.

Since the 1990s, both the significance of and the need for the library community's involvement in promoting and implementing the principles of sustainable development have steadily increased, supported by national and international institutions as well as professional associations. In her research, Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska sought to assess the extent to which sustainable development principles are implemented within libraries, while simultaneously asking whether this phenomenon arises from fashion or necessity. In response, she argued that integrating sustainable development principles into the library sector constitutes a moral obligation through which libraries repay the debt of public trust. As she observed, „being a role model for society and encouraging adherence to the principles of sustainable development is the right choice, because a green image is a good image” [40].

The activities undertaken by the University Library of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn clearly demonstrate that the university's sustainable development strategy has also been effectively implemented within the library environment. Central to these efforts are the principles of open access, open science, and, more broadly, open research practices. At the same time, the importance of fundamental activities supporting environmental protection, energy conservation, responsible stewardship of

natural resources, the preservation and digital accessibility of cultural and scientific heritage, and the promotion of such initiatives should not be overlooked. These activities deserve continued support, as they contribute to the development of an informed and sustainable community.

W czasach coraz częściej odczuwalnych zagrożeń cywilizacyjnych, wynikających z degradacji środowiska, wyczerpywania się zasobów naturalnych, przeludnienia i innych niekorzystnych czynników, problematyka zrównoważonego rozwoju (ZR) stała jednym z najważniejszych zagadnień światowej polityki społeczno-gospodarczej [1]. Jako przedmiot zainteresowania wielu dyscyplin naukowych jest też naturalną częścią działań środowiska akademickiego [2], wśród nich – bibliotek akademickich. W trzeciej dekadzie XXI w. warto zatem postawić pytania: Czy polskie środowisko bibliotekarzy rozbudza pragnienie osiągnięcia ZR, analizowane i uwzględniane w praktyce przez bibliotekarzy zachodnich już w latach 90. XX w.? W jakim stopniu świadomość zmian środowiskowych i ich wpływu na życie społeczne przekłada się na zastosowanie rozwiązań naprawczych i wzmacnianie działań profilaktycznych w konkretnym środowisku biblioteki akademickiej? Próba analizy zagadnienia zostanie podjęta na podstawie opisu aktywności Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (UWM) w Olsztynie.

IDEA

Destrukcyjny wpływ konsumpcyjnego modelu życia na środowisko naturalne, zapoczątkowany w XIX stuleciu w wyniku rewolucji przemysłowej i technologicznej, przełożył się na rozwój naukowego zainteresowania naturą [3]. Ernst Haeckel w swojej publikacji *Generelle Morphologie der Organismen* z 1866 r. wymienia pojęcie „ekologia”, które rozumie jako ekonomię natury (gr. *oikos* – dom, otoczenie; gr. *logos* – nauka, wiedza), czyli naukę o siedlisku życia w kontekście dążenia do naturalnej równowagi [4]. Ekologia stosowana ewoluowała w działalność, której celami są zachowanie bioróżnorodności, racjonalna gospodarka zasobami oraz właściwe kształtowanie krajobrazu, powszechnie określane jako ochrona środowiska przyrodniczego. W pojęciu ekologii stosowanej zawiera się również aktywność ukierunkowana na profilaktykę szkodliwego wpływu człowieka na środowisko [5]. Pomimo rosnącej świadomości destrukcyjnych skutków konsumpcyjnego stylu życia działania

podejmowane w środowisku przyrodniczym i społecznym nie osiągnęły pożądanej równowagi [4]. Dlatego istotne wydaje się wspieranie inicjatyw uwzględniających środowiskowy wymiar rozwoju społeczno-gospodarczego, czyli traktowanie kosztów środowiskowych na równi z kosztami ludzkiej pracy i materiałów już na etapie koncepcji gospodarczych.

Potrzebę wspierania procesów regeneracyjnych środowiska użytkowanego przez człowieka dostrzegł już Hans Carl von Carlowitz w swoim dziele *Sylvicultura oeconomica, oder haußwirthliche Nachricht und Naturmäßige Anweisung zur wilden Baum-Zucht* z 1713 r., opierając się na 50-letnim doświadczeniu zarządcy lasów i górnictwa w państwie niemieckim. Wprowadzony wówczas i przeanalizowany termin „zrównoważony rozwój» (niem. *nachhaltige Entwicklung*, ang. *sustainable development*) zyskał na powszechnym znaczeniu dopiero trzy stulecia później [6]. Istotny wpływ na ponowne zainteresowanie działaniami na rzecz ZR miały: postępująca degradacja środowiska, związana z wyczerpywaniem zasobów naturalnych, pandemia COVID-19 czy destabilizacja gospodarki energetycznej wskutek konfliktu zbrojnego na terenie Ukrainy [7].

W ostatnich dekadach XX w. wzmożone badania nad wpływem działalności człowieka na środowisko, a także rozwój zorganizowanego systemu raportowania, zainicjowany przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ), zyskały szeroki oddźwięk, a z czasem zaowocowały publikacjami o charakterze normatywnym [8]. Jednym z najważniejszych dokumentów był raport przygotowany pod kierunkiem Gro Harlem Brundtland – trzykrotnej premier Norwegii, która z ramienia ONZ przewodniczyła Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju (ang. World Commission on Environment and Development, WCED). W 1987 r. Brundtland wraz z zespołem opublikowała raport *Nasza wspólna przyszłość* (ang. *Report of the World*). Zaprezentowana w nim koncepcja ZR przyczyniła się do zwołania w 1992 r. Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro. Jednym z jego najważniejszych postulatów było przyjęcie dokumentu programowego *Agenda 21* (ang. *Action Programme*), który określał sposób opracowania i wdrażania programów ZR w życiu lokalnym [4]. Zarówno raport z 1987 r., jak i dokument przyjęty w 1992 r. odnosiły się do ZR w trzech podstawowych wymiarach: środowiskowym, społecznym i gospodarczym. Wskazywały na destrukcyjny wpływ wzrostu gospodarczego na rozwój intelektualny i duchowy człowieka oraz na jakość życia jako pożądaną wartość.

Il. 1. Cele Zrównoważonego Rozwoju. Źródło: <https://www.un.org.pl/>

Pierwsze polskie opracowania dotyczące ZR określały go jako „sprawiedliwość społeczną” [9], „życie w harmonii z przyrodą” [10] czy „ekorozwój” [11]. Obecny kształt terminu zyskał w polskim prawie normalizacyjnym w 2012 r.

MECHANIZMY SPRAWCZE

Idea zrodzona z XVIII-wiecznej koncepcji odnawiania naturalnych zasobów otrzymała definicję w treści polskiej normy PN-ISO 26000:2012 „Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności”. W normie tej ZR został określony jako rozwój, „który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia, nie zagrażając możliwościom zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń” [12]. Realizacja tak złożonego zadania musiała uwzględniać komplementarność i współzależność wspomnianych wcześniej aspektów ZR, a więc:

- aspektu środowiskowego – priorytetyzującego ekorozwój i ochronę środowiska;
- aspektu ekonomicznego – traktującego prymarnie zasadę substytucji, sprawiedliwości międzypokoleniowej i trwałego charakteru rozwoju;
- aspektu społecznego – charakteryzującego się wartościowaniem jako właściwością ludzkiej natury [13].

Narzędziem wpływającym na zmianę polityki międzynarodowej w zakresie wykorzystania zasobów ziemi była Agenda 2030, czyli strategia rozwoju świata do 2030 r. [14]. Wyróżniono w niej 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals*).

Strategia obowiązuje od 25 września 2015 r., gdy wszystkie 193 państwa członkowskie ONZ jednomyślnie przyjęły rezolucję *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030* [15].

Wspomnianych 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju dotyczy pięć obszarów, określanych jako 5xP: ludzi (ang. *people*), planety (ang. *planet*), dobrobytu (ang. *prosperity*), pokoju (ang. *peace*) i partnerstwa (ang. *partnership*). Stopień uszczegółowienia celów jest znaczący, ponieważ każdemu z nich przyporządkowano konkretne zadania do wykonania do 2030 r. (w sumie 169 zadań), z kolei każdemu z zadań – wskaźniki mierzące postępy (razem 231 wskaźników) [14]. I tak wskaźnikami realizacji celu czwartego, którym jest dobra jakość edukacji, są: średnia liczba godzin szkoleniowych przypadających na pracownika, liczba uczniów i studentów objętych wsparciem edukacyjnym w stosunku do liczby pracowników, odsetek pracowników przeszkolonych w zakresie ZR, odsetek pracowników zaangażowanych w inicjatywy na rzecz ZR czy liczba osób objętych edukacją na temat ZR w stosunku do liczby pracowników [16]. Za raportowanie odpowiadają tu poszczególne rządy, a dane służą do opracowywania szerszych analiz, przygotowywanych m.in. przez Eurostat, główny urząd statystyczny Unii Europejskiej (UE) [17]. Dzięki temu na całym świecie stale monitorowane są postępy w osiągnięciu celów.

O osiągnięciach w realizacji celów polskie władze informują w raportach Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), a dzięki bezpłatnemu narzędziu Barometr Wpływu (kampania17celow.pl/barometrwpływu/) firmy mogą samodzielnie ocenić swój wkład w ZR. Unia Europejska przygotowała dla krajów członkowskich własny zestaw wskaźników Agendy 2030, które raportuje Eurostat [18]. Niestety, jak pokazują wyniki zamieszczone w publikacji GUS *Polska na drodze zrównoważonego rozwoju. Raport 2020*, przygotowanej z okazji piątej rocznicy podpisania przez Polskę Agendy 2030, osiągnięcie celów może być trudne [15]. Dlatego tak istotna może

się okazać zintensyfikowana edukacja połączona z faktycznym wdrożeniem idei ZR w instytucjach pożytku publicznego, wśród nich – na uczelniach i w bibliotekach.

BIBLIOTEKI Z NOWYM POWOŁANIEM

Zainteresowanie tematem ZR w środowisku bibliotekarskim ewoluowało równoległe z rozwojem zainteresowania problemem poza nim. Już w latach 70. XX w. Howard Armstrong podkreślał rolę biblioteki jako „katalizatora”, który skupia zarówno nauczycieli, jak i uczniów wokół kwestii środowiska i jest aktywnym elementem edukacji ekologicznej [19].

Zasady owej edukacji wypracowano i ogłoszono w kolejnych latach. Według Deklaracji Sztokholmskiej ONZ z 1972 r. i Karty Belgradzkiej z 1975 r. grupą docelową edukacji ekologicznej miała być „opinia publiczna”. Zgodnie z oboma dokumentami edukacja ekologiczna powinna się odbywać w środowisku formalnym, pozaformalnym i nieformalnym. Korzystając z biblioteki, można łatwo dotrzeć do wszystkich kategorii odbiorców, ponieważ informacje dotyczące środowiska są gromadzone w różnych formach [20]. Biblioteka wspiera rozpowszechnianie wiedzy o środowisku, opracowanej w wyniku badań naukowych, wśród społeczeństwa.

Raport zespołu Brundtland z 1987 r. wywarł trwały wpływ na środowisko akademickie, dynamizując jego działania w kierunku upowszechniania idei ZR. W 1990 r. 22 rektorów uczelni z całego świata podpisało we Francji Deklarację z Talloires i utworzyło Stowarzyszenie Liderów Uniwersytetów na rzecz Zrównoważonej Przyszłości (ang. *The Association of University Leaders for a Sustainable Future*, ULSF) [21].

Równoległe intensywne dyskusje podjęto środowisko bibliotek akademickich. W 1989 r. Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich (ang. *American Library Association*, ALA) – a dokładniej: Zespół ds. Środowiska Naturalnego (ang. *Task Force on the Environment*), czyli część Grupy Dyskusyjnej ds. Odpowiedzialności Społecznej (ang. *Social Responsibility Round Table*) – aktywowała platformę medialną poświęconą zagadnieniom ZR w kontekście bibliotek [12]. Czasopismo „*The Green Library Journal: Environmental Topics in the Information World*” promowało problematykę środowiskową. W latach 1992–1994 ukazywało się w wersji drukowanej, a po 1994 r. przyjęło formę elektroniczną.

Zdecydowanym głosem działaczy na rzecz ZR w bibliotekach był dokument *Statement on Libraries and Sustainable Development*, ogłoszony przez Międzynarodową Federację Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (ang. International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) w 2002 r. IFLA zaapelowała m.in. o:

- stosowanie w bibliotekach praktyk przyjaznych środowisku (odzysk wody deszczowej, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, nadzór nad drukowaniem, zbieranie makulatury, recykling przestarzałych dokumentów, korzystanie z materiałów biodegradowalnych itp.);
- zwiększenie i promowanie zasobów i usług bibliotecznych propagujących ZR (kolekcje tematyczne, wystawy itp.);
- zwiększanie wiedzy użytkowników i bibliotekarzy;
- wspieranie usług informacyjnych w krajach o niższym poziomie rozwoju technologicznego i gospodarczego oraz dostępu do danych bez ograniczeń;
- kształtowanie zasobów bibliotek tak, by wspierały rozkwit wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych wszystkich ludzi, bez tworzenia niepotrzebnych barier w dostępie do informacji;
- odpowiedzialność wszystkich osób zaangażowanych w proces wytwarzania i przekazywania informacji (w tym bibliotekarzy) w kształtowanie przyszłości;
- zwrócenie uwagi na prawa człowieka, rozwój demokracji i wolność, także wolność intelektualną [8].

Oświadczenie IFLA wzywające do podejmowania działań na rzecz ZR zostało zrewidowane w 2013 r. Wydarzenia związane z pandemią COVID nadały mu szczególne znaczenie, ukazując potencjał cyfrowej współpracy środowiska bibliotekarskiego na całym świecie [22].

Interesujące jest, że zdaniem Marii Anny Jankowskiej i Jamesa W. Marcuma¹, propagatorów idei ZR, rosnące obawy o trwałość funkcjonowania bibliotek akademickich mogą utrudniać wprowadzanie zmian środowiskowych. Szereg czynników – rozwój i ochrona zasobów drukowanych i cyfrowych, dostarczające i wspierające szybko

zmieniające się technologie i infrastrukturę sieciową, świadczenie bezpłatnych usług, utrzymujący się wzrost kosztów budynków bibliotecznych – wpływa na redukcję „śladu ekologicznego bibliotek”, ale zarazem zmniejsza wartość ich fizycznych zasobów [2]. Zagadnienie to warto zgłębić w odrębnej publikacji.

Rosnąca liczba zrównoważonych przeglądów literatury z zakresu bibliotekoznawstwa, którą można zaobserwować w ostatnich latach, jest efektem obowiązującej Agendy 2030. Badacze podjęli temat wieloaspektowo, lecz zdecydowana większość analiz dotyczy obszarów problemowych bezpośrednio związanych z niektórymi filarami ZR: budynkami, informacją, zasobem, edukacją, kulturą i innymi [14]. Doświadczeni propagatorzy ZR najczęściej poruszali w publikacjach tematy ekologii, ochrony środowiska oraz ich ewolucyjnego następcy – zrównoważonego rozwoju, urzeczywistniając w swoich społecznościach ważną rolę biblioteki jako „serca nauki” [23] czy ośrodka wiedzy [20].

TEORIA VS PRAKTYKA

Koncepcja ZR, która wyrosła z działań na rzecz ochrony środowiska i ekologii, ewoluowała wraz z warunkami zewnętrznymi. Podobnie zmieniała się terminologia odnosząca się do społecznej świadomości działalności bibliotek w kontekście ZR.

Funkcjonujące w literaturze anglosaskiej pojęcia *green library* czy *sustainable library* stosowane są zamiennie. Według słownika z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej z pierwszej dekady XXI w. w „zielonej bibliotece” kluczowe są dwa aspekty: minimalizacja negatywnego wpływu biblioteki na środowisko naturalne oraz maksymalizacja jakości działań prośrodowiskowych, takich jak recykling, racjonalne gospodarowanie wodą, energią i papierem, a także wykorzystanie naturalnych materiałów w budowie i wyposażeniu biblioteki [15]².

Polskie odpowiedniki powyższych terminów – „biblioteka ekologiczna” (syn. *green library*) i „biblioteka zrównoważona” (syn. *sustainable library*) – nie są znaczeniowo tożsame. Jak

zauważyła Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska (2014), w działalności biblioteki zrównoważonej „uwzględnia się potrzeby przyszłych pokoleń, a w planowaniu jej rozwoju istotne są nie tylko uwarunkowania środowiskowe, ale także ekonomiczne i społeczne” [12]. Można więc uznać, że termin „biblioteka zrównoważona” ma szerszy zakres niż „biblioteka ekologiczna” (określana również jako „zielona”), gdyż odnosi się do trzech aspektów ZR – środowiskowego (np. infrastruktura), ekonomicznego (np. rozwój potencjału ludzkiego) i społecznego (np. dostęp do wiedzy) – podczas gdy „biblioteka ekologiczna” skupia się wyłącznie na aspekcie środowiskowym.

W kontekście literatury bibliotekoznawczej poruszającej tematykę ZR nie można pominąć ekologii informacji, dyscypliny nauki spopularyzowanej w literaturze polskiej przez prof. Wiesława Babikę. W swojej publikacji z 2014 r. prof. Babik doprecyzował, że dyscyplina ta zajmuje się badaniem i opisywaniem naturalnego środowiska informacyjnego człowieka, które pozwala mu zaistnieć i zapewnia zrównoważony rozwój. Praktycznym zadaniem ekologii informacji jest kształtowanie środowiska informacyjnego człowieka oraz ochrona naturalnego środowiska informacyjnego człowieka, zagrożonego przede wszystkim przez nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne [24]. Ekologia informacji koncentruje się na 2 z 3 elementów zrównoważonego rozwoju: środowisku i człowieku (aspekty środowiskowy i społeczny).

Wiedzę terminologiczną praktyków zajmujących się wdrażaniem Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce podsumował numer tematyczny branżowego „Biuletynu EBIB” (nr 199) z 2021 r., zatytułowany *Zrównoważony rozwój a biblioteki*. Lektura zgromadzonych w nim artykułów utwierdza autorkę w przekonaniu o niekwestionowanej wartości mechanizmów sprawczych typu Agenda 2030 oraz znaczeniu celów i wskaźników, które wizualizują i potwierdzają sensowność realizacji podobnych planów.

Od czasu ukazania się ww. publikacji świadomość idei ZR w środowisku bibliotekarskim wzrosła. Potwierdza to m.in. projekt zrealizowany pod auspicjami Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

¹ Maria Anna Jankowska jest bibliotekarką nauk społecznych w Bibliotece Badawczej im. Charlesa E. Younga na Uniwersytecie Kalifornijskim (University of California, UCLA), a James W. Marcum – bibliotekarzem uniwersyteckim w Uniwersytecie Fairleigh Dickinson w New Jersey w Stanach Zjednoczonych.

² W przypadku nowych konstrukcji i renowacji bibliotek ZR jest coraz częściej osiągnięty dzięki certyfikacji LEED (Leadership in Energy and Environmental Design), systemowi oceny opracowanemu i administrowanemu przez U.S. Green Building Council (USGBC).

II. 2. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie z lotu ptaka, materiały promocyjne UWM

II. 3. Green Jam (2021), materiały promocyjne UWM

w 2024 r. – „Biblioteki dla planety”³. Miał on za zadanie przygotować bibliotekarzy z bibliotek publicznych do pełnienia funkcji rzeczników Celów Zrównoważonego Rozwoju Agenda 2030. Z kolei środowisko bibliotekarzy akademickich podjęło temat ZR na konferencji „Cele Zrównoważonego Rozwoju – wyzwania dla bibliotek”, zorganizowanej w dniach 17–18 października 2024 r. w Bibliotece Głównej WAT we współpracy z PCG Academia⁴. Podczas obrad przybliżono uczestnikom wiedzę na temat projektów zwiększających dostępność bibliotek i ich zasobów, a także na temat inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej,

otwartej nauki, wspierania osób z niepełnosprawnościami czy zrównoważonego zarządzania.

ZIELONY UWM

Idea zielonego uniwersytetu (ang. *green university*) harmonijnie wpisuje się w misję Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, utworzonego w 1999 r. Uczelnia, położona w regionie należącym do mezoregionu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich i obszaru przyrodniczego Zielone Płuca Polski, szybko zaadaptowała popularny trend

zielonych uniwersytetów, wspierając m.in. działania na rzecz ochrony środowiska.

Green University Project to inicjatywa podjęta w 2013 r. przez ówczesnego rektora UWM – prof. Ryszarda Góreckiego [25]. Wśród głównych zadań projektu według strategii UWM wymieniono:

- badania naukowe i kształcenie w obszarze odnawialnych źródeł energii – OZE (precyzyjne rolnictwo, produkcja i przetwórstwo w zakresie OZE, wykorzystanie OZE);
- samowystarczalność energetyczną UWM na bazie własnych zasobów OZE (produkcja, przetwórstwo nośników energii, potencjał produkcji energii);
- termoizolację obiektów, fotowoltaikę;
- wdrażanie w budynkach systemów automatycznego zarządzania – BMS (ang. *building management system*) i zintegrowanego standardu instalacji elektrycznej nowej generacji KNX;
- utworzenie rowerowego kampusu UWM w Kortowie (drogi wewnętrzne wyłącznie rowerowe, wypożyczalnia rowerów, parkingi rowerowe, jeden parking samochodowy).

We wrześniu 2018 r., po pięciu latach stosowania praktyk na rzecz wsparcia środowiska naturalnego, UWM zorganizował w Olsztynie międzynarodową konferencję naukową „Współczesne wyzwania ochrony środowiska».

Realizację idei ZR, zapoczątkowaną w ramach kilkuletniego programu Green University, postanowiono zintensyfikować poprzez zaplanowanie konkretnych działań i stawienie czoła nowym wyzwaniom, które przynosi narastający kryzys klimatyczny. Naturalną konsekwencją podjętych działań stała się ogłoszona w 2021 r. **Strategia rozwoju Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na lata 2021–2030**, autorska koncepcja prof. Jerzego Przyborowskiego, rektora UWM. Uniwersytet przyjął własną „Agendę Zrównoważonego Rozwoju do 2030 r.”, uznając za priorytetowe następujące cele:

- Cel 3. Dobre zdrowie i jakość życia;
- Cel 4. Dobra jakość edukacji;
- Cel 5. Równość płci;
- Cel 11. Zrównoważone miasta i społeczności;

³ Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego.

⁴ *Konferencja Naukowa – Cele Zrównoważonego Rozwoju*, <https://bg.wat.edu.pl/konferencja-naukowa-cele-zrownowazonego-rozwoju/>.

II. 4. Biblioteka Uniwersytecka (hol i antresola), materiały promocyjne UWM

- Cel 12. Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja;
- Cel 13. Działania w dziedzinie klimatu.

Na bazie dokumentu strategicznego władze uczelni opracowały kompleksowy plan działania, który uwzględniał kluczowe zagadnienia ZR [26]. Również w roku 2021 powołano **Green Team**, czyli uniwersytecki Zespół ds. realizacji celów zrównoważonego rozwoju [27]. Z inicjatywy JM dra hab. Jerzego Andrzeja Przyborowskiego, prof. UWM uczelniany zespół, wykorzystując metodę projektową *design thinking*, podjął próbę diagnozy oraz wytypował działania wdrażające na uczelni politykę ZR, aktywizujące i zachęcające do współpracy społeczność akademicką.

„UWM dla przyszłości” to hasło pierwszego JAM-u projektowego w historii Uniwersytetu. Wydarzenie zorganizowano 17 listopada 2021 r. Podczas kilkugodzinnej pracy projektowej powstały propozycje ułatwiające realizację celów ZR na uczelni [28]. Dziesięć zespołów w pięciu grupach tematycznych wypracowywało konkretne propozycje i rozwiązania umożliwiające wdrożenie działań chroniących środowisko naturalne, jak półka do dzielenia się wegetariańskim jedzeniem czy wspólny czajnik. W każdej grupie znaleźli się pracownicy UWM, studenci i licealiści, którzy razem opracowali wyzwania projektowe oraz przedstawili propozycje rozwiązań problemów związanych z redukcją odpadów i efektywniejszym wykorzystaniem OZE.

Jednym z efektów prac Green Teamu było utworzenie strony internetowej z informacjami o kolejnych inicjatywach dotyczących realizacji Celów

Zrównoważonego Rozwoju [29]. Wśród aktualności promujących inicjatywy podejmowane przez społeczność akademicką UWM na rzecz ZR (działalność charytatywna, zbiórki rzeczowe i finansowe) od początku 2024 r. na stronie aktualizowany jest raport zużycia mediów (paliwa, media, odpady komunalne i inne: tekstylne, budowlane, weterynaryjne, odpadowa tkanka zwierzęca, zużyty sprzęt elektroniczny). W 2025 r. w ramach Centrum Zarządzania Projektami i Analiz Strategicznych UWM utworzono Biuro ds. Zrównoważonego Rozwoju.

PRAKTYKA BIBLIOTEKI UNIERSYTECKIEJ UWM W OLSZTYNIE

Zrównoważony rozwój to koncepcja, której celem jest integracja działań ekonomicznych, środowiskowych i społecznych. Biblioteka Uniwersytecka UWM w Olsztynie działa na wszystkich wymienionych płaszczyznach – planowo od chwili wdrożenia strategii, a w sposób praktyczny od 2007 r., czyli od momentu scalenia zbiorów bibliotecznych uczelni w jednym budynku.

Opierając się na założeniach przyjętych przez Małgorzatę Fedorowicz-Kruszewską [12], można stwierdzić, że w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM realizacja założeń ZR uwzględnia trzy główne aspekty.

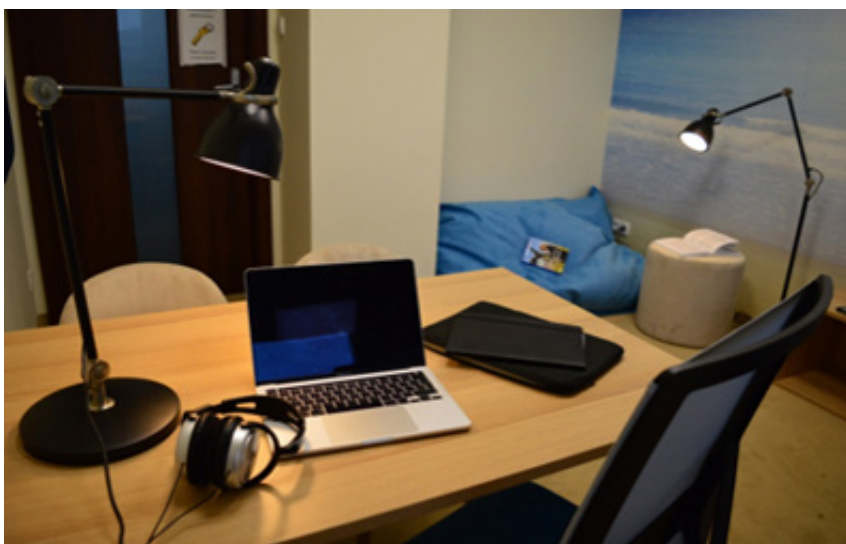
Zrównoważony rozwój ekonomiczny, wspierający rozwój wiedzy, umiejętności i doświadczeń społeczeństwa, urzeczywistniany jest m.in. dzięki społecznej inicjatywie związanej z otwartą nauką, rozwijanej od lat 90. XX w. (ang. Open Access

Movement). Biblioteka Uniwersytecka UWM organizuje m.in. coroczne obchody Tygodnia Otwartej Nauki, odbywające się zazwyczaj w październiku, które mają na celu promowanie otwartego dostępu do publikacji naukowych. W programie wydarzeń są najczęściej tematyczne webinaria, warsztaty i prelekcje. Istotnym elementem wsparcia instytucjonalnego jest dokument *Polityka otwartego dostępu do publikacji naukowych i danych badawczych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie* – Załącznik nr 1 do uchwały Senatu nr 113 z 29 czerwca 2021 r. [30]. Zawarte w nim zapisy dotyczące istotnej roli pracowników Biblioteki w procesie wsparcia polityki otwartości włączyły ich do grona jej realizatorów. Personel Biblioteki UWM pomaga pracownikom uczelni i innym osobom wskazanym w § 1 ust. 2 w przygotowywaniu planów zarządzania danymi badawczymi. Zapis § 1 wskazuje na zakres stosowania polityki otwartości, obejmujący w szczególności doktorantów, studentów, słuchaczy studiów podyplomowych i stażystów, z którymi UWM zawarł stosowne umowy. W przypadku rozpraw doktorskich w praktyce oznacza to, że po obrobie elektroniczna wersja pracy, wraz z obcojęzycznym streszczeniem, jest przesyłana z systemu APD (Archiwum Prac Dyplomowych) do repozytorium instytucjonalnego Uniwersytetu w celu archiwizacji i publicznego udostępnienia [31].

Efektywne zarządzanie zasobami Biblioteki Uniwersyteckiej UWM wspiera ZR m.in. poprzez zastosowanie procesów digitalizacji (bezpłatnych w ramach usługi skanowania i płatnych w ramach usługi digitalizacji) oraz upowszechnianie dostępu do zasobów, w tym do 102 licencjonowanych baz danych, w wersji elektronicznej [32], a także dzięki wdrożeniu w 2023 r. bibliotecznego systemu chmurowego Alma firmy Ex Libris. Ostatnie z wymienionych rozwiązań pozwoliło na rezygnację z utrzymywania zaplecza serwerowego i operacyjnego, zapewniło stałą aktualizację systemu i zwiększyło mobilność pracy bibliotekarzy. Niezwykle duże znaczenie w procesie zaspokajania obecnych potrzeb, bez uszczerbku dla możliwości ich zaspokajania przez przyszłe pokolenia, ma udział w projektach i grantach oraz współpraca w klastrach i konsorcjach. Współpraca podejmowana jest zazwyczaj w celu obniżenia kosztów finansowych i ograniczenia obciążeń technologicznych poprzez efektywną konsolidację zasobów. Jako przykład może tu posłużyć Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa. Powstała ona w 2016 r. w ramach partnerskiej umowy o wzajemnej współpracy przy tworzeniu biblioteki cyfrowej (Klaster WMBC) oraz w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego regionu Warmii i Mazur. Członkami założycielami Klastra WMBC są

II. 5. Ogród zielony Biblioteki Uniwersyteckiej, materiały dokumentacyjne BU UWM

II. 6. Pokój wyciszeń (Pokój Morski), materiały dokumentacyjne BU UWM

dwie olsztyńskie instytucje: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie i Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie [33].

Kontynuując rozważania na temat realizacji idei ZR w Bibliotece Uniwersyteckiej, warto zwrócić uwagę na działania na rzecz ochrony środowiska. Wśród inicjatyw typowo bibliotecznych należy wymienić powszechnie stosowaną w bibliotekach akademickich ochronę digitalną zbiorów czy usług skanowania, które chronią zasoby przed zniszczeniem i ograniczają zbędne powielanie w formie papierowej, a także wspomniane wcześniej wdrożenie chmurowego systemu bibliotecznego Alma. Spośród praktyk wspierających **zrównoważony rozwój środowiskowy** w Bibliotece Uniwersyteckiej UWM stosuje się segregację odpadów, wspiera recykling i działania na rzecz

redukcji ilości odpadów. Oszczędność papieru jest możliwa dzięki wprowadzeniu elektronicznego obiegu dokumentów (EZD) [34] czy zmniejszeniu liczby drukarek, co jednocześnie ogranicza zużycie tonerów. Za sprawą paneli fotowoltaicznych wykorzystywana jest zielona energia. Ponadto w przestrzeni Biblioteki wprowadzono rozwiązania, które mają sprzyjać oszczędności energii, jak wymiana tradycyjnych świetlówek na energooszczędne oświetlenie LED, przebudowa instalacji elektrycznej, zastosowanie czujników ruchu sterujących oświetleniem czy umieszczenie specjalnych naklejek („Gaś światło, włącz myślenie”).

To, co wzmacnia środowiskowy wymiar ZR, zostało uwzględnione już na etapie projektu architektonicznego budynku Biblioteki. Wykorzystano m.in. naturalne światło – dzięki trzem oszkłonym zwieńczeniom dachu o różnych kształtach

(piramida, stożek, kopuła). Kontakt z naturą w przestrzeni bibliotecznej zapewnia różnorodna roślinność, obecna w całym budynku, szczególnie w ogrodzie zielonym.

W zakresie **zrównoważonego rozwoju społecznego** w Bibliotece Uniwersyteckiej położono nacisk na równy dostęp do wiedzy, co znalazło wyraz w projektowaniu przestrzeni w sposób skoncentrowania na użytkowniku. Permanentny remodeling przestrzeni bibliotecznej, inicjowany już od otwarcia budynku Biblioteki w 2007 r., realizowano zgodnie z aktualnymi potrzebami i nawykami użytkowników. Przykładem zmian była likwidacja czytelni komputerowej na rzecz sali kreatywnej, w której prowadzone są szkolenia z wykorzystaniem metody *design thinking*. Sprawiedliwy dostęp do wiedzy, udostępniane zarówno w formie tradycyjnej, jak i cyfrowej, wyraża się np. w dostosowaniu strony WWW do wytycznych dotyczących dostępności treści internetowych. Strona bu.uwm.edu.pl spełnia standardy WCAG 2.1 (ang. Web Content Accessibility Guidelines), dzięki czemu treści stały się dostępne dla osób z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu i ruchu, a także dla osób z niepełnosprawnością intelektualną czy zaburzeniami poznawczymi. Można zatem uznać, iż jest to strona dostępna cyfrowo, co potwierdza również *Deklaracja dostępności* opublikowana na stronie internetowej Biblioteki [35]. Dzięki dostępowi do sieci Wi-Fi za pośrednictwem systemu Eduroam (ang. *educational roaming*) użytkownicy Biblioteki nie muszą zmieniać konfiguracji swoich urządzeń, co jest szczególnie przydatne w przypadku korzystania z infrastruktury sieciowej w różnych ośrodkach akademickich w Polsce i Europie.

Działaniem wspierającym dostępność oraz rozwój umiejętności informacyjnych i cyfrowych były szkolenia organizowane w odpowiedzi na zgłaszane zapotrzebowanie, m.in. dla środowiska senioralnego uczelni, prowadzone w 2019 r. przez pracowników Sekcji Informatyzacji Procesów Bibliotecznych. Ponadto Oddział Informacji Naukowej oferuje stałe szkolenia na temat źródeł elektronicznych.

Zrównoważony rozwój społeczny obejmuje także inwestycje w infrastrukturę sprzyjającą usuwaniu barier w dostępie do wiedzy. Projekt „Żagiel możliwości – model dostępności UWM w Olsztynie”, realizowany od 1 stycznia 2020 r. do 30 września 2023 r., przyczynił się do budowy bardziej inkluzywnego środowiska akademickiego. W ramach działań finansowanych z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020 w Bibliotece Uniwersyteckiej przebudowano czytniki kart

II. 7. Choinka z listem w butelce (grudzień 2021), materiały dokumentacyjne UWM

dostępu, obniżając je do wysokości odpowiedniej dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, zainstalowano automatycznie otwierane drzwi z dźwiękowym systemem powiadomiania, a także przekształcono trzy pokoje jednoosobowej nauki w pokoje wyciszeń.

Pomieszczenia te cieszą się dużym zainteresowaniem, nie tylko ze względu na dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. oznaczenia w języku Braille'a, świetlna sygnalizacja ewakuacyjna). Pokój Zen cechują stonowana kolorystyka i naturalne materiały, Pokój Morski utrzymany jest w stylistyce marynistycznej, a Pokój Dżungla uspokaja motywami roślinnymi. Pokoje wyciszeń można rezerwować z wykorzystaniem katalogu online. Pracownicy Biblioteki weryfikują uprawnienia użytkowników za pomocą widocznego w systemie bibliotecznym statusu „uprawnienia specjalne”, który wprowadzany jest na etapie rekrutacji.

Dostęp do uporządkowanej i sprawdzonej wiedzy naukowej użytkownicy Biblioteki Uniwersyteckiej UWM zyskują dzięki jednemu okienku wyszukiwawczemu multiwyszukiwarki Primo VE firmy Ex Libris [36]. To uniwersalne narzędzie do równoczesnego przeszukiwania wszystkich zasobów bibliotecznych, zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych, pozwala szybko dotrzeć do zbiorów dostępnych w Bibliotece, w elektronicznych bazach danych wykupionych przez Bibliotekę czy w otwartym dostępie (model Open Access). Dodatkowa funkcjonalność wyszukiwarki Primo – Asystent Wyszukiwania – korzysta ze sztucznej inteligencji i umożliwia zadawanie pytań w języku naturalnym.

Elementem wspierającym zrównoważony rozwój społeczny UWM jest centralny system ewidencji,

archiwizacji i upowszechniania efektów działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej pracowników i doktorantów uczelni, czyli Baza Wiedzy [37]. Wdrożona w 2023 r., ułatwia komunikację i przepływ informacji, umożliwia prowadzenie analiz dorobku naukowego oraz nawiązywanie współpracy z innymi instytucjami, np. uczelniami, w kraju i za granicą.

Jednak podstawowym elementem ułatwiającym dostęp do wiedzy pozostaje czynnik ludzki. To kultura organizacyjna, etyka pracy oraz życzliwość bibliotekarzy wpływają na chęć i stopień wykorzystania dostępnych narzędzi, systemów i nośników wiedzy. Dzięki temu, że działania na rzecz ZR realizowane w Bibliotece Uniwersyteckiej obejmują sferę ekonomiczną, środowiskową i społeczną, troska o otoczenie i atmosfera sprzyjająca nauce współgrają ze sobą w jednej akademickiej przestrzeni. Znajduje to również odzwierciedlenie w działaniach promocyjnych Biblioteki.

ZRÓWNOWAŻONA PROMOCJA

Autorską tradycją pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej UWM jest przygotowywana co roku w grudniu konstrukcja choinkowa. Strategia promocji realizowana w takiej formie miała za założenia uwzględnić zarówno świąteczną tradycję, jak i historię uczelni oraz różne aspekty profesji bibliotekarza czy kultury słowa. Choinka z listem w butelce, stworzona w 2021 r., niestandardowo wyrażała apel klimatyczny. Konstrukcja składała się z ponad 620 półtoralitrowych butelek, mierzyła ponad 2 m i ważyła ok. 26 kg – czyli zawierała tyle plastiku, ile według danych Polskiego Instytutu Ekonomicznego [38] statystyczny Polak zużywał

w ciągu dwóch miesięcy w 2021 r. Projekt zyskał uznanie nie tylko stałych bywalców Biblioteki, lecz także sympatyków idei ZR.

Choinka z listem w butelce znalazła się wśród 10 najwyżej ocenionych projektów zgłoszonych do nagrody IFLA Green Library Award w kategorii „Najlepszy projekt Zielonej Biblioteki” [39]. Celem nagrody, ustanowionej w 2016 r., jest podkreślenie roli bibliotek i bibliotekarzy w rozwijaniu standardów ZR i promowaniu specjalistycznej wiedzy w praktyce zawodowej. Do IFLA Green Library Award projekty można zgłaszać w dwóch kategoriach: „Best Green Library” i „Best Green Library Project”.

Wiedza na temat ZR popularyzowana jest w Bibliotece Uniwersyteckiej również za sprawą innych wydarzeń. Podczas 20. Olsztyńskich Dni Nauki i Sztuki (21–23 września 2022 r.) w ofercie Biblioteki znalazło się wydarzenie „O przyrodzie przy muzyce kameralnej”, czyli koncert Zespołu Kameralnego Pro Musica Antiqua pod kierunkiem prof. dra hab. Leszka Szarzyńskiego. Występ połączono z krótkimi opowieściami o przyrodzie – zmianach klimatycznych, ochronie wód i powietrza oraz celach ZR, które przedstawił dr hab. Stanisław Czachorowski, prof. UWM [13].

PODSUMOWANIE

Śledzenie postępów, rozumienie wzajemnych powiązań oraz tworzenie i upowszechnianie innowacji mogą pomóc w realizacji założeń programu określonego w Celach Zrównoważonego Rozwoju. Taką strategię wspierania równowagi między potrzebami obecnych i przyszłych pokoleń przyjmują też środowiska związane ze szkolnictwem wyższym, wśród nich – biblioteki.

Już od lat 90. XX w. rosły znaczenie i potrzeba włączenia się środowiska bibliotekarskiego w popularyzowanie i urzeczywistnianie idei ZR, wspieranej przez krajowe i międzynarodowe instytucje oraz stowarzyszenia branżowe. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska w swoich badaniach podjęła się podsumowania stopnia realizacji zasad ZR w bibliotekach, zadając jednocześnie pytanie, czy jest to zjawisko wynikające z mody, czy raczej z konieczności. W odpowiedzi wskazała, że integracja zasad ZR w sektorze bibliotekarskim stanowi moralny obowiązek, poprzez który biblioteki spłacają dług zaufania społecznego. „Co więcej, bycie wzorem do naśladowania dla społeczeństwa, zachęcanie do przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju to właściwy wybór, ponieważ zielony wizerunek to dobry wizerunek” [40].

Na przykładzie działań Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie widoczna jest realizacja założeń strategii uczelni dotyczących zrównoważonego rozwoju również w środowisku bibliotecznym. Kluczową rolę odgrywają tu idee otwartego dostępu, otwartej nauki i szerszej rozumianych otwartych badań naukowych. Jednocześnie nie należy zapominać o podstawowych działaniach wspierających ochronę środowiska, oszczędność energii, dbałość o zasoby naturalne, zachowanie i cyfrową dostępność dorobku kulturowego i naukowego, a także o promocji tych działań. Warto je podejmować, aby budować świadomą i zrównoważoną społeczność.

REFERENCE LIST

- Nagórny W. Polityka społeczna a zrównoważony rozwój *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: Pragmata tes Oikonomias* 2011;(5):137-46.
- Jankowska MA, Marcum JW. Sustainability Challenge for Academic Libraries: Planning for the Future. *College & research libraries*. 2010;71(2). doi: 10.5860/0710160
- Piątek Z. Filozoficzne podłoże zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekorozwoju*. 2007;2(1):5-18.
- Piątek Z. *Ekofilozofia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; 2008.
- Walosik A. *Przez edukację do zrównoważonego rozwoju*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego; 2013.
- Lusawa R. Hans Carl von Carlowitz twórca pojęcia "trwałości". *Rocznik Naukowy Wydziału Zarządzania w Ciechanowie*. 2009;3(1-2):5-16.
- Moëc G, Badré B. Will the Ukraine War Upend the Sustainability Agenda? [Internet]. Project Syndicate; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://www.project-syndicate.org/commentary/ukraine-war-effect-on-net-zero-transition-esg-strategies-by-gilles-moec-and-bertrand-badre-2022-04>
- IFLA Statement on Evidence for Sustainable Development [Internet]. International Federation of Library Associations and Institutions; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/5184bd8d-4e5f-4a6a-8456-789c87a90cf1/content>
- Zabłocki M. Determinanty wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Polsce. *Technika Poszukiwań Geologicznych*. 2013;52(2):29-44.
- Berdo J. *Zrównoważony rozwój: w stronę harmonii z przyrodą*. Sopot: Earth Conservation; 2006.
- Kozłowski S. *Ekorozwój: wyzwanie XXI wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN; 2002.
- Fedorowicz-Kruszewska M. *Zrównoważony rozwój – perspektywa bibliotekoznawcza*. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*. 2014;13(2):117-34. doi: 10.12775/TSB.2014.021
- O przyrodzie przy muzyce kameralnej [Internet]. 23. Olsztyńskie Dni Nauki; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://dnina-uki.uwm.edu.pl/wydarzenie/1395>
- Agenda 2030 [Internet]. Kampania 17 Celów; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://kampania17celow.pl/agenda-2030/>
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego A/RES/70/1: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 [Internet]. Organizacja Narodów Zjednoczonych; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>
- Barometr wpływu [Internet]. Kampania 17 Celów; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://kampania17celow.pl/barometr-wplywu/>
- Sustainable development in the European Union – Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context – 2025 edition [Internet]. Eurostat; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-01-24-018>
- Sustainable development goals. Selected datasets [Internet]. Eurostat; [cited 26.05.2026.] Available from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database>
- Armstrong H. The Role of the Library in Environmental Education. *Sedro-Woolley Project Report No. 4*. 1971.
- Mbalisi OF, Alex-Nmecha J. Building Libraries For The Promotion Of Environmental Education. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*. 2023;VII(II):598-606.
- Association of University Leaders for a Sustainable Future [Internet]. Association of University Leaders for a Sustainable Future; [cited 27.05.2026.] Available from: <http://ulsf.org/talloires-declaration>
- Statement on Libraries and Sustainable Development (August 2002) [Internet]. International Federation of Library Associations and Institutions; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://www.ifla.org/publications/statement-on-libraries-and-sustainable-development-august-2002/>
- Link T. Transforming Higher Education Through Sustainability and Environmental Education. *Issues in Science and Technology Librarianship*. 2000;26. doi: 10.29173/istl1802
- Babik W. Ekologia informacji w bibliotecznej społeczności informacyjnej. In: Piestrzyński T, Jerzyk-Wojtecka J, editors. *Biblioteka w społeczeństwie wiedzy: informacja, edukacja, profesjonalizm*. Konferencja naukowa Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; 2016. p. 59-69
- Z energią do zielonej energii. *Wiadomości Uniwersyteckie*. 2013;167-168(7-8):6.
- Strategia rozwoju [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://uwm.edu.pl/universytet/o-universytecie/strategia-rozwoju>
- Decyzja Nr 81/2021 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 1 września 2021 roku [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bip.uwm.edu.pl/artykuly/decyzje-rektora/decyzje-rektora-97-2021/>
- Zielony to kolor nadziei. JAM projektowy na UWM [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.06.2026.] Available from: <http://www.site.uwm.edu.pl/egazeta/zielony-to-kolor-nadziei-jam-projektowy-na-uwm>
- Zrównoważony rozwój [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://uwm.edu.pl/universytet/zrównowazony-rozwoj>
- UCHWAŁA Nr 113 Senatu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 29 czerwca 2021 roku w sprawie polityki otwartego dostępu do publikacji naukowych i danych badawczych w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bip.uwm.edu.pl/artykuly/uchwaly-senatu/uchwaly-senatu-113-2021/>
- Zarządzenie Nr 15/2024 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 2 lutego 2024 roku w sprawie elektronicznej archiwizacji i udostępniania rozpraw doktorskich w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bip.uwm.edu.pl/artykuly/zarzadzania-rektora/zarzadzania-rektora-15-2024/>
- Sprawozdania [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka UWM; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bu.uwm.edu.pl/pl/o-bibliotece/sprawozdania>

33. Klaster WMBC [Internet]. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Cyfrowa; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://wmbc.olsztyn.pl/dlibra/text?id=cluster>
34. Zarządzenie Nr 21/2023 Rektora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie z dnia 23 marca 2023 roku w sprawie zasad postępowania z dokumentacją, wykonywania czynności kancelaryjnych oraz systemu Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie [Internet]. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bip.uwm.edu.pl/artykuly/zarzadzenia-rektora/zarzadzenia-rektora-21-2023/>
35. Deklaracja dostępności [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka UWM; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bu.uwm.edu.pl/pl/deklaracja-dostepnosc>
36. Hołubowska M. UWM otwiera dostęp do badań i publikacji. *Wiadomości Uniwersyteckie*. 2021;11(267):14.
37. Wystartowała Baza Wiedzy UWM [Internet]. Biblioteka Uniwersytecka UWM; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://bu.uwm.edu.pl/wystartowala-baza-wiedzy-uwm>
38. Tygodnik Gospodarczy PIE, 9 stycznia 2020 r. [Internet]. Polsk Instytut Ekonomiczny; [cited 27.05.2026.] Available from: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2020/01/Tygodnik-Gospodarczy-PIE_01-2020.pdf
39. ENSULIB announces 7th IFLA Green Library Award 2022 Longlist in two Categories [Internet]. International Federation of Library Associations and Institutions; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://www.ifla.org/news/ensulib-announces-7th-ifla-green-library-award-2022-longlist-in-two-categories/>
40. Fedorowicz-Kruszewska M. Sustainable libraries: fashion or necessity? *Italian Journal of Library, Archives and Information Science*. 2019;10(1):92-101. doi: 10.4403/jlis.it-12500
41. Janiak M. Zrównoważony rozwój bibliotek cyfrowych w Polsce. In: *Inspiracje i innowacje: zarządzanie informacją w perspektywie bibliologii i informatologii*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska; 2016. pp. 173-87.
42. Kamińska AM, Opaliński Ł, Wycislik Ł. The Landscapes of Sustainability in the Library and Information Science: Systematic Literature Review. *Sustainability*. 2022;14(1). doi: 10.3390/su14010441
43. Reitz JM. Online Dictionary for Library and Information Science [Internet]. ABC-CLIO; [cited 27.05.2026.] Available from: https://odlis.abc-clio.com/odlis_g.html
44. Schweng C. Rezolucja Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego "Wojna w Ukrainie i jej skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe" [Internet]. *Prawo.pl*; [cited 27.05.2026.] Available from: <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-ue-c-2022-290-1,69595853.html>

Katarzyna Bikowska, PhD

University Library, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

Correspondence to: katarzyna.bikowska@uwm.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5280-900X>

Kustosz dyplomowany, wieloletni pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie, kierownik Sekcji Promocji (2017–2022), Oddziału Obsługi Użytkowników (2021–2025), od 2025 r. dyrektor tejże biblioteki. Magister filologii polskiej oraz dziennikarstwa i komunikacji społecznej UWM w Olsztynie. Wykształcenie uzupełniła na studiach podyplomowych Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa UWM w Olsztynie oraz na menadżerskich studiach podyplomowych SGH w Warszawie. W 2022 r. obroniła rozprawę doktorską nt. strategii promocji w bibliotekach naukowych na UMK w Toruniu. Autorka artykułów naukowych, uczestniczka ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji, redaktorka monografii *Ewolucja przestrzeni bibliotecznych. Od założeń do praktyki* (2018). Członek olsztyńskiego oddziału International Society for Knowledge Organization (ISKO) oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (SBP). Uehonorowana tytułem Warmińsko-Mazurski Bibliotekarz Roku 2013 (II miejsce na szczeblu ogólnopolskim w 2013 r.). Dydaktyk w ramach kursu bibliotekoznawstwa w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie i ćwiczeń Media społecznościowe i marketing biblioteczny realizowanych na studiach podyplomowych Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa UWM w Olsztynie. W ramach prowadzonej przez kilka lat Sekcji Promocji Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie przygotowywała ofertę kulturalną i popularyzatorską macierzystej instytucji.

Marek Garczyński

Artificial Intelligence (AI): Labour and Productivity Transformation in the Academic Environment

Sztuczna inteligencja (AI): transformacja pracy i produktywności w świecie akademickim

Medical Library Forum 2025;18(2):31-43

DOI: 10.34738/mlf.0101

Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland

Correspondence to: marek.garczyński@pum.edu.pl

PROFESSIONAL ARTICLE

Abstract

Artificial intelligence (AI), whose origins date back to 1956, has become a cornerstone of the contemporary world. The noticeable growth of information resources of critical importance has generated the need for technologies capable of their instantaneous and precise analysis. Although research and development works in this field have been ongoing for over six decades, the breakthrough in its widespread adoption came in 2022. That is when ChatGPT was released, which enabled a broad audience to experience the capabilities of that emerging tool. Today, AI – based on neural networks and capable of continuous 24/7 operation – opens an entirely new chapter in the functioning of societies. A key factor in the effective use of AI is mastering the ability to write precise prompts. Viewing AI as an additional worker allows for the identification of new areas of opportunity: one of them is increasing efficiency and optimising processes. Concerns that AI may replace humans appear to be diminishing in light of the benefits it offers. Supporting professional workflows, enhancing productivity, and creating space for creative activities are key objectives in the implementation of modern technologies. The labour market prospects for individuals with AI-related competencies appear highly promising, offering them significant competitive advantages. It is essential to establish principles for the ethical and secure use of these new tools to ensure that information is processed responsibly. This article is based on the author's presentation at the 41st Problem Conference of Medical Libraries, entitled *Artificial Intelligence and Medical Libraries: Are We at the Edge of Transformation?* (Szczecin, 16–18 September 2024).

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license.

Streszczenie

Sztuczna inteligencja (AI), której początki sięgają 1956 r., stała się filarem współczesnej rzeczywistości. Zauważalna dynamika przyrostu zasobów informacyjnych o kluczowym znaczeniu wygenerowała potrzebę rozwoju technologii zdolnej do ich błyskawicznej i precyzyjnej analizy. Choć prace rozwojowe nad nową dziedziną trwały ponad sześć dekad, przełomem w jej powszechnej adaptacji stał się rok 2022. Udostępniono wtedy usługę ChatGPT, co pozwoliło szerokiemu gronu odbiorców doświadczyć możliwości powstałego narzędzia. Obecnie AI, oparta na sieciach neuronowych i zdolna do nieprzerwanej, całodobowej pracy, otwiera zupełnie nowy rozdział w funkcjonowaniu społeczeństw. Kluczem do efektywnego wykorzystania AI jest opanowanie umiejętności pisania precyzyjnych promptów. Spojrzenie na AI jak na dodatkowego pracownika pozwala dostrzec nowe obszary możliwości. Jednym z nich jest zwiększanie efektywności działań i optymalizacja procesów. Obawy, iż AI może zastąpić ludzi, wydają się bładną w obliczu korzyści, które ze sobą niesie. Wsparcie procesów zawodowych, wzrost produktywności i stworzenie przestrzeni do działań kreatywnych są kluczowymi celami wdrażania nowoczesnych technologii. Perspektywy rynku pracy dla ludzi z kompetencjami w obszarze AI rysują się bardzo optymistycznie, mają oni szansę zyskać przewagę rynkową. Konieczne staje się określenie zasad etycznego i bezpiecznego korzystania z nowych narzędzi, tak aby informacje były przetwarzane w odpowiedzialny sposób. Artykuł powstał na podstawie wystąpienia autora z XLI Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych „Sztuczna inteligencja a biblioteki medyczne – czy jesteśmy u progu transformacji?” (Szczecin, 16–18 września 2024 r.).

Keywords

artificial intelligence (AI), academic community, productivity, transformation of work, prompting, communication, artificial neural networks, language models, process optimisation, automation, AI content detection

INTRODUCTION

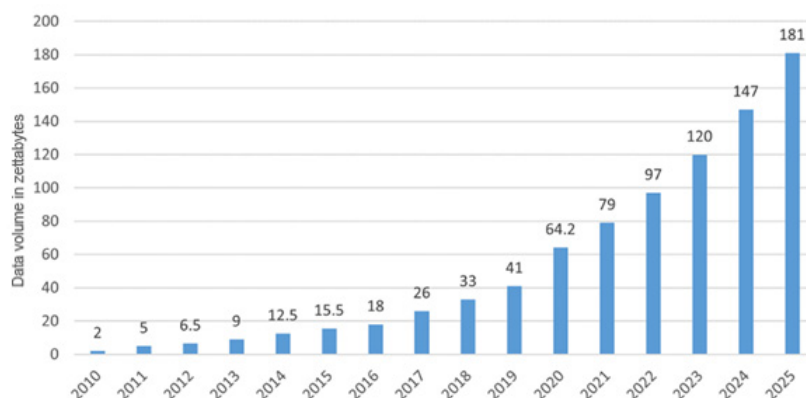
This paper provides a synthetic overview of the current state of knowledge regarding the role of artificial intelligence (AI) in the academic environment and its impact on the transformation of work processes. The aim of the article is to present the mechanisms underlying contemporary language models and to assess their usefulness in research and teaching. The author analyses the evolution of AI technologies – from their origins to the breakthrough moment of widespread

adoption of large-scale models – drawing on available academic literature, technological reports, and innovation adoption statistics.

AI, defined as the ability of machines to exhibit human-like capabilities such as reasoning, learning, planning, and creativity [1], has become an integral part of our reality. From the very beginning of AI research (1956) [2], the driving force behind its development has been the

prospect of new opportunities. Early research initiatives emerged prior to the advent of the third industrial revolution. The year 1969 – a symbolic milestone marking the transformation of industrial economies into information-based ones [3] – ushered in a new era in which information became a key resource [4]. That emerging period required the advancement of new technologies capable of supporting development while addressing contemporary challenges. One of the breakthrough solutions was artificial intelligence which gradually evolved in the background of everyday life. The work of numerous researchers, combined with increasing financial and technological support from global institutions and individual countries, created a stable environment for the development of AI [5, 6].

November 2022 [7] is widely regarded as a breakthrough moment. It marked the release of the first AI technology broadly accessible to Internet users – ChatGPT. Anyone with Internet access could use the basic, free version of the tool. Websites, social media [8–10], and television began disseminating information about that new technology, highlighting its potential to support a wide range of everyday activities. Among others, those included:

Chart 1. The volume of global data generated and replicated from 2010 to 2025 (unit: zettabytes [11]). Source: report of International Data Corporation (IDC) analytics company

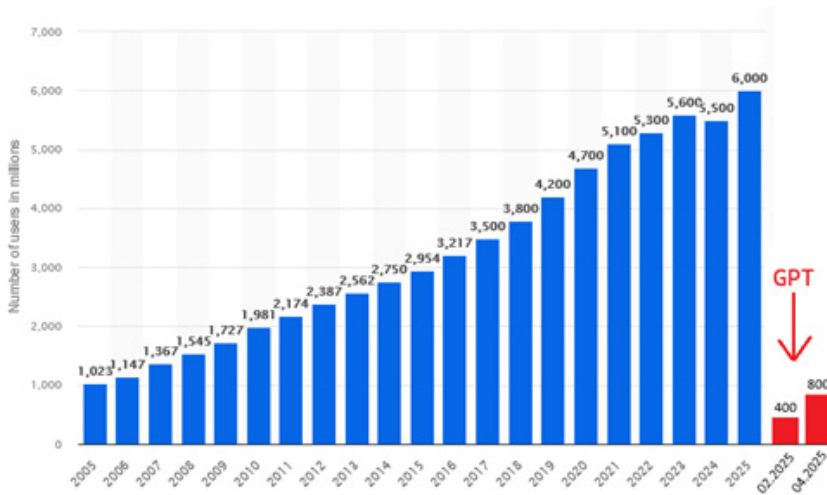

Chart 2. Number of Internet users and ChatGPT users. Compiled on the basis of: Statista [13] and Demandsage [14]

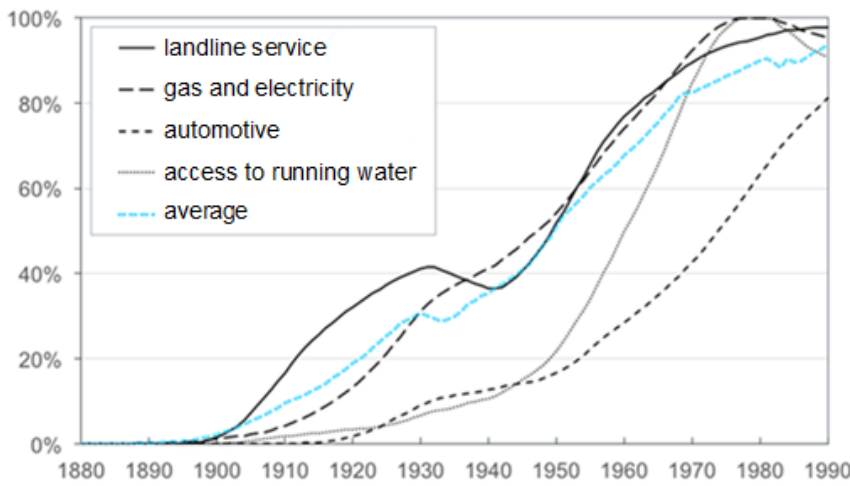

Chart 3. Adoption of innovation over time. Compiled on the basis of: ResearchGate [15]

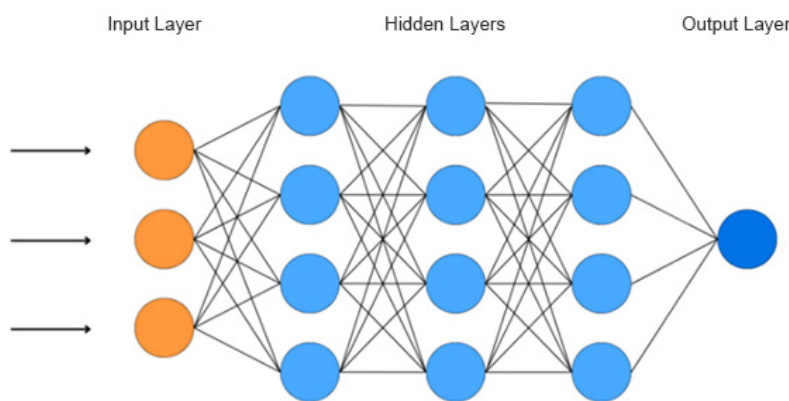

Fig. 2. A schematic diagram of the ChatGPT architecture (AI). On the left is the input; in the middle are the layers of artificial neurons and the connections between them; on the right is the output. Source: Scalable Path [19]

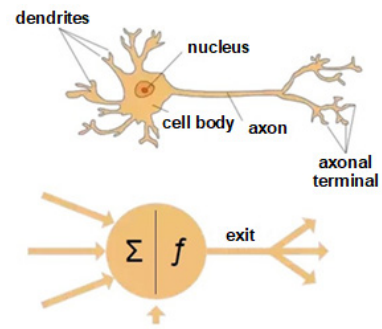

Fig. 1. Comparison of the natural neuron in a human brain (upper part of the figure) with an artificial AI neuron (lower part of the figure). Source: schematic model of a biological neuron and the Perceptron model (McCulloch and Pitts)

- work,
- education,
- process automation and optimisation,
- time-saving,
- looking for inspiration,
- creating.

With the onset of an era in which information has become the most valuable asset of global economies, the volume of data has begun to grow rapidly. As illustrated in Chart 1, recent years have seen a dramatic increase in the amount of data generated and accumulated worldwide.

By comparing the global population with the data presented in the chart, it is possible to estimate the volume of information per person – currently approx. 18 terabytes (TB) [12]. The systematic growth in the volume of stored information has generated a demand for technologies capable of managing and analysing such vast datasets. That technology has proven to be AI, which can tirelessly process enormous quantities of data 24/7, following a given set of instructions.

It is also important to determine the current stage of widespread adoption of this technology. A useful point of reference might be a comparison with another already ubiquitous technology: the Internet. Chart 2 compares compares the number of Internet users with the number of ChatGPT users. As of February 2025, the latter group constituted only 6.67% of all Internet users, rising to 13.33% in April 2025.

In the context of the abovementioned value of 13.33%, it is reasonable to refer to Chart 3, which illustrates the time required for the widespread adoption of other breakthrough innovations.

The above data support the thesis that the process of AI technology adoption is currently at an early stage.

The subsequent sections of this article present the principles underlying artificial intelligence and practical ways of its application.

HOW DOES AI WORK?

The core of modern AI is artificial neural networks, loosely inspired by the structure and functioning of the human brain. Both types of networks consist of interconnected layers of neurons that process and transmit information [16].

The more neurons and layers, the more complex tasks can be carried out by a given network [17, 18].

The ChatGPT model in version 3.5, based on the GPT-3 architecture, has approximately 175 billion parameters [20]. In contrast, the newer generation GPT-4 may have as many as approximately 1.76 trillion (1,760 billion) parameters [21]. It is precisely this vast difference in the number of parameters – rather than in the number of neurons – that accounts for GPT-4's significantly greater capabilities in understanding and generating text, as well as in processing more complex data, including images.

It is worth emphasising that the human brain contains approximately 86–100 billion neurons [22, 23] and an unimaginably larger number of dynamic synapses (estimated at around 100 trillion) [24]. As a result, in terms of complexity and flexibility, the human brain still remains, in many fields, an unattainable benchmark for contemporary AI systems.

LABOUR AND PRODUCTIVITY TRANSFORMATION IN THE ACADEMIC ENVIRONMENT

The optimisation of working time, the ability to process vast datasets and automate processes, the speed of analysis, the reduction of human error, and the increase in the quantity, accuracy, and quality of outputs – those key factors supporting the implementation of AI have become central to its success.

Technological advancements and progress in improving artificial neural network algorithms have enabled AI to move beyond its initial stage of development and enter a phase of practical

adoption, based on direct interaction with users (humans). This has opened the possibility of refining algorithms during real, interactive sessions with AI tools.

The academic sector, particularly medical universities, stands at the edge of a fundamental transformation – AI has the potential to become an invaluable tool supporting and reshaping research, education, teaching, and management.

Any properly conducted transformation of work processes should be preceded by an analysis of the current state, that is, an assessment of what the new solution can improve or extend. First, the following questions should be addressed:

- what is currently being carried out,
- how it is being carried out,
- for what purpose it is being carried out.

Answering these fundamental questions enables a substantive analysis of how modern technological solutions – including AI-based tools – can be utilised.

Process analysis preceding any major change is critical, as it provides two essential opportunities:

- identifying less efficient elements and replacing them with more effective ones,
- implementing a comprehensive, system-wide transformation through the reorganisation of existing work methods.

The choice of a specific strategy – or the simultaneous implementation of both approaches – depends on individual institutional conditions. Key factors include the level of readiness for innovation and the conclusions drawn from the analysis of the current state of the processes undergoing transformation.

The development of AI technologies has provided access to tools that enable a fundamental shift in work models and professional processes. Areas in which artificial intelligence can have an impact include:

- delegation of certain tasks,
- suggesting solutions,
- generating meeting summaries,
- addressing the challenge of processing large volumes of data required for decision-making,
- reducing information overload,
- faster and more accurate information retrieval,

- relieving time constraints and enabling people to focus on creativity.

AI can be useful in the following applications:

- support in writing emails,
- assisting in preparing scientific publications (e.g. suggesting topics or lines of argumentation, simulating different points of view),
- chatbots (including virtual assistants) – deployable on websites or within internal systems and applications,
- creating document templates and content,
- drawing up analytical documents,
- generating graphics and visual information boards,
- drawing up summaries,
- defining criteria or assessment standards,
- generating justifications for final assessments,
- conducting scientific research, particularly in data analysis,
- generating test questions based on materials provided by lecturers.

Artificial intelligence, due to its 24/7 availability and ability to operate without fatigue, has unique characteristics that are crucial when planning the use thereof. It is worth viewing AI as a personal digital collaborator. While this approach offers substantial process support, it requires the development of competencies in precise instruction and operational management.

AI TOOLS AND COMMUNICATION WITH THEM

The AI tool market is highly dynamic. The most popular and widely available large language models include:

- ChatGPT (developer: OpenAI, number of users: 400 million), <https://chatgpt.com>,
- Gemini (Google, 270 million), <https://gemini.google.com>,
- Copilot (Microsoft, 30 million), <https://copilot.microsoft.com>,
- Perplexity (Perplexity, 20 million), <https://perplexity.ai>,
- Claude (Anthropic, 20 million), <https://claude.ai>,
- Meta AI (Meta, 185 million) <https://meta.ai>.

A key skill in the AI era is effective communication with these new tools, i.e. mastering the language of prompts. Rather than treating AI as an ordinary search engine, it should be approached

Fig. 3. Example results achieved with AI detection tools

as an advanced virtual assistant to which precise instructions are issued. The concept of the “prompt language” refers to the way in which users formulate queries and commands in order to obtain desired outputs (responses) from systems such as ChatGPT.

In practice, the “what you give is what you get” principle applies – the quality of the instruction directly determines the relevance and substantive value of the response.

Instructions addressed to AI tools should be characterised by:

- clarity,
- conciseness,
- specificity,
- the use of key expressions,
- the avoidance of open-ended questions,
- the avoidance of ambiguity.

Prompts should be formulated in the user’s own words, as clearly and comprehensively as possible. A prompt should:

- specify the response style (e.g., analytical, scientific, journalistic, creative, descriptive, humorous),
- indicate the level of response complexity,
- define response characteristics (e.g., concise, maintained in a formal/informal or optimistic/pessimistic tone).

A prompt following the above guidelines could take the following form: “Create a quiz consisting of 5 single-choice questions for the subject of emergency medical services, in a scientific style, medium level of difficulty, concise responses, target group: third-year emergency medical services students”.

It should be noted that the number of interactions with AI technology within a given session is often limited; therefore, constructing comprehensive,

multi-dimensional prompts that fulfil all user requirements in as few steps as possible is essential. This approach defines the framework of prompt economy, in which a high degree of instructional precision translates into achieving the desired outcome while optimising the use of the AI system’s capabilities.

ChatGPT demonstrates a remarkable ability to personalise responses. The same source material can be processed in vastly different ways depending on the specified target audience (defined e.g. by level of expertise). This is particularly useful in knowledge assessment processes: the system can precisely tailor generated test or exam questions to diverse groups of recipients.

EFFECTIVE FORMS OF COMMUNICATION WITH AI

Users of artificial intelligence tools can utilise two forms of communication:

- text-based communication – using a text input field,
- voice-based communication – using a microphone.

AI tools often offer the following operating modes:

- standard mode – providing a default response,
- deep reasoning mode – enabling the generation of responses with a high level of analytical and scientific sophistication.

DETECTION OF AI USAGE

Given the widespread availability of AI tools, a key question is how to determine whether a given piece of content has been generated by artificial intelligence. The following tools can be used to verify content authenticity:

- detectors supporting both Polish and English (available free of charge*):
  - ZeroGPT, <https://www.zerogpt.com> – a tool enabling analysis of text pasted directly as well as files in PDF and DOC formats,
  - Smodin AI Content Detector, <https://smodin.io/ai-content-detector> – a universal tool for detecting multilingual content;
- detectors primarily oriented toward English (available free of charge*):
  - OpenAI Detector (Hugging Face), <https://openai-openai-detector.hf.space> – a tool based on open models designed for analysing English-language texts,
  - Quillbot AI Content Detector, <https://quillbot.com/ai-content-detector> – a popular tool assessing the degree of AI involvement in a given piece of content.

* NOTE: Free services often impose limits on the number of characters or queries within a given time frame. Once these limits are exceeded, the providers typically suggest upgrading to a subscription-based (paid) model.

Figure 3 shows example results of analyses of content subjected to AI detection.

AI AND THE LABOUR MARKET AND PRODUCTIVITY

The impact of artificial intelligence on the labour market is profound and multidimensional. The International Monetary Fund (2024) [25] estimates that AI will affect approximately 40% of jobs around the world, necessitating a deep transformation of millions of positions and the large-scale acquisition of new skills. Proficiency in the use of AI tools is becoming a key competitive advantage in career development. According to the *Future of Work 2024* report, effective use of AI can increase employee productivity by 20–30% and generate tangible added value for organisations. Such a scale of efficiency gains may lead employers to offer higher salaries to individuals with competencies in working with AI systems.

Concerns about the replacement of human labour by artificial intelligence are clearly observable and reflected in statistics – studies indicate that nearly half of respondents (49%) express such fears. At the same time, a positive perspective on the new technology is also evident: as many as 70% of employees declare a willingness

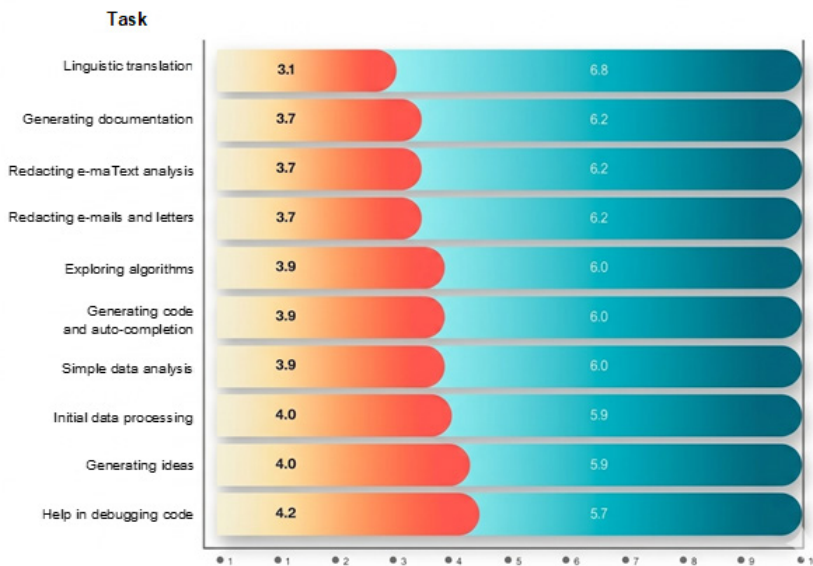

Chart 4. Free time / time saved thanks to AI – compiled on the basis of Worker data [27]

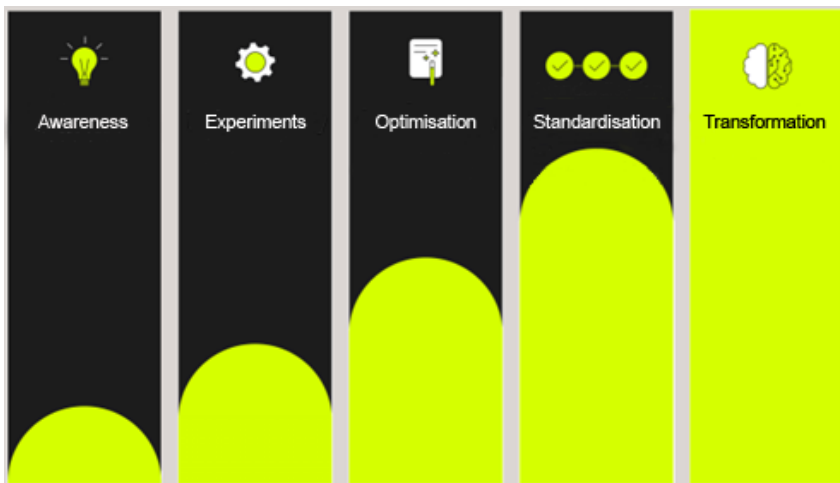

Fig. 4. Stages of new technology adoption. Source: compiled on the basis of Grammarly [28]

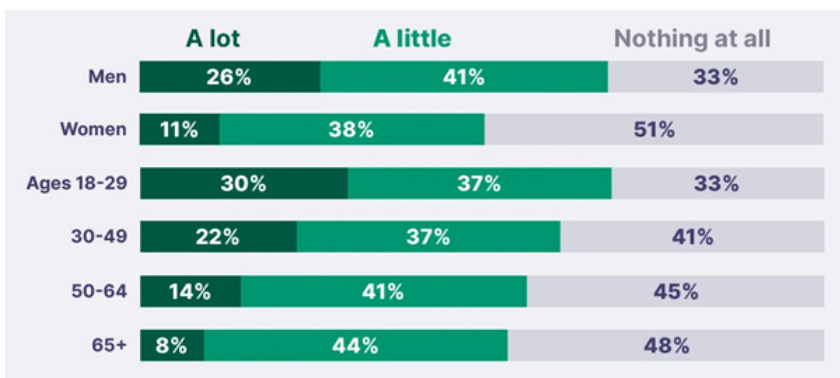

Chart 5. Awareness of ChatGPT technology in various age groups. Source: Namepepper / Pew Research Center, selected data from the study [29, 30]

to delegate part of their responsibilities to AI systems. The primary motivation is the desire to lessen the daily workload and regain time for creative or strategic tasks [26].

The above data demonstrate that the future of the labour market should not be viewed in terms of competition between “AI versus humans”, but rather as a model of collaboration supported by technology. The adoption of repetitive and routine tasks by AI will enable professionals to focus on complex analytical problems, scientific research or building direct interpersonal relationships in their work, e.g. with patients and students.

Chart 4 presents key areas of professional activity along with an assessment of potential time savings resulting from the implementation of AI solutions. The study is based on the assumption that performing a given task without technological support requires 10 hours. The values on the left indicate the time needed to complete the task using AI, while the values on the right show the number of hours saved.

The process of full AI adoption [28], similar to that of any other innovative solution, follows the scheme outlined in Figure 4.

In the context of artificial intelligence, humanity is currently at stage 1–2 [28].

AWARENESS OF AI (CHATGPT)

It is worth analysing the level of awareness of ChatGPT among adults in the United States, categorised by gender and age.

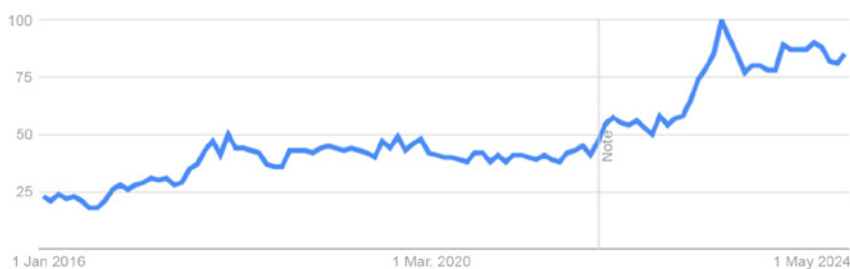
As can be observed in Chart 5, men in and middle age groups are more likely to seek information about emerging technologies such as AI.

Chart 6 presents presents changes in interest in AI technology over time.

CHALLENGES AND THE FUTURE

Alongside new opportunities, new responsibilities have emerged. Adherence to security principles and the ethical use of AI tools, issues related to algorithmic transparency, and user education have become key elements of the emerging work ecosystem.

It is advisable to maintain a limited level of trust in AI. Tools based on this technology may produce

Chart 6. Interest in AI over time; percentage scale. Source: Google Trends [31]

errors, fabricate information or present distorted content. When logging into AI tools, users are often presented with warnings such as:

- “ChatGPT can make mistakes. Check important information...”
- “Responses may be inaccurate or offensive”
- “This service is powered by artificial intelligence, so unexpected results and errors may occur”.

In the academic environment, it is crucial to develop and implement clear procedures governing the use of AI in the preparation of theses and scientific publications. The guidelines should cover both general-purpose language models (e.g. ChatGPT, Gemini) used for structuring text or language correction, and specialised analytical and research tools (e.g. Scopus AI, Elicit) that support literature review and bibliometric analysis. Clear policies will enable students and academic staff to use AI ethically while minimising the risk of violations of research integrity; they will also facilitate transparent reporting of algorithm use in the research process.

SUMMARY AND CONCLUSIONS

Artificial intelligence, whose development began in 1956, is increasingly permeating the reality around us. As humanity enters a phase of ever broader interaction with AI technologies, it seeks to explore new possibilities through learning how to communicate effectively with these systems. The growing volume of data has necessitated the creation of tools capable of processing it quickly and accurately – and AI performs exceptionally well in this regard, offering continuous, around-the-clock operation.

AI is an invaluable tool supporting process optimisation and productivity growth. However, its proper implementation requires a prior analysis of the current state and precise definition

of objectives. In the era of emerging technologies, a key competence is effective communication with AI systems, based on the formulation of precise instructions (prompt economy).

The impact of artificial intelligence on the labour market should not be perceived solely as a threat but also as an evolutionary change. Owing to its unique capabilities, AI can take over repetitive and routine tasks, relieving humans and enabling them to focus on creative or strategic activities. Nevertheless, it is essential to maintain limited trust, as the tools may produce errors and generate inaccurate information.

A key challenge remains the development of principles for the ethical and safe use of AI. The implementation of such a significant innovation is a long-term process that requires awareness, continuous education, and patience. Only such an approach will allow for the full realisation of the potential of artificial intelligence while ensuring effective management of its associated challenges.

WPROWADZENIE

Niniejsza praca o charakterze przeglądowym (po przeglądowym) to syntetyczne zestawienie aktualnej wiedzy na temat roli sztucznej inteligencji (ang. *artificial intelligence*, AI) w środowisku akademickim i jej wpływu na transformację procesów pracy. Celem artykułu jest przybliżenie mechanizmów działania współczesnych modeli językowych oraz ocena ich użyteczności w nauce i dydaktyce. Autor analizuje ewolucję technologii AI – od jej początków aż po przełomowy moment upowszechnienia modeli wielkoskalowych – opierając się na dostępnej literaturze przedmiotu, raportach technologicznych i statystykach adaptacji innowacji.

AI, definiowana jako zdolność maszyn do wykazywania ludzkich umiejętności, takich jak

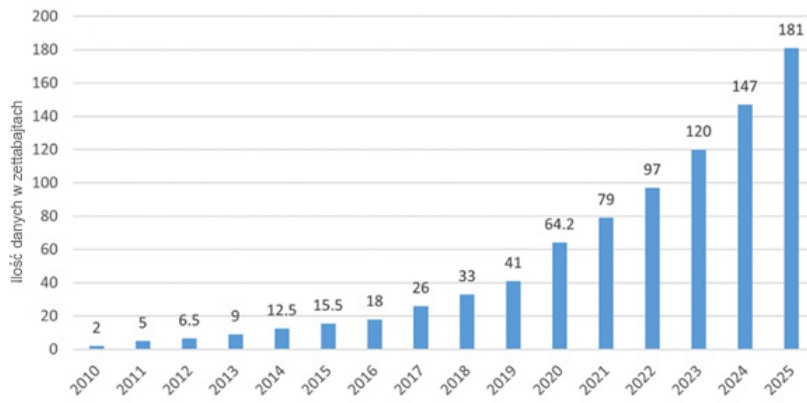
rozumowanie, uczenie się, planowanie i kreatywność [1], stała się nieodłącznym elementem naszej rzeczywistości. Od samego początku prac nad AI (rok 1956) [2] impulsem do jej rozwoju była perspektywa nowych możliwości. Wczesne inicjatywy badawcze przypadły na okres poprzedzający nadejście trzeciej rewolucji przemysłowej. Rok 1969 – symboliczny moment transformacji gospodarek opartych na przemyśle w te oparte na informacji [3] – wyznaczył nową erę, w której informacja stała się kluczowym dobrem [4]. Nadchodzący okres wymagał rozpędu nowych technologii wspierających rozwój i jednocześnie zdolnych do sprostania aktualnym wyzwaniom. Jednym z przełomowych rozwiązań okazała się sztuczna inteligencja, która stopniowo, krok po kroku, rozwijała się w tle naszej egzystencji. Praca licznych uczonych wraz z coraz większym wsparciem finansowym i technologicznym globalnych instytucji czy poszczególnych państw zapewniły środowisko stabilnego rozwoju AI [5, 6].

Listopad 2022 r. [7] zapisał się w pamięci wielu osób jako moment przełomowy. Oto pojawiła się pierwsza dostępna dla wszystkich internautów technologia AI – ChatGPT. Każda osoba mająca dostęp do Internetu mogła skorzystać z podstawowej, bezpłatnej wersji. Portale internetowe, media społecznościowe [8-10] i telewizja zaczęły rozpowszechniać informacje o nowym narzędziu, które może pomóc w wielu codziennych czynnościach. Wymieniano m.in. takie obszary, jak:

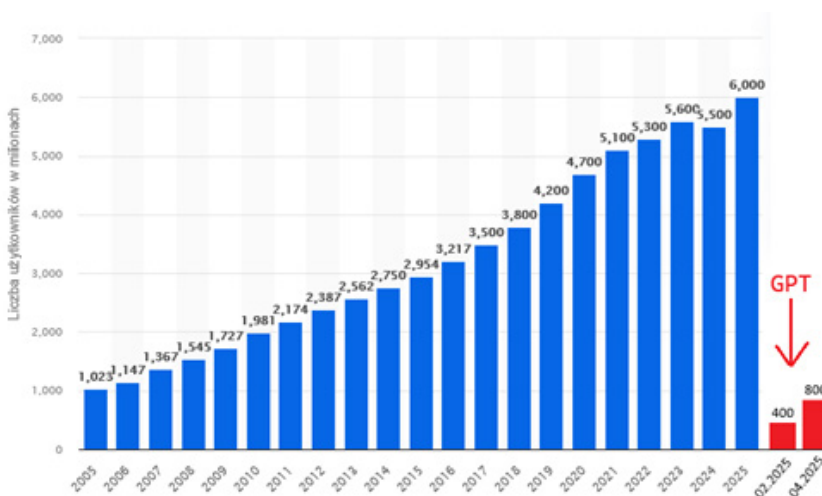
- praca,
- nauka,
- automatyzacja i optymalizacja procesów,
- oszczędzanie czasu,
- szukanie inspiracji,
- tworzenie.

Wraz z nadejściem ery, w której informacja stała się najcenniejszym aktywem światowych gospodarek, wolumen danych zaczął gwałtownie przyrastać. Jak można zauważyć na wykresie 1, ostatnie lata przyniosły ogromny przyrost ilości danych wytwarzanych i gromadzonych na całym świecie.

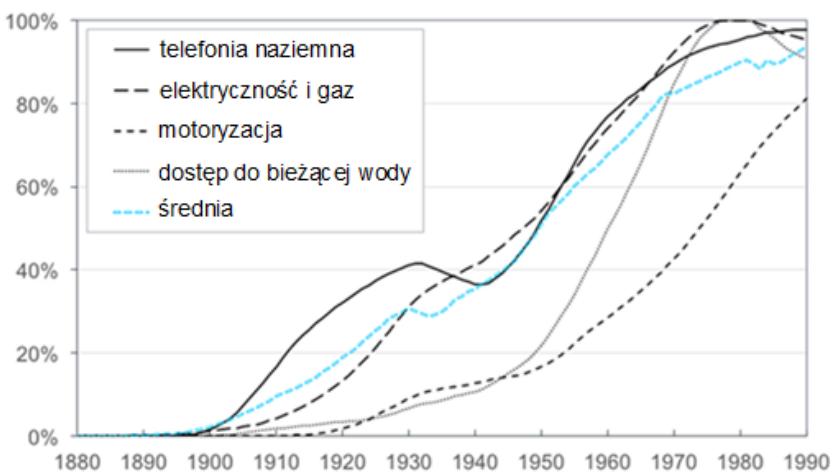
Zestawiając liczbę ludzi żyjących na Ziemi z danymi z wykresu, można wyliczyć ilość informacji przypadającą na każdą osobę – jest to obecnie ok. 18 terabajtów (TB) [12]. Systematyczny wzrost ilości gromadzonej informacji wygenerował zapotrzebowanie na technologię zdolną okiełznać analizę tak dużej ilości danych. Tą technologią okazała się AI, która może bez zmęczenia, przez 24 godz. na dobę, przeczesywać ogromne ilości informacji według otrzymanego polecenia.

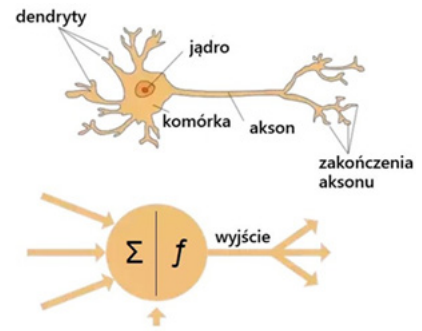
Wykr. 1. Ilość danych na świecie wytworzonych i replikowanych w latach 2010–2025 (jednostka: zettabajt [11]). Źródło: raport firmy analitycznej International Data Corporation (IDC)

Wykr. 2. Liczba osób korzystających z Internetu i ChatGPT. Opracowanie własne na podstawie: Statista [13] oraz Demandsage [14]

Wykr. 3. Adaptacja innowacji w czasie. Opracowanie własne na podstawie: ResearchGate [15]

Il. 1. Porównanie naturalnego neuronu mózgu człowieka (górna część rysunku) ze sztucznym neuronem AI (dolna część rysunku). Źródło: schematyczny model neuronu biologicznego i model Perceptronu (McCulloch i Pitts)

Warto określić etap, na którym znajduje się powszechna adaptacja omawianej technologii. Pomocne może tu być porównanie z inną powszechnie już wykorzystywaną technologią – Internetem. Wykres 2 zestawia liczbę użytkowników sieci z liczbą użytkowników ChatGPT. Liczba osób należących do drugiej grupy stanowiła w lutym 2025 r. jedynie 6,67%, a w kwietniu 2025 r. – 13,33% ogółu internautów.

W kontekście przywołanej wartości 13,33% zasadne jest odwołanie się do wykresu 3, który ilustruje ilość czasu niezbędną do upowszechnienia się innych przełomowych innowacji.

Powyższe dane pozwalają przyjąć tezę, że proces adaptacji technologii AI znajduje się obecnie we wczesnej fazie.

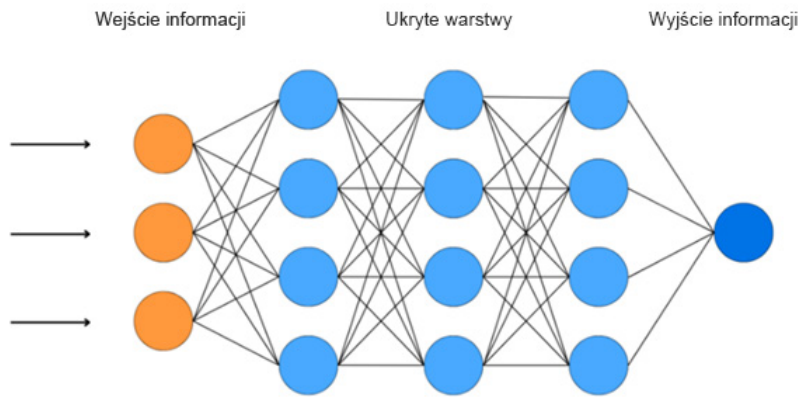
W dalszej części artykułu przedstawione zostaną zasady działania sztucznej inteligencji i praktyczne sposoby jej wykorzystania.

JAK DZIAŁA AI

Sercem współczesnej AI są sztuczne sieci neuronowe, luźno wzorowane na strukturze i funkcjonowaniu ludzkiego mózgu. Sieci obu typów składają się z połączonych ze sobą warstw neuronów, które przetwarzają i przekazują informacje [16].

Im więcej neuronów i warstw, tym bardziej złożone zadania może wykonywać dana sieć [17, 18].

Model ChatGPT w wersji 3.5, oparty na architekturze GPT-3, ma ok. 175 mld parametrów [20]. Z kolei nowsza generacja GPT-4 może mieć nawet ok. 1,76 bln (1760 mld) parametrów [21]. To właśnie ogromna różnica w liczbie

II. 2. Poglądowy schemat budowy architektury ChatGPT (AI). Z lewej strony – wejście informacji, w środku – warstwy sztucznych neuronów i połączenia między nimi, po prawej stronie – wyjście informacji wynikowych. Źródło: Scalable Path [19]

parametrów – a nie w liczbie neuronów – odpowiada za znacznie większe możliwości GPT-4 w zakresie rozumienia i generowania tekstu oraz przetwarzania bardziej złożonych danych, włącznie z grafiką.

Warto podkreślić, że ludzki mózg zawiera ok. 86–100 mld neuronów [22, 23] i niewyobrażalnie większą liczbę dynamicznych synaps (szacowaną na ok. 100 bln) [24]. To sprawia, że pod względem złożoności i elastyczności mózg człowieka nadal pozostaje w wielu dziedzinach niedoścignionym wzorcem dla współczesnych systemów AI.

TRANSFORMACJA PRACY I PRODUKTYWNOŚCI W ŚWIECIE AKADEMICKIM

Optymalizacja czasu pracy, możliwość przetwarzania ogromnych zbiorów danych i automatyzacji procesów, szybkość analizy, unikanie ludzkich błędów czy zwiększenie ilości, dokładności i jakości wyników – kluczowe czynniki przemawiające za implementacją AI – stały się kluczem do jej sukcesu.

Osiągnięcia technologiczne i rezultaty prac nad usprawnianiem algorytmów sztucznych sieci neuronowych pozwoliły AI na wyjście ze wstępnego etapu rozwoju i wejście w okres adaptacji użytkowej, bazującej na bezpośredniej interakcji z użytkownikiem (człowiekiem). Otworzyło to możliwość usprawniania algorytmów podczas realnych, interaktywnych sesji korzystania z narzędzi AI.

Sektor akademicki, a w szczególności uniwersytety medyczne, stoi na progu fundamentalnej transformacji – AI może stać się nieocenionym

narzędziem wspierającym i transformującym badania, edukację, naukę czy zarządzanie.

Każdą prawidłowo realizowaną transformację procesów pracy powinna poprzedzić analiza stanu bieżącego, czyli tego, co nowe rozwiązanie może usprawnić lub poszerzyć. Na początku należy postawić pytania:

- co jest obecnie realizowane,
- w jaki sposób jest realizowane,
- w jakim celu jest realizowane.

Udzielenie odpowiedzi na te fundamentalne pytania pozwala podjąć merytoryczną analizę sposobów wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych – także narzędzi opartych na AI.

Analiza procesowa poprzedzająca każdą większą zmianę jest kluczowa, ponieważ daje dwie niezwykle istotne możliwości:

- możliwość zauważenia mniej efektywnych elementów i zastąpienia ich elementami bardziej efektywnymi,
- możliwość przeprowadzenia kompleksowej, globalnej zmiany polegającej na reorganizacji dotychczasowych metod pracy.

Wybór konkretnej strategii lub jednoczesna implementacja obu wariantów zależy od indywidualnych uwarunkowań instytucjonalnych. Kluczowe znaczenie mają tu stopień gotowości na innowacje oraz wnioski z analizy stanu faktycznego procesów podlegających transformacji.

Rozwój technologii AI zapewnił dostęp do narzędzi umożliwiających fundamentalną zmianę modeli pracy i procesów zawodowych. Obszary, na które sztuczna inteligencja może mieć wpływ, to m.in.:

- delegowanie części prac,
- sugerowanie rozwiązań,
- tworzenie streszczeń spotkań,
- rozwiązanie problemu przetwarzania dużej ilości danych potrzebnych do podjęcia decyzji,
- zniwelowanie przeciążenia informacyjnego,
- szybsze i dokładniejsze wyszukiwanie informacji,
- odciążenie czasowe ludzi i stworzenie im przestrzeni na kreatywność.

AI może być przydatna w następujących zastosowaniach:

- wsparcie w pisaniu maili,
- wsparcie w przygotowywaniu publikacji naukowych (sugestie tematów czy argumentacji, symulacje różnych punktów widzenia),
- chatboty (w tym wirtualni asystenci) – możliwe do zaimplementowania na stronach WWW lub w systemach i aplikacjach wewnętrznych,
- tworzenie szablonów i treści dokumentów,
- tworzenie dokumentów analitycznych,
- generowanie grafik i wizualnych tablic informacyjnych,
- tworzenie podsumowań,
- tworzenie definicji czy kryteriów oceniania,
- tworzenie uzasadnienia końcowej oceny,
- prowadzenie badań naukowych, szczególnie pod kątem analizy danych,
- generowanie pytań testowych na bazie materiałów udostępnionych przez wykładowcę.

Sztuczna inteligencja, dzięki całodobowej dostępności i pracy bez zmęczenia, ma unikalne cechy, które są kluczowe przy planowaniu jej wykorzystania. Warto spojrzeć na AI jak na osobistego cyfrowego współpracownika. Zastosowanie to oferuje znaczące wsparcie procesowe, wymaga jednak wypracowania kompetencji w zakresie precyzyjnego kierowania i operacyjnego zarządzania.

NARZĘDZIA AI I KOMUNIKACJA Z NIMI

Rynek narzędzi AI jest niezwykle dynamiczny. Do najpopularniejszych modeli językowych, które są powszechnie dostępne, należą:

- ChatGPT (producent: OpenAI, liczba użytkowników: 400 mln), <https://chatgpt.com>,
- Gemini (Google, 270 mln), <https://gemini.google.com>,
- Copilot (Microsoft, 30 mln), <https://copilot.microsoft.com>,

II. 3. Przykładowe wyniki uzyskane za pomocą narzędzi detekcji AI

- Perplexity (Perplexity, 20 mln), <https://perplexity.ai>,
- Claude (Anthropic, 20 mln), <https://claude.ai>,
- Meta AI (Meta, 185 mln) <https://meta.ai>.

Kluczową umiejętnością w erze AI jest efektywna komunikacja z nowymi narzędziami, czyli opisanie języka promptów. Zamiast traktować AI jako zwykłą wyszukiwarkę, należy postrzegać ją jako zaawansowanego wirtualnego asystenta, któremu wydaje się precyzyjne polecenia. Pojęcie „język promptów” odnosi się do sposobu, w jaki użytkownik formułuje zapytania i komendy w celu uzyskania pożądanych rezultatów (odpowiedzi) od systemu takiego jak ChatGPT. W praktyce ma tu zastosowanie reguła „what you give is what you get” (dostajesz to, co dajesz) – jakość dostarczonej komendy bezpośrednio determinuje trafność i merytoryczną wartość otrzymanej odpowiedzi.

Polecenia wydawane narzędziom AI powinny cechować się:

- jasnością,
- zwięzłością,
- specyficznością,
- użyciem wyrażań kluczowych,
- unikaniem pytań otwartych,
- unikaniem wieloznaczności.

Polecenia należy formułować własnymi słowami, jak najklarowniej i jak najbardziej wyczerpująco. W prompcie powinno się:

- określić styl odpowiedzi (np. analityczny, naukowy, dziennikarski, kreatywny, opisowy, humorystyczny),
- wskazać poziom zaawansowania odpowiedzi,
- zdefiniować cechy odpowiedzi (np. zwięzła, utrzymana w zimnym/ciepłym lub optymistycznym/pesymistycznym tonie).

Prompt zgodny z powyższymi wskazówkami mógłby brzmieć: „Stwórz quiz z 5 pytaniami jednokrotnego wyboru do przedmiotu ratownictwo

medyczne, styl naukowy, poziom trudności średnio zaawansowany, wypowiedź zwięzła, grupa odbiorców: studenci III roku ratownictwa medycznego”.

Trzeba pamiętać, że liczba interakcji w ramach danej sesji z technologią AI często bywa ograniczona, dlatego kluczowe jest konstruowanie kompletnych, wieloaspektowych poleceń, które pozwolą na spełnienie wszystkich wymagań użytkownika w możliwie najmniejszej liczbie kroków. Podejście to definiuje ramy ekonomii promptowania, w której wysoki stopień dokładności instrukcji przekłada się na uzyskanie pożądanego rezultatu przy jednoczesnej optymalizacji wykorzystania możliwości systemu AI.

ChatGPT wykazuje wyjątkową zdolność do personalizacji odpowiedzi. Dany materiał źródłowy może zostać przetworzony w skrajnie różny sposób w zależności od wskazanej grupy docelowej (określonej np. stopniem zaawansowania). Znajduje to zastosowanie w procesach weryfikacji wiedzy: system potrafi precyzyjnie dostosować generowane pytania testowe lub egzaminacyjne do zróżnicowanych grup odbiorców.

EFEKTYWNE FORMY KOMUNIKACJI Z AI

Użytkownik narzędzi sztucznej inteligencji ma do wyboru dwie formy komunikacji:

- komunikację tekstową – z wykorzystaniem pola do wprowadzania tekstu,
- komunikację głosową – z użyciem mikrofonu.

Narzędzia AI często mają następujące tryby pracy:

- tryb zwykły – dający standardową odpowiedź,
- tryb głębokiego myślenia – pozwalający na uzyskanie odpowiedzi o najwyższym stopniu zaawansowania analitycznego i naukowego.

DETEKCJA STOSOWANIA AI

Wobec powszechności dostępu do narzędzi AI kluczowe staje się pytanie, jak sprawdzić, czy dany materiał został przygotowany przez sztuczną inteligencję. Do weryfikacji autentyczności treści służą:

- detektory obsługujące języki polski i angielski (dostępne bezpłatnie*):
  - ZeroGPT, <https://www.zerogpt.com> – narzędzie umożliwiające analizę tekstu wklejonego bezpośrednio oraz plików w formatach PDF i DOC,
  - Smodin AI Content Detector, <https://smodin.io/ai-content-detector> – uniwersalne narzędzie do detekcji treści wielojęzycznych;
- detektory zorientowane na język angielski (dostępne bezpłatnie*):
  - OpenAI Detector (Hugging Face), <https://openai-openai-detector.hf.space> – narzędzie oparte na otwartych modelach, służące do analizy tekstów anglojęzycznych,
  - Quillbot AI Content Detector, <https://quillbot.com/ai-content-detector> – popularne narzędzie sprawdzające stopień ingerencji AI w tekście.

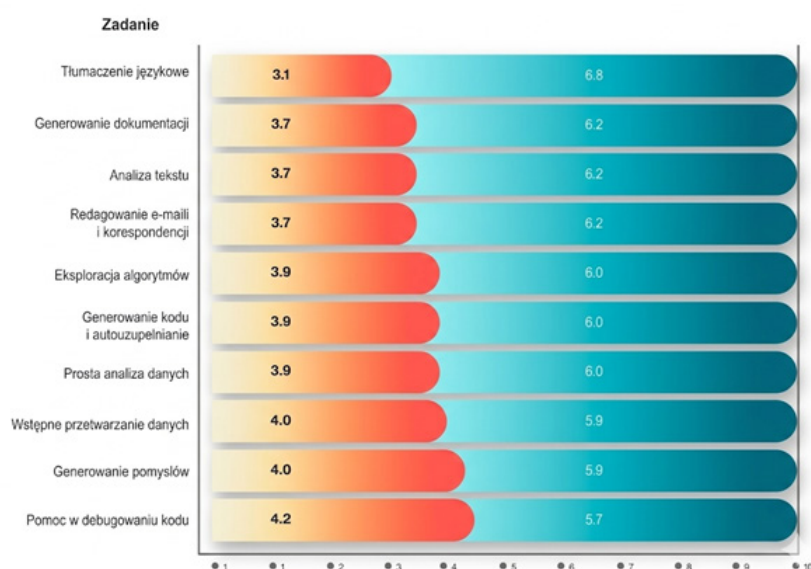
* UWAGA: usługi bezpłatne często mają limity znaków lub liczby zapytań w danym czasie. Po przekroczeniu limitu producenci zazwyczaj sugerują przejście na model subskrypcyjny (wersję płatną).

Na ilustracji 3 zaprezentowano wyniki analizy treści poddanej detekcji wykorzystania AI.

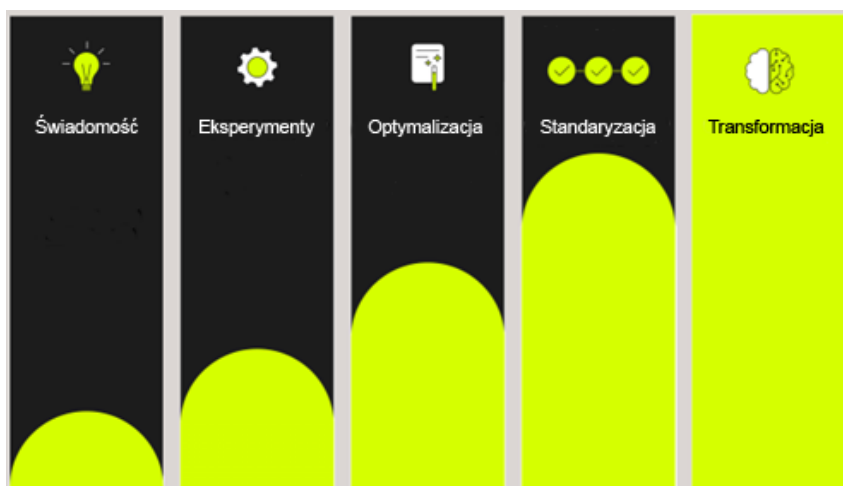
AI A RYNEK PRACY I PRODUKTYWNOŚĆ

Wpływ sztucznej inteligencji na rynek pracy jest fundamentalny i wielowymiarowy. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (2024) [25] szacuje, że AI wpłynie na ok. 40% miejsc pracy na świecie, co wymusi głęboką transformację milionów stanowisk i konieczność masowego nabywania nowych umiejętności. Biegłość w obsłudze narzędzi AI staje się kluczową przewagą konkurencyjną na ścieżce zawodowej. Zgodnie z raportem „Future of Work 2024” umiejętne wykorzystanie AI może podnieść produktywność pracownika o 20–30% i wygenerować realną wartość dodaną dla przedsiębiorstwa. Taka skala wzrostu efektywności może sprawić, że pracodawcy będą bardziej skłonni oferować wyższe wynagrodzenie osobom mającym kompetencje w zakresie korzystania z systemów AI.

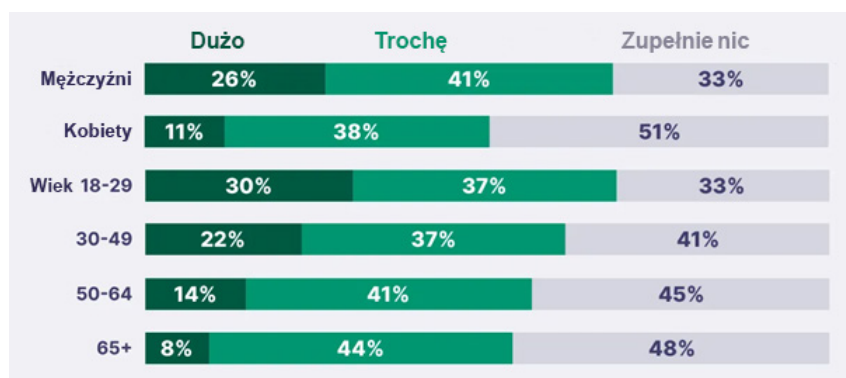
Obawa przed zastąpieniem ludzkiej pracy przez sztuczną inteligencję jest zjawiskiem zauważalnym

Wykr. 4. Czas pracy / czas zaoszczędzony dzięki AI – opracowanie własne na podstawie danych Workera [27]

Il. 4. Etapy adaptacji nowej technologii. Źródło: opracowanie własne na podstawie Grammarly [28]

Wykr. 5. Świadomość technologii ChatGPT w danych grupach wiekowych. Źródło: Namepepper / Pew Research Center, wybrane dane z badania [29, 30]

i znajduje odzwierciedlenie w statystykach – badania wskazują, że pojawia się u niemal połowy ankietowanych (49%). Równolegle obserwujemy pozytywne spojrzenie na nową technologię: aż 70% pracowników deklaruje chęć delegowania części swoich obowiązków systemom AI. Główną motywacją jest tu chęć redukcji codziennego obciążenia i odzyskania czasu na zadania o charakterze kreatywnym lub strategicznym [26].

Powyższe dane dowodzą, że przyszłość rynku pracy nie powinna być postrzegana w kategoriach rywalizacji „AI kontra człowiek”, lecz jako model współpracy wspomaganą przez technologię. Przejęcie przez AI powtarzalnych, rutynowych czynności pozwoli specjalistom skupić się na złożonych problemach analitycznych, badaniach naukowych czy budowaniu bezpośrednich relacji w pracy, np. z pacjentami i studentami.

Na wykresie 4 przedstawiono kluczowe obszary aktywności zawodowej wraz z oceną potencjalnego odciążenia czasowego wynikającego z wdrożenia rozwiązań AI. Badanie oparto na założeniu, że wykonanie danej czynności bez wsparcia technologii zajmuje 10 godzin. Wartości po lewej stronie wskazują czas potrzebny na realizację zadania z wykorzystaniem AI, natomiast po prawej – liczbę zaoszczędzonych godzin.

Proces pełnej adaptacji AI [28], podobnie jak każde inne innowacyjne rozwiązanie, przebiega według schematu przedstawionego na ilustracji 4.

W kontekście sztucznej inteligencji ludzkość znajduje się obecnie na etapie 1–2 [28].

ŚWIADOMOŚĆ DOTYCZĄCA AI (CHATGPT)

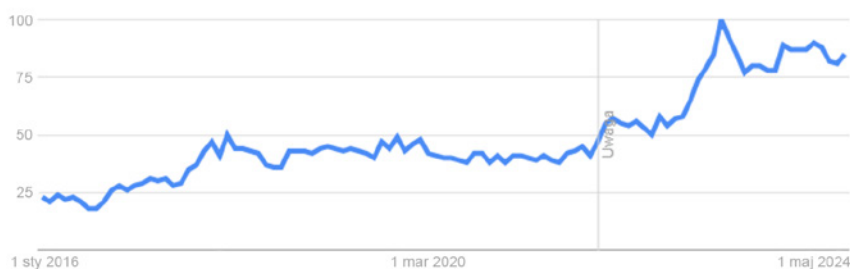
Warto przeanalizować poziom świadomości dotyczącej ChatGPT wśród dorosłych Amerykanów w podziale na płeć oraz wiek.

Jak widać na wykresie 5, mężczyźni w młodszym i średnim wieku są bardziej skłonni do szukania informacji o nowych technologiach takich jak AI.

Na wykresie 6 przedstawiono zmiany zainteresowania technologią AI w czasie.

WYZWANIA I PRZYSZŁOŚĆ

Wraz z nowymi możliwościami pojawiły się nowe obowiązki. Przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i etycznego korzystania z narzędzi AI, kwestia

Wyk. 6. Zainteresowanie AI w ujęciu czasowym; skala w procentach. Źródło: Google Trends [31]

jawności algorytmów czy edukacja użytkowników stały się istotnymi elementami nowego ekosystemu pracy.

Warto mieć ograniczone zaufanie do AI. Narzędzia bazujące na tej technologii mogą się mylić, wymyślać lub koloryzować. Logując się do narzędzia AI, użytkownik widzi często ostrzeżenia typu:

- „ChatGPT może popełniać błędy. Sprawdź ważne informacje...”
- „Odpowiedzi mogą być niedokładne lub obraźliwe”
- „Usługa jest obsługiwana przez sztuczną inteligencję, więc są możliwe niespodzianki i błędy”.

W środowisku akademickim kluczowe stają się wypracowanie i wdrożenie klarownych procedur regulujących wykorzystanie AI w procesie tworzenia prac dyplomowych oraz publikacji naukowych. Sformułowane zasady powinny obejmować zarówno uniwersalne modele językowe (np. ChatGPT, Gemini), służące do strukturyzacji tekstu czy korekty językowej, jak i specjalistyczne narzędzia analityczno-badawcze (np. Scopus AI, Elicit), które wspierają proces przeglądania literatury i analizy bibliometrycznej. Jasne wytyczne pozwolą studentom i dydaktykom na etyczne korzystanie z potencjału AI, a jednocześnie na minimalizację ryzyka naruszeń rzetelności naukowej; ułatwią też transparentne raportowanie użycia algorytmów w procesie badawczym.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Sztuczna inteligencja, której rozwój zapoczątkowano w 1956 r., coraz silniej przenika otaczającą nas rzeczywistość. Wkraczając w fazę coraz szerszej interakcji z technologią AI, ludzkość próbuje odkrywać nowe możliwości poprzez naukę właściwej komunikacji z powstałymi systemami. Przyrastająca ilość danych wymusiła tworzenie narzędzi umożliwiających ich szybkie i dokładne

przetwarzanie – a AI doskonale się tu sprawdza, oferując całodobową, nieprzerwaną pracę.

AI to nieocenione narzędzie wspierające optymalizację procesów i wzrost produktywności. Prawidłowe wdrożenie wymaga jednak wcześniejszej analizy stanu bieżącego i precyzyjnego określenia celów. W dobie nowej technologii kluczową kompetencją staje się efektywna komunikacja z systemami AI, oparta na tworzeniu precyzyjnych poleceń (ekonomia promptowania).

Wpływ sztucznej inteligencji na rynek pracy nie powinien być postrzegany wyłącznie jako zagrożenie, lecz także jako ewolucyjna zmiana. AI dzięki swoim unikalnym cechom może przejmować powtarzalne, rutynowe czynności, odciążając człowieka i pozwalając mu skupić się na zadaniach kreatywnych czy strategicznych. Niezbędne jest jednak zachowanie zasady ograniczonego zaufania, gdyż narzędzia mogą popełniać błędy i generować nieprawdziwe informacje.

Kluczowym wyzwaniem pozostaje wypracowanie zasad etycznego i bezpiecznego używania AI. Wdrożenie tak znaczącej innowacji to proces długofalowy, wymagający świadomości, ciągłej edukacji i cierpliwości. Tylko takie podejście pozwoli na pełne wykorzystanie potencjału sztucznej inteligencji, a jednocześnie – na skuteczne zarządzanie związanymi z nią wyzwaniami.

REFERENCE LIST

1. Sztuczna inteligencja: co to jest i jakie ma zastosowania? [Internet]. Parlament Europejski; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20200827STO85804/sztuczna-inteligencja-co-to-jest-i-jakie-ma-zastosowania>
2. 18 czerwca 1956 roku rozpoczęły się badania nad sztuczną inteligencją (AI)

[Internet]. Historykon.pl; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://historykon.pl/badania-nad-sztuczna-inteligencja-historia/>

3. Industry 4.0: which technologies will mark the Fourth Industrial Revolution? [Internet]. Iberdrola; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.iberdrola.com/about-us/our-innovation-model/fourth-industrial-revolution>
4. Skrabacz A, Lewińska-Krzak M. Wpływ rewolucji cyfrowej na rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz społeczną wartość informacji. *Roczniki Nauk Społecznych*. 2022;14(50)(1):119-36. doi: 10.18290/rns22501.12
5. Global AI Power Rankings: Stanford HAI Tool Ranks 36 Countries in AI [Internet]. Stanford University; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://hai.stanford.edu/news/global-ai-power-rankings-stanford-hai-tool-ranks-36-countries-in-ai>
6. Liberto D. Which Countries Are Investing Most in AI? [Internet]. Investopedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.investopedia.com/countries-investing-the-most-in-ai-11752340>
7. ChatGPT [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://pl.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>
8. Winn Z. Study finds ChatGPT boosts worker productivity for some writing tasks [Internet]. Massachusetts Institute of Technology; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://news.mit.edu/2023/study-finds-chatgpt-boosts-worker-productivity-writing-0714>
9. Franklin AR. ChatGPT could help people with creativity in everyday tasks, study says [Internet]. Rice University; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://news.rice.edu/news/2024/chatgpt-could-help-people-creativity-everyday-tasks-study-says>
10. Aksiuk L. Czym zaskoczył nas ChatGPT w 2023 roku? [Internet]. Media4U; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://media4u.pl/blog/czym-zaskoczyl-nas-chatgpt-w-2023-roku/>
11. Zettabajt [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Zettabajt>
12. Terabajt [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Terabajt>
13. Number of internet users worldwide from 2005 to 2025 [Internet]. Statista; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.statista.com/statistics/273018/number-of-internet-users-worldwide/>

14. Singh S. ChatGPT Statistics (2026) – Active Users & Growth Data [Internet]. Demandsage; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.demandsage.com/chatgpt-statistics/>
15. Sanjeev I, Kamat S, Prakash S, Weldon M. Will productivity growth return in the new digital era? An analysis of the potential impact on productivity of the fourth industrial revolution. *Bell Labs Technical Journal*. 2017;20(4):1-20. doi: 10.15325/BLTJ.2017.2714819
16. Sieć neuronowa [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: https://pl.wikipedia.org/wiki/Sie%C4%87_neuronowa
17. Sztuczna sieć neuronowa [Internet]. InfoShare Academy; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://infoshareacademy.com/wiedza/sztuczna-siec-neuronowa/>
18. How does the number of layers in a neural network affect model complexity? [Internet]. Massed Compute; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://massedcompute.com/faq-answers/?question=How%20does%20the%20number%20of%20layers%20in%20a%20neural%20network%20affect%20model%20complexity?>
19. Cretu C. How Does ChatGPT Actually Work? An ML Engineer Explains [Internet]. Scalable Path; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.scalablepath.com/machine-learning/chatgpt-architecture-explained>
20. GPT-3 [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://en.wikipedia.org/wiki/GPT-3>
21. Slowik C, Kaiser F. GPT 3 vs. GPT 4. Open AI Language Models Comparison [Internet]. Neoteric.eu; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://neoteric.eu/blog/gpt-4-vs-gpt-3-openai-models-comparison>
22. Stradowski J. Ciekawostki o mózgu. Neurony babci, prawdziwa liczba szarych komórek i mit wykorzystywania tylko 10% mózgu [Internet]. National Geographic; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.national-geographic.pl/nauka/ciekawostki-o-mozgu-neurony-babci-prawdziwa-liczba-szarych-komerek-i-mit-wykorzystywania-tylko-10-mozgu/>
23. Gąszcz neuronów [Internet]. Alzheimer's Association; [cited 16.04.2026.] Available from: https://www.alz.org/brain_polish/05.asp
24. Mózg [Internet]. Wikipedia; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://pl.wikipedia.org/wiki/M%C3%B3zg>
25. Georgieva K. AI Will Transform the Global Economy. Let's Make Sure It Benefits Humanity. [Internet]. IMF Blog; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.imf.org/en/blogs/articles/2024/01/14/ai-will-transform-the-global-economy-lets-make-sure-it-benefits-humanity>
26. Will AI Fix Work? [Internet]. Microsoft; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.microsoft.com/en-us/worklab/work-trend-index/will-ai-fix-work>
27. Study: Why upskilling in generative AI increases productivity by over 150% [Internet]. LinkedIn; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.linkedin.com/pulse/study-why-upskilling-generative-ai-increases-productivity-over>
28. The 5 Stages of Enterprise-Wide Gen AI Adoption [Internet]. Grammarly; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.grammarly.com/business/learn/generative-ai-adoption-framework/>
29. Ver Meer D. Number of ChatGPT Users and Key Stats (December 2024) [Internet]. NamePepper; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.namepepper.com/chatgpt-users>
30. Vogels EA. A majority of Americans have heard of ChatGPT, but few have tried it themselves [Internet]. Pew Research Center; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/05/24/a-majority-of-americans-have-heard-of-chatgpt-but-few-have-tried-it-themselves/>
31. artificial intelligence [Internet]. Google Trends; [cited 16.04.2026.] Available from: <https://trends.google.com/trends/explore?date=2016-01-01%202024-05-01&q=artificial%20intelligence>

Marek Garczyński

Pomeranian Medical University in Szczecin, Poland

Correspondence to: marek.garczynski@pum.edu.pl

ORID: <https://orcid.org/0009-0009-2001-0111>

Specjalista o interdyscyplinarnym wykształceniu, absolwent Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego oraz studiów podyplomowych z zakresu programowania komputerów na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym. Doświadczenie zawodowe zdobywał w Unizeto Technologies S.A., gdzie specjalizował się w obszarze podpisu elektronicznego. Ma wieloletnie doświadczenie jako administrator uniwersyteckich systemów informatycznych oraz koordynator wdrożeń i integracji systemów na uczelni. Reprezentuje podejście interdyscyplinarne, kluczowe w złożonych projektach technologicznych. Jako członek Ponadwydziałowego Zespołu ds. Rozwoju Cyfrowego w Pomorskim Uniwersytecie Medycznym aktywnie wspiera transformację cyfrową. Realizuje szkolenia z zakresu AI w dydaktyce i nauce. Prywatnie pasjonuje się sportem i językami obcymi.

Monika Kubiak

Overview of the interests and hobbies of the staff in the Medical Library of the Nicolaus Copernicus University Collegium Medicum in Bydgoszcz and their impact on professional work performance

Przegląd zainteresowań i hobby pracowników Biblioteki Medycznej Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy oraz ich wpływ na wykonywanie pracy zawodowej

Abstract

The article discusses the results of a survey on the impact of librarians' interests and hobbies on their professional work, conducted among the staff of the Medical Library of the Nicolaus Copernicus University Collegium Medicum in Bydgoszcz, and compares them with other studies devoted to similar topics. It also includes a brief reminder of the definitions of the terms 'interest', 'passion', and 'hobby', emphasizing the importance of hobbies in human life and their beneficial effects on mental and emotional health.

Streszczenie

Artykuł omawia wyniki badań sondażowych na temat wpływu zainteresowań i hobby na pracę zawodową bibliotekarzy zatrudnionych w Bibliotece Medycznej Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy oraz porównuje wyniki z rezultatami innych badań poświęconych podobnym zagadnieniom. Zawiera także krótkie przypomnienie definicji pojęć „zainteresowanie”, „pasja” i „hobby”, z podkreśleniem znaczenia hobby w życiu ludzi i jego korzystnego oddziaływania na zdrowie psychiczne i emocjonalne.

Keywords:

leisure interests, hobby, librarians, medical library, librarianship, surveys

Medical Library Forum 2025;18(2):44–53
DOI: 10.34738/mlf.0109

Medical Library, Nicolaus Copernicus
University Collegium Medicum, Bydgoszcz, Poland
Correspondence to: monikak@cm.umk.pl

The aim of this publication is to find out about various kinds of hobbies and present the impact of hobby on the professional work of medical librarians based on the example of the employees of the Medical Library of the Collegium Medicum (CM) in Bydgoszcz of the Nicolaus Copernicus University (UMK) in Toruń.

The research was inspired by a small exhibition about librarians' hobbies, organised as part of the National Library Week from May 8th to May 15th, 2024, in the CM's auditorium on Skłodowska-Curie Street 9 in Bydgoszcz. Almost all of the Medical Library employees displayed their work, passions, or collectibles there. One example of a thematic collection was an assortment of owls collected by the Acquisition Department over the years, full of interesting specimens made out of wood, clay, metal, ceramics, paper, or crocheted. Other examples included a collection of about 1500 beer caps from various countries, or a collection of runner medals which served as a testament to the passion their owner has for sport. It turned out that the employees of the CM UMK Medical Library include people who love nature and participate in its protection, take up photography, help animals, promote a healthy lifestyle, and exercise. Others make graphics or paint using various techniques. There are fanfiction writers, genealogy aficionados who examine old family documents, as well as travellers who bring back fridge magnets from the even furthest of places. Puzzle lovers spend their time doing crosswords and sudoku, while others enjoy jigsaw puzzles or painting pictures by numbers. Thanks to the librarians' handiwork, there is no shortage of interesting decorations made out of old books that were given a new life, or bookmarks made out of various materials, paper stars and Christmas tree decorations, wood burning art, as well as an array of objects decorated with decoupage. Handicraft enthusiasts make a variety of creations: yarn crafts – knitted, felted, and embroidered – napkins, cross-stitches, hats, mittens, toys, lace curtains... Or even stained glass and refurbished furniture. Thanks to the librarians who take care of plants, there is a lot of greenery and flowers inside the Medical Library [1].

INTEREST, PASSION, HOBBY

It seems that people for centuries have looked for a balance between themselves and the reality around them. One of the ways to achieve this is to cultivate interests, passions, or hobbies which bring joy and satisfaction.

How is an interest different from a passion or a hobby? Defining the term is not an easy task. Antonina Gurycka suggested the following definition: “a relatively constant, observable pursuit to explore the world around, expressed by a cognitive activity with a specific direction and of a certain intensity, apparent in a selective attitude towards the phenomena around, in noticing specific traits of objects and the relationships, correlation between each other, as well as selected problems, in pursuit towards researching, learning about, and solving them, in experiencing various emotions – both positive and negative – related to the acquisition and possession of knowledge” [2]. Authors of other definitions of the term mention the wellbeing and source of motivation pushing one towards action (Elizabeth Bergner Hurlock) [3] or the driving force finding its outlet in the work or hobby activities closely related to a specific interest. The suggested definitions usually mention the priority of the pleasure received from an interest over the actual knowledge gained from it (Stefan Szuman). The definition proposed by Solange Larcebeau in the 1950s seems to be the most complete: an interest is a complex interaction between a person and the world around them, where emotional, cognitive (intellectual) and behavioral attitudes occur at once [2].

Passion, meanwhile, at least according to Robert J. Vallerand and Nathalie Houliort, is an activity which evokes strong, usually positive emotions, which is – according to the person being passionate about it – is worth dedicating time and energy to. Unlike an interest or a hobby, passion is marked by a strong emotional relationship. The PWN Polish Language Dictionary defines passion as “a great love for something” [4]. Sometimes, two separate kinds of passion are differentiated: a harmonic passion, i.e. a deeper interest that does not disrupt other aspects of everyday life, and an obsessive passion, which disrupts other areas of life, as well as the physical and mental condition of the passionate person [5]. The harmonic kind seems to be the more valuable of the two and, luckily, more common.

The term “hobby” is used to describe a voluntary activity with the use of various materials, thanks to which new objects – either material or immaterial – are made. Larry Daily claims that hobby has a positive influence on one's mental wellbeing, increasing the quality of life and strengthening one's creative skills [6]. Every hobby is a way of outwardly expressing the person's needs based on their individual material, educational, and cultural capital, an expression

of one's own lifestyle within a society, emphasising one's prestige or status [7]. When discussing a hobby, the satisfaction it brings is often brought up, as well as the fact that it is an activity done in one's free time purely for fun [8]. At the same time, it is worth emphasising that although these are outside of work activities, a hobby also helps to establish a person's identity and fulfil various needs, including those related to self-improvement [9].

Magdalena J. Cyrklaff presented an interesting differentiation between interest, passion, and hobby in her article on the impact of the preferences of librarians from regional public libraries on creativity in the workplace. In her approach, an interest means directing one's attention to certain things, phenomena, states, or activities, which are more interesting than others; passion or fascination is dedicating oneself to a specific activity one finds interesting; finally, hobby is pursuing an activity recreationally, to relax, in one's free time [10].

The term “hobby” is often associated with other terms such as “creative work” and “creativity”. Creative work is understood as a social phenomenon; creativity, in turn, pertains to one's individual traits. Creativity does not have to materialise – it can remain as an immaterial idea. One could say that someone who creates is possibly also creative, but not every person with creative ideas will become a creator [11].

Creativity is a significant element of self-improvement, a way of expressing oneself and processing emotions; it also helps one retain mental balance in a dynamically shifting world.

Choosing a creative hobby is beneficial for mental health, as it leads to more emotional expression, improving one's attention span, a heightened sense of agency and better self-esteem, as well as socialisation (new relationships), cognitive stimulation, better time management, sometimes even improving physical health (e.g. hobby related to physical exercise, sport). To sum up, a creative hobby is good for both emotional health (as it lowers stress and improves mood), intellectual health (cognitive skills), as well as physical health [12].

THE IMPACT OF HOBBY ON LIBRARIANS' PROFESSIONAL WORK

As mentioned before, the aim of this article is to find out about various hobbies and present their

impact on the professional work of librarians of medical universities, as exemplified by the employees of the CM UMK Medical Library.

When it comes to the impact of hobbies of the employees of medical university libraries on professional work, no research has been conducted on this topic in Poland before. Therefore, we need to turn to American research for comparison. It is worth noting that in the US, research on the hobbies and interest of librarians is usually focused on the link between free time activities and personality traits (dividing the personality types into realistic, inquisitive, artistic, social, entrepreneurial, and conventional), as discussed by Mary J. Scherdin [13,14].

The research conducted by Mariana Lapidus and Samuel King, described in the 2019 article titled *Leisure activities and personality traits of medical librarians*, included 533 librarians from medical schools, hospitals, and healthcare facilities from New England and south-east states. Their interests were of a wide variety. It turned out that medical librarians include animal lovers, avid readers, music listeners, handicraft creators, and sport amateurs. Out of the free time activities, 91% of respondents chose reading, 89% regularly listened to music (rock, classic, and jazz), 73% exercised (the activities included running, yoga, cycling, bouldering, camping, and swimming), 66% took care of a pet (63% chose cats, 53% – dogs) [15].

Similar research on the hobbies of public library employees was conducted in 2010 by Stephen Abram, director of the Federation of Ontario Public Libraries in Canada. He collected 1500 responses to the survey. The most popular hobby was reading (230 people), the second most popular – listening to music (150 people). Over 100 people chose each of the following: cooking, watching movies, physical activity (usually cycling or walking), and tourism. A little less than 100 people selected taking care of pets, computer related activities and watching TV series, as well as knitting and crocheting, handicraft, and gardening. Further down the list, there were card games and computer games, painting and other ways of artistic expression, volunteering, spirituality, and writing. Teaching, diving, hot air balloon flights, aviation, birdwatching, and taking care of grandchildren closed the ranking. What is interesting is that 12 of the most commonly declared hobbies overlap almost completely with the interests declared by the users of Canadian public libraries [16].

In Poland, a survey concerning the passions, hobbies, and interests of librarians from 18

public regional libraries – in the context of their influence on creativity in the workplace – was conducted by Magdalena J. Cyrklaff in 2012. She collected 87 responses. The most respondents (27 people) claimed their hobby was sport-related (cycling, fitness, swimming, skiing, nordic walking, and more), while 10 people chose travelling. Reading, photography, and artistic-designer activities (making decorations, greeting cards, and jewellery, drawing, painting, creating things out of salt dough) were chosen by 7 people each; 4 people selected either learning English, playing an instrument (guitar, piano), dancing (ballroom, Irish, or Latino), cooking (baking, making tinctures), and gardening, while 3 people were interested in painting or collecting (e.g. porcelain). Some respondents drew a connection between their hobbies and their professional work, noting that readership allows them to build a better relationship with library users and plan book acquisition, learning English helps them communicate with English-speaking users, photography can be useful while organising exhibitions, illustrating library publications, or maintaining the website, similarly to the knowledge on painting, which is helpful in preparing art exhibitions. The surveyed library employees said that a sense of aesthetics sense can also be applied while arranging both exhibitions and the library interior [10].

University librarians and their hobbies, albeit without looking into their impact on professional work, were closely examined by Julianna Kiziewicz and Dagmara Sztul-Smyk in 2018. Their research concerned academic libraries in Szczecin: Main Library of the West Pomeranian University of Technology, Main Library of the Maritime University, Library of the Pomeranian Medical University, and the Main Library of the University of Szczecin. 41 librarians participated in the study. The interests most chosen by the respondents included “dedicating time to domestic matters and family” (31 people), “film” (28 people), taking care of a garden or an allotment (19), art (19), and literature (7). The hobbies most often named by the academic librarians of Szczecin were: culture (theatre, philharmonic, cinema, music – chosen by 26 people), followed by tourism (22), self-education (15), amateur art (10), sport (8), taking care of animals (6), and collecting (5), e.g. gathering souvenirs from trips [17].

The passions, interests, and outside of work activities of a more specific group of academic librarians – that is, librarians of Polish fine arts academies – were analysed by Sławomir Sobczyk in 2017 based on a survey. The researcher gathered

answers from 35 respondents. A great majority of them (82%) expressed an interest in art (art history, painting, drawing, and photography) and reading (70%), followed by music (64%), travelling (50%), sport and tourism (32%), cooking (32%), foreign languages (23%), manual work (23%), and dancing (15%). As much as 85,3% of the survey’s participants agreed that their interests and hobbies have an impact on their professional work. In general, positive sides were mentioned – broadening one’s knowledge, expanding the imagination, acquiring new skills, improving one’s attention span, a beneficial influence on mental health, emotions, and the ability to work with people – as well as specific benefits from a given hobby, especially interest in art and reading. The respondents claimed that reading can make one more familiar with new literary publications, which can help in developing subject headings; sport and exercise is important for staying in good physical shape; travelling can broaden the knowledge on foreign publishing markets; speaking foreign languages can be useful in everyday conversations or correspondence with library employees from abroad, curating foreign books collection, or teaching classes to foreign students [18].

It is worth noting that the results of this research bear resemblance to the results of a survey conducted by the Pracuj.pl website in 2022, where the research group consisted of 2097 Poles. As much as 87% of the respondents claimed that they do have a hobby. It was usually related to reading books (41% of the respondents), travelling (33%), sport activity (31%), cooking (23%), and taking care of an allotment (18%). The top ten answers also included gaming, DIY, rooting for a sports team, music, and photography. Over a half (56%) of the respondents said that interests and hobbies have a beneficial impact on establishing and maintaining relationships with coworkers [19].

THE IMPACT OF HOBBIES ON THE PROFESSIONAL WORK OF THE EMPLOYEES OF THE MEDICAL LIBRARY OF THE UMK COLLEGIUM MEDICUM IN BYDGOSZCZ – SURVEY AND COMPARISON WITH OTHER STUDIES

As mentioned before, the aim of this publication is to present the impact of hobbies on the professional work of medical university librarians based on the example of the employees of the CM UMK Medical Library. Moreover, the author was interested whether the results of the survey conducted for this article would in any way

resemble the research results from other libraries, and if so – to what extent.

The study was conducted using a diagnostic survey method. A questionnaire constructed by the author, consisting of nine questions, was used a research tool. The first two questions were a short metric concerning the gender and work tenure of the respondents. The next seven concerned the interests and hobbies of the employees of the CM UMK Medical Library. The metric questions, as well as two other ones (concerning the time dedicated to the hobby per week and the impact of the interests and hobbies on professional work), were single choice. In the case of four questions – concerning the types of interests, their significance, the types of hobbies, and the impact of interests and hobbies on professional work – the respondents could select multiple answers. Additionally, in three of the questions (interests, the significance of the interest, and hobby), as well as in sub-questions related to specific types of hobbies (playing an instrument, artistic handiwork, collecting), the respondents could add their own answers. The last question: “What other impact could interests and hobbies have on professional work or everyday life?” encouraged the respondents to answer in their own words.

The research group consisted of all the employees of the CM UMK Medical Library: 16 librarians and 2 specialists. After handing out the questionnaires, 18 answered surveys were collected.

The study was anonymous. It was conducted over three-month period, from November 1st, 2025, till the end of January 2026.

The majority of the CM UMK Medical Library employees are women (78%), with just three librarians and one IT technician being men (22%). As far as tenure is concerned, a great majority of the employees (83%) has worked in the CM UMK Medical Library for over 20 years, while among the remaining 17%, it ranges from 10 to 20 years. This is definitely a testament to the experience and competence of the librarians; on the other hand, it could suggest the presence of a routine and fatigue at work. However, the interests and hobbies discussed below show that the opposite is true – that this experienced team is still young at heart.

Among the interest chosen by the CM UMK Medical Library employees, the most popular were culture (cinema, theatre, exhibitions, etc., 83%), reading (78%), music (55%), travelling (39%), sport and fitness (39%). These were followed by:

manual handiwork and cooking (33% each), foreign language and pop culture (4% each), and – named in the “other” category – cars (6%) and “antiques” (meaning: collecting antiques, 6%). Many of the respondents picked more than one interest: 1 person chose as many as 7, 2 people – 6 interests each, another 2 people – 5 each, 8 people chose 4 interests each, and finally 3 people selected 3 interests each. It means that the respondents tend to be interested in a few fields at the same time. Sometimes related interests were picked by one person, e.g. culture and reading, but some respondents also chose seemingly unrelated interests, such as cooking and sport.

Juxtaposing the results of the survey conducted among the CM UMK Medical Library employees with the results of the study concerning academic librarians from Szczecin, it turns out that both groups prioritise interest in culture. In the Szczecin study, 28 respondents chose film as their interest, art – 19 people, literature – 7 people. However, in comparison with the CM UMK Medical Library employees, academic librarians from Szczecin dedicate more time to “domestic matters and family” (31 people) and taking care of a garden or allotment (19 people).

When analysing the results of the research conducted among the librarians of fine arts academies, a large interest in culture is apparent (70% of respondents chose art and reading, 64% – listening to music), as well as the significance of travelling (50%), sport and tourism (32%), cooking (32%), learning foreign languages (23%), and handiwork (23%). This shows an overlap with the results of the research conducted at CM UMK.

As far as the meaning of interests in everyday life is concerned, most of the CM UMK employees (89% of the respondents) agreed that for them, it is their favourite past time activity and a way to relax. Almost half of the respondents (44%) claimed that thanks to their interest (or interests) they can perfect their skills or talents, and a third of the librarians (33%) said that it is an escape from professional work.

All of the CM UMK employees confirmed that they have some sort of hobby. Most of the respondents (83%) chose reading, with 1 person emphasising that they mean reading both books and comic books. A lot of the respondents (61%) selected “watching films and TV series”, which is not entirely in line with the “culture” chosen as an interest earlier (active participation in cultural life was selected as a hobby by only 1 person), but rather with “culture” mixed with

“pop culture”. Listening to music and intellectual exercise (solving crosswords, sudoku, quizzes, etc.) was selected by 8 people each (44% of the respondents), while 7 people (39% of the respondents) pointed to gardening/taking care of plants and artistic handiwork, which included making bracelets (twice), book folding, making dreamcatchers, decoupage, crocheting (twice), and knitting (twice). Further down the list, there were tourism and travelling, as well as artistic reproductions (two mentions of jigsaw puzzles and painting pictures by numbers), selected by 33% of the respondents. There is no shortage of artists among the employees of the Medical Library, as a few of them (4 people – 22% of the respondents) chose painting and drawing as their hobbies. Collecting was mentioned by 3 people (17%) (including collecting “films”, “CDs, DVDs, and Blu-rays by favourite artists”, “magnets, figurines, masks, and mugs”; it is worth reminding that 1 person named antiques as their interest), same as taking care of pets, learning foreign languages, and – in the “other” category – running and fishing (the latter mentioned twice). Photography and cooking were named as hobbies by 2 people each (11%). Single respondents chose the aforementioned active participation in cultural life, genealogy, DIY, and writing. None of the CM UMK employees selected singing, dancing, or playing any instruments.

Much like in the case of interests, most of the respondents did not choose only one hobby, but named several: 2 people chose 3 hobbies, 3 people – 4 hobbies, 4 people – 5 hobbies, 1 person – 6 hobbies, another person – 7 hobbies, as many as 4 people – 8 hobbies, with the record going to a person who named as many as 10 hobbies.

American research among medical librarians had very similar results: 91% of the respondents chose reading, 89% – listening to music [14]. At the same time, the research by Mariana Lapidus and Samuel King had higher results for various types of physical activity (73%) and taking care of pets (66%), which scored lower in our survey [15]. The research including Canadian librarians from public libraries confirmed that the most popular hobbies among the employees are reading (230 people) and listening to music (150 people) [16].

Reading, however, is not always the most popular hobby named by librarians. For example, in the survey conducted by Magdalena J. Cyrklaff among regional library employees, only 7 people mentioned reading as a hobby, while 27 respondents

selected a sport activity, 10 – travelling, 7 – photography and artistic work each [10]. What is interesting, the popularity of “artistic and designer work” among librarians is also apparent in the Szczecin survey, where “amateur artistic activity” was selected by 10 people [17]. Let us not forget the Canadian survey, where knitting and crocheting, as well as handicraft, were selected by about 100 respondents [16]. The academic librarians from Szczecin also did not point to reading as the most popular hobby, although they could have included reading in the wider category of “culture” (together with listening to music, etc.), which was selected by 26 people. Further down the list, there were other kinds of hobbies: tourism (22 people), self-education (15), “amateur artistic activity” (10), sport (8), taking care of pets (6), and collecting (5) [17].

It is not only the librarian community where reading ranks high among free time activities. In the research conducted in 2022 by the Pracuj.pl website, reading was selected by 41% of the respondents and was the most popular hobby among the research group (which consisted of 2097 people) [19]. Such a high ranking of reading as a hobby in the Pracuj.pl survey might come as a surprise, we should keep in mind, however, that over 40% of Polish citizens are readers. The 2024 readership report confirmed that 41% of the respondents have read at least one book during the year, although only 7% claimed to have read seven books and more. The research also established that reading is more popular among women (47%) than men (35%), young people between the ages of 15 and 18 read the most (54%), while people over the age of 70 – the least (25%). Those living in big cities, usually active professionally, with access to academic institutions, are the most avid readers [20].

In line with the high number of hobbies chosen by the CM UMK employees, it turned out that they take up a large portion of the respondents’ free time. Over a half (56%) of them spend more than 5 hours per week on their hobbies, while 39% – 2 to 5 hours per week. One person claimed that they only dedicate 1-2 hours per week to their hobby.

Most of the respondents (78%) admitted that their hobbies and interests have an impact on their professional work; however, there was a group (22%) that denied it, possibly seeing hobby as more of a free time activity, unrelated to workplace duties. When asked about the impact of their own interests and hobbies on their professional work, 3 people (17%) claimed they

do not notice a causality between the two. The answers often emphasised the positive impact on interests and hobbies on: mental health and emotions (72%), broadening one’s knowledge (50%), developing the imagination (44%), communicating with the user, relations with coworkers, focus and attention span (39% each), as well as enhancing the aesthetic appeal of the library environment (33%), dealing with stress and gaining new skills (28% each), and developing relations with users (22%). Only two respondents claimed that interests and hobbies can be a cause for participation in conferences or workshops, a more efficient work organisation or better customer service; only 1 person noticed a possible impact on exhibition and event organisation.

An additional question of the survey allowed the respondents to form their own answer regarding the impact of interests and hobbies on their professional work and everyday life. Only a few answers appeared, most of them related to creating manual artistic work (mostly knitting) and were overwhelmingly positive: “a wider circle of friends (weekly meetings with coffee and cake – exchanging wools, patterns, ideas)”, “going to yarn fairs together”, “learning English in order to translate patterns”, “knitting is calming and relaxing”, “knitting enhances creativity”, “it means learning new techniques, testing new solutions”. There were also more general remarks that were equally as optimistic: “interests and hobbies have a social impact – you can meet people with similar interests”, “hobby is making other people happy”, “hobby makes a person happy”.

The positive impact of hobby on professional work, including establishing and maintaining relations with coworkers, was confirmed by the nationwide research by the Pracuj.pl website (56% of the respondents) [19]. The positive impact was also mentioned by the respondents of the survey conducted in the librarian community. The librarians from the study conducted by Magdalena J. Cyrklaff pointed out that readership allows them to build a better relationship with library users and plan book acquisition, learning English helps them communicate with English-speaking users, and an aesthetic sense can be applied while arranging exhibitions and the interior of the library [10]. The research done by Sławomir Sobczyk confirmed that – similar to the case of the CM UMK employees – librarians from fine arts academies think that interests and hobbies have a positive impact on mental health, emotions, and the ability to work with people, as well as more general aspects: broadening one’s knowledge, developing the imagination, acquiring new skills, or attention span and focus [18].

Most of the research on the impact of interests on a person’s life emphasises that hobby has a positive influence on mental health – emotional rather than cognitive – as well as the ability to work with people, i.e. social health, and somewhat less – on physical health, unless we are talking about a sport-related hobby [21].

CONCLUSIONS

A great majority of the CM UMK Medical Library employees who participated in the survey agreed that interests allow them to relax and are their favourite pastime activities. Among their interests, they named culture, reading, music, travelling, sport, fitness, as well as handicraft and cooking. The results of other surveys conducted in other library institutions both in Poland and worldwide confirm a similar range of interests, though sometimes listed in a different order.

All of the respondents declared that they do have a hobby. They usually chose reading, then watching film and TV series, listening to music, intellectual exercise, gardening/taking care of plants, artistic handiwork, tourism and travelling, and artistic reproductions. Here we can also see similarities to our research and the studies conducted in other libraries.

Most of the respondents claimed that interests and hobbies have an impact on their professional work. Positive influence on mental health and emotions, broadening one’s knowledge and developing the imagination, communicating with the user, relations with coworkers, attention span and focus, as well as improving the aesthetic of the library, dealing with stress, acquiring new skills, or improving relations with the users. The results of our research overlap with other studies dedicated to the influence of interests and hobbies on professional work in various professional environments.

A certain limitation of the discussed research is the small number of medical librarians who responded. It seems that in order to get a wider picture of the issue, we should conduct a survey on the impact of interests and hobbies on professional work among the employees of all Polish medical libraries (both public and private), similarly to what Sławomir Sobczyk did in the case of fine arts academies librarians. This paper could be a contribution to further research on the discussed issue, which opens new perspectives and directions.

Celem niniejszej publikacji jest poznanie różnego rodzaju hobby oraz przedstawienie wpływu hobby na pracę zawodową bibliotekarzy uczelni medycznych na przykładzie pracowników Biblioteki Medycznej Collegium Medicum (CM) w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (UMK) w Toruniu.

Inspiracją do przeprowadzenia badań stała się niewielka wystawa poświęcona hobby bibliotekarzy, którą zorganizowano w ramach Tygodnia Bibliotek i którą można było oglądać od 8 do 15 maja 2024 r. w budynku audytorium CM przy ul. Skłodowskiej-Curie 9 w Bydgoszczy. Niemal każdy z pracowników Biblioteki Medycznej przedstawił tam swoje prace, pasje czy przedmioty kolekcjonerskie. Egzemplifikacją tematycznej kolekcji bibliotecznej był obszerny zbiór słów, od lat tworzony przez Oddział Gromadzenia, pełen nietypowych okazów: drewnianych, glinianych, metalowych, ceramicznych, szydełkowych, a nawet papierowych. Inne przykłady to zbiór ok. 1500 kapsli piwa z różnych krajów czy kolekcja medali biegowych dowodzących pasji sportowej właścicielki. Okazało się, że w Bibliotece Medycznej CM UMK pracują osoby, które zachwycają się naturą i działają na rzecz jej ochrony, zajmują się fotografią, pomagają zwierzętom, propagują zdrowy styl życia i uprawiają sport. Inni tworzą grafiki i malują obrazy za pomocą rozmaitych technik. Ktoś pisuje fanfiki, ktoś zgłębia stare rodzinne dokumenty i fascynuje się genealogią. W gronie pracowników Biblioteki Medycznej znajdują się także podróżnicy, którzy nawet z najodleglejszych miejsc wracają z pamiątkowymi magnesami. Wielbiciele łamigłówek sięgają po krzyżówki i sudoku, a jeszcze inni układają puzzle i malują obrazy po numerach. Dzięki własnoręcznej pracy bibliotekarzy w placówce można liczyć na ciekawe ozdoby, wykonane m.in. ze starych książek, które dzięki temu otrzymują drugie życie, zakładki do książek z przeróżnych materiałów, papierowe gwiazdy i ozdoby choinkowe, wypalanki na deskach czy rozmaite przedmioty zdobione sztuką dekupażu. Miłośnicy rękodziela tworzą różnorodności: prace z włóczek, dziergane, filcowane i wyszywane, serwetki, hafty, czapki, rękawiczki, zabawki, firanki... Pojawiają się nawet witraże i odnowione meble. Dzięki bibliotekarzom opiekującym się roślinami we wnętrzach Biblioteki Medycznej jest mnóstwo zieleni i kwiatów [1].

ZAINTERESOWANIE, PASJA, HOBBY

Wydaje się, że od dawien dawna ludzie, aby harmonijnie się rozwijać, poszukują sposobów na

utrzymanie równowagi między sobą a otaczającą ich rzeczywistością. Jednym z nich jest rozwijanie zainteresowań, pasji czy hobby, które przynoszą radość i satysfakcję.

Czym jednak różni się zainteresowanie od pasji lub hobby? Trudno jest jednoznacznie zdefiniować pojęcie „zainteresowanie”. Próbę podjęła m.in. Antonina Gurycka, która zaproponowała następującą definicję: „względnie trwała obserwowalna dążność do poznawania otaczającego świata, przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiająca się w selektywnym stosunku do otaczających zjawisk, w dostrzeganiu określanych cech przedmiotów i związków, zależności między nimi, a także wybranych problemów, w dążeniu do ich zbadania, poznania, rozwiązania, w przeżywaniu różnorodnych uczuć – pozytywnych i negatywnych związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy” [2]. Autorzy innych definicji terminu „zainteresowanie” wspominają o dobrym samopoczuciu i źródle motywacji aktywizującej człowieka do działania (Elizabeth Bergner Hurlock) [3] czy o sile napędowej znajdującej ujście w pracy lub rozrywkach hobbyistycznych jak najściślej odpowiadających określonemu zainteresowaniu. W próbach definicji często podkreśla się prymat przyjemności czerpanej z zainteresowania nad faktyczną wiedzę zyskiwaną dzięki zainteresowaniu (Stefan Szuman). Najbardziej kompletna wydaje się definicja opracowana w latach 50. XX w. przez Solange Larcebeau: zainteresowanie to złożona interakcja pomiędzy człowiekiem i otaczającym go światem, która polega na jednoczesnym występowaniu nastawienia emocjonalnego, poznawczego (intelektualnego) oraz behawioralnego [2].

Tymczasem pasja, przynajmniej w rozważaniach Roberta J. Valleranda i Nathalie Houfort, to zainteresowanie zabarwione głębszymi emocjami; wzbudząca silne, najczęściej pozytywne odczucia aktywność, której – według pasjonata – warto poświęcić czas i energię. W przeciwieństwie do zainteresowania czy hobby pasję cechuje silny stosunek emocjonalny. *Słownik języka polskiego* PWN definiuje pasję jako „wielkie zamiłowanie do czegoś” [4]. Niekiedy rozróżnia się dwa rodzaje pasji: pasję harmonijną, czyli pogłębione zainteresowanie, nieprzeszkadzające w pozostałych aspektach życia codziennego, oraz pasję obsesyjną, zaburzającą inne sfery życia i kondycję psychofizyczną pasjonata [5]. Niewątpliwie bardziej wartościowa i na szczęście częściej spotykana zdaje się pasja harmonijna.

Z kolei pojęciem „hobby” określa się aktywność podejmowaną przez człowieka dobrowolnie,

z własnej chęci, z wykorzystaniem różnego rodzaju materiałów, dzięki którym powstają nowe obiekty – materialne lub niematerialne. Larry Daily uznał, że hobby podnosi dobrostan psychiczny osoby, sprzyjając wyższej jakości życia i wzmacniając twórcze cechy indywidualne [6]. Każde hobby jest swego rodzaju uzewnętrznieniem potrzeb hobbyisty, bazującym na kapitale życiowym jednostki (ekonomicznym, edukacyjnym i kulturowym), wyrażeniem własnego stylu życia w ramach społeczeństwa, podkreślającym m.in. prestiż czy status [7]. Mówiąc o hobby, najczęściej wspomina się o towarzyszącej mu satysfakcji, a także o aktywności podejmowanej w czasie wolnym, dla czystej przyjemności [8]. Jednocześnie warto podkreślić, że chociaż są to działania pozazawodowe, hobby służy też kształtowaniu tożsamości człowieka i realizacji różnorodnych potrzeb, włącznie z potrzebami związanymi z samodoskonaleniem [9].

Interesujące rozróżnienie między zainteresowaniem, pasją i hobby przedstawiła Magdalena J. Cyrklaff w artykule poświęconym wpływowi upodobań bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek publicznych na twórcze wykonywanie pracy zawodowej. W ujęciu proponowanym przez autorkę zainteresowanie jawi się jako skierowanie uwagi na określone rzeczy, zjawiska, stany czy czynności, ciekawsze od innych, pasja to fascynacja lub oddanie się konkretnej interesującej człowieka czynności, wreszcie hobby jest wykonywaniem danej czynności rekreacyjnie, w ramach relaksu, w wolnym czasie [10].

Z terminem „hobby” często łączą się słowa „twórczość” i „kreatywność”. Pod pojęciem twórczości, możliwym do przypisania osobie lub obiektowi, rozumiemy raczej zjawisko społeczne, kreatywność zaś dotyczy cech osobowych człowieka. Kreatywność nie wymaga materialnego wytworu, może pozostać w sferze niematerialnej jako jedynie idea czy pomysł. Można powiedzieć, że ktoś, kto zajmuje się tworzeniem, zapewne jest równocześnie kreatywny, ale nie każda jednostka mająca kreatywne pomysły stanie się twórcą [11].

Kreatywność to istotny element rozwoju osobistego, sposób wyrażania siebie i przetwarzania emocji oraz wsparcie w zachowaniu równowagi psychicznej w dynamicznie zmieniającym się świecie.

Wybór kreatywnego hobby korzystnie wpływa na zdrowie psychiczne, przekłada się bowiem na bardziej wyrazistą ekspresję emocjonalną, poprawę uwagi i koncentracji, większe poczucie sprawczości i wzrost samooceny, rozwój integracji społecznej (nowe relacje), stymulację poznawczą, lepsze zarządzanie czasem, a nawet

na polepszenie zdrowia fizycznego (np. hobby związane z ruchem, sportem). Podsumowując, kreatywne hobby służy zdrowiu emocjonalnemu (zmniejsza stres, poprawia nastrój), umysłowemu (funkcje poznawcze) oraz fizycznemu [12].

WPLYW HOBBY NA PRACĘ ZAWODOWĄ BIBLIOTEKARZY

Jak wspomniano wcześniej, celem artykułu jest poznanie różnych hobby oraz przedstawienie ich wpływu na pracę zawodową bibliotekarzy uczelni medycznych na przykładzie pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK.

Jeśli chodzi o wpływ zainteresowań i hobby pracowników bibliotek uczelni medycznych na pracę zawodową, w Polsce nie prowadzono podobnych badań. Dla porównania warto więc sięgnąć po badania amerykańskie. Warto zaznaczyć, że w Stanach Zjednoczonych badania zainteresowań i hobby bibliotekarzy często skupiają się na powiązaniu aktywności podejmowanych w czasie wolnym z cechami osobowościowymi (z podziałem na osobowość realistyczną, dociekliwą, artystyczną, społeczną, przedsiębiorczą i konwencjonalną), opracowanymi przez Mary J. Scherdin [13, 14].

Badania przeprowadzone przez Marianę Lapidus i Samuela Kinga, opisane w artykule *Leisure activities and personality traits of medical librarians* z 2019 r., objęły 533 bibliotekarzy uczelni medycznych, szpitali i ośrodków służby zdrowia z Nowej Anglii oraz południowo-wschodnich stanów USA. Zainteresowania badanych okazały się szerokie i różnorodne: wśród bibliotekarzy medycznych znaleźli się zarówno miłośnicy zwierząt, jak i oddani czytelnicy, słuchacze muzyki, twórcy rękodzieła czy sportowcy amatorzy. Wśród aktywności podejmowanych w czasie wolnym 91% grupy badanej wskazało czytanie, 89% regularnie słuchało muzyki (rockowej, klasycznej i jazzowej), 73% uprawiało aktywność fizyczną (bieganie, jogę, jazdę rowerem, wspinaczkę, kemping, pływanie), a 66% miało w domu zwierzę, którym się opiekowało (63% wybrało koty, 53% – psy) [15].

Podobne badanie, dotyczące hobby pracowników bibliotek publicznych, w 2010 r. przeprowadził Stephen Abram, dyrektor Federacji Bibliotek Publicznych w Ontario (Kanada). Badacz uzyskał 1500 odpowiedzi na przesłaną ankietę. Na pierwszym miejscu wśród hobby znalazło się czytanie (230 osób), na drugim – słuchanie muzyki (150 osób). Po ponad 100 osób wybrało gotowanie, oglądanie filmów, aktywność fizyczną (najczęściej jazdę na rowerze lub spacer) i turystykę. Nieco

poniżej 100 osób wskazało na opiekę nad zwierzętami domowymi, zajęcia związane z komputerem i oglądanie seriali, a także robienie na drutach i szydełkowanie, rzemiosło artystyczne czy uprawianie ogrodu. Na dalszych miejscach znalazły się gry karciane i komputerowe, malowanie i inne formy wyrazu plastycznego, wolontariat, życie duchowe oraz pisarstwo. Na końcu listy hobby podawanych przez bibliotekarzy kanadyjskich bibliotek publicznych pojawiły się: nauczanie, nurkowanie, loty balonem, awiacja, podglądanie życia ptaków, opieka nad wnukami. Co ciekawe, 12 hobby bibliotekarzy wymienianych jako pierwsze niemal całkowicie pokryło się z zainteresowaniami deklarowanymi przez użytkowników kanadyjskich bibliotek publicznych [16].

W Polsce badania ankietowe nad pasjami, hobby i zainteresowaniami bibliotekarzy 18 wojewódzkich bibliotek publicznych – w kontekście wpływu na twórcze wykonywanie pracy zawodowej – przeprowadziła w 2012 r. Magdalena J. Cyrklaff. Autorka uzyskała 87 odpowiedzi. Najwięcej ankietowanych (27 osób) uznało za swoje hobby aktywność sportową (m.in. jazdę na rowerze, fitness, pływanie, narciarstwo, nordic walking), a 10 osób – podróżowanie. Po 7 osób wskazało na czytanie, fotografowanie lub twórczość plastyczno-designerską (tworzenie ozdób, kartek okolicznościowych i biżuterii, rysowanie, malowanie, wykonywanie przedmiotów z masy solnej), po 4 osoby wybrały naukę języka angielskiego, grę na instrumencie (gitara, fortepian), taniec (towarzystki, irlandzki, latynoamerykański), kulinaria (gotowanie, pieczenie ciast, robienie nalewek) i ogrodnictwo, a 3 osoby wspomniały o poszerzaniu wiedzy z zakresu malarstwa i kolekcjonerstwie (np. porcelany). Część z wymienionych hobby ankietowani powiązali z własną pracą zawodową, wskazując m.in., że czytanie wpływa na lepszy kontakt z czytelnikiem i planowanie zakupów, nauka języka angielskiego pomaga w porozumiewaniu się z użytkownikami anglojęzycznymi, fotografowanie może okazać się przydatne przy organizacji wystaw, ilustrowaniu wydawnictw biblioteki czy redagowaniu strony internetowej, podobnie jak poszerzanie wiedzy z zakresu malarstwa, pomocne również w przygotowywaniu wystaw artystycznych. Ankietowani pracownicy bibliotek publicznych stwierdzili, że zmysł plastyczny można wykorzystać w aranżacji zarówno wystaw, jak i pomieszczeń biblioteki [10].

Jeśli chodzi o bibliotekarzy uczelni wyższych, o przyjrzenie się ich hobby, choć bez badania wpływu hobby na pracę zawodową, pokusiły się w 2018 r. Julianna Kiziewicz i Dagmara Sztul-Smyk.

W badaniu wzięto pod uwagę biblioteki akademickie Szczecina: Bibliotekę Główną Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, Bibliotekę Akademii Morskiej, Bibliotekę Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego oraz Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego. Uczestnikami badania było 41 bibliotekarzy. Spośród zainteresowań respondenci najczęściej wybierali „poświęcanie czasu sprawom domowym i rodzinie” (31 osób), „film” (28), zajmowanie się ogrodem lub działką (19), sztukę (19) i literaturę (7). Z kolei najczęściej wymienianymi hobby bibliotekarzy akademickich Szczecina okazały się: kultura (teatr, filharmonia, kino, muzyka – wybrane przez 26 osób), a następnie turystyka (22), samokształcenie (15), amatorstwo artystyczne (10), sport (8), opieka nad zwierzętami (6) i kolekcjonerstwo (5), np. zbieranie pamiątek z wycieczek [17].

Pasje, zainteresowania i aktywność pozazawodową nieco węższej grupy bibliotekarzy bibliotek uczelnianych – bibliotekarzy akademii sztuk pięknych w Polsce – na podstawie badania sondażowego w 2017 r. poddał analizie Sławomir Sobczyk. Badacz uzyskał odpowiedzi od 35 respondentów. Zdecydowana większość ankietowanych (82%) wskazała na interesowanie się sztuką (historia sztuki, malarstwo, rysunek i fotografia) oraz czytanie (70%), a następnie – zainteresowanie muzyką (64%), podróżami (50%), sportem i turystyką (32%), kulinariami (32%), językami obcymi (23%), zajęciami manualnymi (23%) i tańcem (15%). Aż 85,3% uczestników badania zgodziło się, że zainteresowania i hobby mają wpływ na wykonywanie przez nich pracy zawodowej. Zauważano ogólne pozytywne – pogłębianie wiedzy, rozwijanie wyobraźni, nabywanie nowych umiejętności, poprawę koncentracji i skupienia, korzystny wpływ na zdrowie psychiczne, emocje i umiejętność współpracy z ludźmi – a także określone korzyści płynące z uprawiania konkretnego hobby, przede wszystkim zainteresowania sztuką i czytania. Respondenci uznali, że czytanie może poprawiać orientację w nowościach z literatury przy opracowywaniu haseł przedmiotowych; uprawianie sportu może pomagać w utrzymaniu dobrej kondycji fizycznej; podróże mogą poszerzać wiedzę o zagranicznych rynkach wydawniczych; znajomość języków obcych może przydawać się na co dzień w rozmowach lub korespondencji z pracownikami bibliotek za granicą, w opracowywaniu księgozbioru obcojęzycznego czy w prowadzeniu zajęć z zagranicznymi studentami [18].

Co ciekawe, wyniki powyższych badań wykazują liczne podobieństwa z rezultatami badania ankietowego przeprowadzonego przez portal Pracuj.pl

w 2022 r., którego grupę badawczą stanowiło 2097 Polaków. Aż 87% respondentów ogólnopolskiego badania zadeklarowało, że ma hobby. Najczęściej wiązało się ono z czytaniem książek (41% badanych), podróżami (33%), aktywnością sportową (31%), gotowaniem (23%) i uprawianiem działki (18%). W pierwszej dziesiątce zainteresowań wymieniono także gry komputerowe, majsterkowanie, kibicowanie w sporcie, muzykę i fotografię. Ponad połowa (56%) ankietowanych stwierdziła, że zainteresowania i hobby mają korzystny wpływ na nawiązywanie i utrzymywanie relacji ze współpracownikami [19].

WPLYW HOBBY NA PRACĘ ZAWODOWĄ PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI MEDYCZNEJ COLLEGIUM MEDICUM UMK – BADANIE SONDAŻOWE ORAZ PORÓWNANIE Z INNYMI BADANIAMI

Jak już wspomniano, celem niniejszej publikacji stało się przedstawienie wpływu hobby na pracę zawodową bibliotekarzy uczelni medycznych na przykładzie pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK. Ponadto autorkę nurtowało pytanie, czy wyniki badania sondażowego przeprowadzonego na potrzeby niniejszego artykułu wśród pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK wykazują podobieństwo do rezultatów badań innych bibliotek, a jeśli tak, to w jakim stopniu.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, jako narzędzie badawcze wykorzystano ankietę własnej konstrukcji. Kwestionariusz składał się z dziewięciu pytań. Dwa pierwsze stanowiła krótka metryczka dotycząca płci i stażu pracy respondentów. Kolejnych siedem pytań poświęconych było zainteresowaniom i hobby pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK. Pytania metryczki i dwa z pozostałych pytań kwestionariusza (odnoszące się do czasu przeznaczanego w tygodniu na hobby oraz wpływowi zainteresowania i hobby na wykonywanie pracy zawodowej) miały charakter zamknięty. W przypadku czterech pytań – dotyczących rodzajów zainteresowania, znaczenia zainteresowania, rodzaju hobby oraz rodzaju wpływu zainteresowań i hobby na pracę zawodową – ankietowanym dano możliwość wielokrotnego wyboru. Dodatkowo w trzech pytaniach (zainteresowania, znaczenie zainteresowania oraz hobby), a także w podpytaniach związanych z określonymi rodzajami hobby (gra na instrumencie, artystyczne prace ręczne, kolekcjonerstwo) umożliwiono respondentom dodanie odpowiedzi własnej. Również ostatnie pytanie: „Jaki jeszcze wpływ na wykonywanie pracy zawodowej lub życie codzienne mogą mieć

zainteresowania i hobby?” zachęcało ankietowanych do sformułowania własnej wypowiedzi.

Grupą badawczą zostali wszyscy pracownicy Biblioteki Medycznej CM UMK: 16 bibliotekarzy i 2 specjalistów. Po przekazaniu kwestionariuszy uzyskano 18 wypełnionych ankiet zwrotnych.

Badanie przeprowadzono anonimowo, w okresie od 1 listopada 2025 r. do końca stycznia 2026 r.

Wśród pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy przeważają kobiety (78%), płęć męską reprezentują trzej bibliotekarze oraz informatyk (22% badanych). Jeżeli chodzi o staż pracy, zdecydowana większość osób (83%) pracuje w Bibliotece Medycznej CM UMK ponad 20 lat, a pozostałe (17%) – od 10 do 20 lat, zespół nie należy więc do najmłodszych. Z pewnością świadczy to o sporym doświadczeniu i wysokich kompetencjach zawodowych bibliotekarzy. Równocześnie mogłoby to oznaczać rutynę w działaniu i „zmęczenie materiału”, jednak omówione poniżej zainteresowania i hobby pracowników wskazują na coś zupełnie przeciwnego – w zespole o długim stażu wciąż panuje młody duch.

Wśród zainteresowań wybieranych z listy przez pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK największym powodzeniem cieszyły się: kultura (kino, teatr, wystawy etc., 83%), czytanie (78%), muzyka (55%), podróże (39%), sport i fitness (39%). Na kolejnych miejscach znalazły się: zajęcia manualne i kulinaria (po 33%), języki obce i popkultura (po 4%), a także – wymienione wśród „innych” – motoryzacja (6%) i „antyki” (w domyśle: kolekcjonowanie antyków, 6%). Co symptomatyczne, wielu ankietowanych wybrało nie jedno, ale kilka zainteresowań: 1 osoba zaznaczyła aż 7 zainteresowań, 2 osoby – po 6 zainteresowań, kolejne 2 osoby – po 5 zainteresowań, 8 osób – po 4 zainteresowania, a 3 osoby – po 3 zainteresowania. Oznacza to, że badani mają skłonność do interesowania się kilkoma dziedzinami równocześnie. Zwykle łączą zainteresowania pokrewne, np. kulturę i czytanie, ale czasem też zainteresowania, wydawałoby się, odległe od siebie, np. kulinaria i sport.

Porównanie wyników badania sondażowego przeprowadzonego wśród pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK z rezultatami badania dotyczącego bibliotekarzy akademickich Szczecina wskazuje, że dla obu grup priorytetowe są zainteresowania kulturalne. W badaniach szczecińskich zainteresowanie filmem wybrało 28 osób, sztuką – 19 osób, a literaturą – 7 osób. Jednak w porównaniu z pracownikami Biblioteki Medycznej

CM UMK bibliotekarze uczelni wyższych Szczecina więcej uwagi poświęcili „sprawom domowym i rodzinie” (31 osób) oraz zajmowaniu się ogrodem lub działką (19 osób).

Wśród rezultatów badań w środowisku bibliotekarzy akademii sztuk pięknych uwagę zwracają duże zainteresowanie kulturą (70% badanych wybrało sztukę i czytanie, 64% – słuchanie muzyki), a także znaczenie podróży (50%), sportu i turystyki (32%), kulinariów (32%), nauki języków obcych (23%) oraz zajęć manualnych (23%) – zdecydowanie zbieżne z wynikami badań przeprowadzonych w bydgoskiej uczelni medycznej.

Co do znaczenia zainteresowań w życiu codziennym, większość pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy (89% badanych) była zgodna – zainteresowania pozwalają na relaks i są ulubionym zajęciem w czasie wolnym. Niemal połowa badanych (44%) uznała, że dzięki zainteresowaniu (lub zainteresowaniom) może doskonalić własne umiejętności czy talenty, a 1/3 bibliotekarzy (33%) przyznała, że jest to odskocznia od pracy zawodowej.

Wszyscy pracownicy Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy potwierdzili, że mają jakieś hobby. Najwięcej badanych (83%) wskazało na czytanie, przy czym 1 osoba podkreśliła, że chodzi o czytanie zarówno książek, jak i komiksów. Wielu ankietowanych (61%) wybrało „oglądanie filmów i seriali”, co nie do końca pokrywa się z wybieraną wcześniej jako zainteresowanie „kulturą” (jako hobby czynny udział w życiu kulturalnym wymieniła tylko 1 osoba), a raczej „kulturą” połączoną z „popkulturą”. Po 8 osób (44% badanych) jako swoje hobby podało słuchanie muzyki oraz ćwiczenia umysłowe (rozwiązywanie krzyżówek, sudoku, quizów itp.). Po 7 osób (39% badanych) wskazało na ogrodnictwo/opiekowanie się roślinami i artystyczne prace ręczne, wśród których wymieniono: tworzenie bransoletek (dwukrotnie), book folding, tworzenie łapaczy snów, dekupaż, szydełkowanie (dwukrotnie) i dziewiarstwo (dwukrotnie). Na kolejnym miejscu wśród hobby znalazły się turystyka i podróże oraz artystyczne prace odtwórcze (dwa razy wspomniano o układaniu puzzli i malowaniu obrazów po numerach), wskazane przez 33% ankietowanych. Wśród pracowników Biblioteki Medycznej wyraźnie nie brakuje artystów, ponieważ kilka osób (4 badanych – 22% ogółu) jako hobby podało malarstwo i rysunek. Po 3 osoby (17%) wspomniały o kolekcjonerstwie (m.in. kolekcjonowanie „filmów”, „płyt CD, DVD i Blu-ray ulubionych wykonawców”, „magnesów, figurek, masek i kubków”; przypomnijmy też, że 1 osoba w ramach zainteresowań wymieniła antyki), opiece nad zwierzętami, nauce języków obcych, jak również o – dodanych

jako „inne” – bieganiu i (dwukrotnie) wędkarstwie. Po 2 osoby (11%) za swoje hobby uznały fotografię i kulinaria. Pojedyncze osoby wskazały na wzmiankowany wcześniej czynny udział w życiu kulturalnym, genealogię, majsterkowanie i własną twórczość literacką. Żaden z pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy nie zaznaczył śpiewu, tańca ani gry na dowolnym instrumencie.

Podobnie jak w przypadku zainteresowań, większość ankietowanych nie poprzestała na wyborze jednego hobby, lecz potwierdziła, że ma ich kilka: 2 osoby wskazały po 3 hobby, 3 osoby – po 4 hobby, 4 osoby – po 5 hobby, 1 osoba – 6 hobby, kolejna osoba – 7 hobby, aż 4 osoby – po 8 hobby, a rekordzistą okazała się osoba, która wymieniła aż 10 hobby.

Bardzo podobne rezultaty przyniosły amerykańskie badania wśród bibliotekarzy medycznych: 91% uczestników wybrało czytanie, a 89% – słuchanie muzyki [14]. Równocześnie w badaniach Mariany Lapidus i Samuela Kinga wyżej postawiono różnego rodzaju aktywność fizyczną (73%) i opiekę nad zwierzętami (66%), które w badaniu bydgoskim znalazły się raczej na końcu listy [15]. Kanadyjskie badanie bibliotekarzy z bibliotek publicznych potwierdziło, że wśród hobby pracowników prym wiodą czytanie (230 osób) i słuchanie muzyki (150 osób) [16].

Jednak czytanie nie zawsze znajduje się na pierwszym miejscu wśród hobby wymienianych przez bibliotekarzy. Przykładowo w badaniach ankietowych Magdaleny J. Cyrklaff przeprowadzonych wśród bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek publicznych o czytaniu jako hobby wspomnieli tylko 7 osób, podczas gdy 27 uczestników postawiło przede wszystkim na aktywność sportową, 10 – na podróże, a po 7 – na fotografię i twórczość plastyczną [10]. Co ciekawe, o wysokiej pozycji „twórczości plastyczno-designerskiej” wśród hobby bibliotekarskich świadczą też badania szczecińskie, w których „amatorstwo artystyczne” wybrało 10 osób [17]. Nie zapominajmy także o badaniu kanadyjskim – o dziewiarstwie i szydełkowaniu oraz rzemiośle artystycznym wspomnieli ok. 100 respondentów [16]. Bibliotekarze akademicy Szczecina również nie wskazywali czytania na pierwszym miejscu, chociaż być może zaliczyli czytanie do ogólniejszej kategorii „kultura” (wraz ze słuchaniem muzyki itp.), które to hobby wybrało 26 osób. Nieco dalej pojawiły się inne rodzaje hobby: turystyka (22 osoby), samokształcenie (15), „amatorstwo artystyczne” (10), sport (8), opieka nad zwierzętami (6) i kolekcjonerstwo (5) [17].

Nie tylko w środowisku bibliotekarskim czytanie zajmuje poczesne miejsce wśród aktywności w czasie wolnym. W badaniu przeprowadzonym

w 2022 r. przez platformę Pracuj.pl na czytanie książek wskazało 41% respondentów i było to ulubione hobby grupy badawczej (złożonej z 2097 osób) [19]. Tak wysoka pozycja czytania jako hobby w badaniu Pracuj.pl może dziwić, jednak warto przypomnieć, że czytelnictwo książek w Polsce ustabilizowało się na poziomie powyżej 40%. Raport o stanie czytelnictwa z 2024 r. potwierdził, że co najmniej jedną książkę w roku przeczytało 41% ankietowanych, chociaż po siedem lub więcej książek sięgnęło jedynie 7%. Badanie pozwoliło ustalić, że wśród czytelników dominują raczej kobiety (47%) niż mężczyźni (35%), najwięcej czyta młodzież w wieku 15–18 lat (54%), a najmniej – osoby powyżej 70. roku życia (25%). Najbardziej zagorzałymi czytelnikami pozostają mieszkańcy dużych miast, zwykle aktywni zawodowo, z dostępnym do ośrodków akademickich [20].

Zgodnie ze sporą liczbą wskazywanych hobby okazało się, że pracownicy Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy przeznaczają na nie sporo czasu wolnego. Ponad połowa (56%) poświęcała na hobby więcej niż 5 godz., a 39% – od 2 do 5 godz. w tygodniu. Jedna osoba zadeklarowała, że uprawia swoje hobby tylko przez 1-2 godz. tygodniowo.

Na pytanie, czy zainteresowanie i hobby mają wpływ na wykonywanie pracy zawodowej, większość ankietowanych (78%) odpowiedziała, że tak, jednak znalazła się grupa (22%), która temu zaprzeczyła, prawdopodobnie uważając hobby za domenę czasu wolnego, niezwiązaną z realizacją obowiązków w pracy. W odpowiedzi na pytanie o wpływ własnych zainteresowań i hobby na pracę zawodową 3 osoby (17%) wskazały, że nie widzą tu związku przyczynowo-skutkowego. W odpowiedziach pozytywnych najczęściej podkreślano korzystny wpływ zainteresowań i hobby na: zdrowie psychiczne i emocje (72%), poszerzanie wiedzy (50%), kształcenie wyobraźni (44%), komunikację z użytkownikiem, relacje ze współpracownikami, koncentrację i skupienie (po 39%), a na dalszych miejscach – na estetyzację środowiska bibliotecznego (33%), radzenie sobie ze stresem i zdobywanie nowych umiejętności (po 28%) oraz kształtowanie relacji z użytkownikami (22%). Jedynie dwoje ankietowanych uznało, że zainteresowania i hobby mogą wpływać na ewentualne uczestniczenie w konferencjach lub szkoleniach, skuteczniejszą organizację pracy czy lepszą obsługę klienta, a tylko 1 osoba dostrzegła wpływ na udział w przygotowaniu wystaw i eventów.

Dodatkowe pytanie ankiety pozwalało badanym na sformułowanie własnej wypowiedzi na temat wpływu zainteresowania i hobby na wykonywanie pracy zawodowej lub życie codzienne. Niewielu

respondentów zdecydowało się dodać coś od siebie. Odpowiedzi padły zaledwie kilka, większość z nich wiązała się z tworzeniem artystycznych prac ręcznych (przede wszystkim dziewiarstwem) i była niezwykle pozytywna: „powiększenie grona znajomych (cotygodniowe spotkania dziewiarek przy kawie i ciastku – wymiana wafel, wzorów i pomysłów)”, „wspólne wyprawy na targi wólczkowe”, „nauka języka angielskiego w celu tłumaczenia wzorów”, „dziewiarstwo działa uspokajająco i wyciszająco”, „dziewiarstwo zwiększa kreatywność”, „to nauka nowych technik, testowanie nowych rozwiązań”. Padły ponadto uwagi natury bardziej ogólnej, o równie optymistycznym wydźwięku: „zainteresowania i hobby mają wpływ towarzyski – poznaje się ludzi o podobnych zainteresowaniach”, „hobby to sprawianie przyjemności innym”, „hobby uszczęśliwia człowieka”.

Pozytywny wpływ hobby na pracę zawodową, w tym na nawiązywanie i utrzymywanie relacji ze współpracownikami, potwierdziły ogólnopolskie badania platformy Pracuj.pl (56% respondentów) [19]. O korzystnym wpływie wspominali także uczestnicy badań w środowisku bibliotekarskim. Bibliotekarze ankietowani w badaniu Magdaleny J. Cyrklaff wskazywali m.in., że odczytanie sprzyja lepszym kontaktom z czytelnikami i pomaga w planowaniu zakupów, nauka języka angielskiego ułatwia komunikację z użytkownikami anglojęzycznymi, a szerzej pojmowany zmysł plastyczny warto wykorzystać w aranżacji wystaw i wnętrza biblioteki [10]. Z kolei wyniki badania Sławomira Sobczyka potwierdziły, że – podobnie jak w przypadku bibliotekarzy medycznych CM UMK – bibliotekarze akademii sztuk pięknych uważają, iż zainteresowania i hobby mają pozytywny wpływ na zdrowie psychiczne, emocje i umiejętność współpracy z ludźmi, jak również na aspekty bardziej ogólne: pogłębianie wiedzy, rozwijanie wyobraźni, nabywanie nowych umiejętności czy koncentrację i skupienie [18].

Większość badań podejmujących temat wpływu zainteresowań na życie człowieka podkreśla, że hobby bardzo pozytywnie wpływa na zdrowie psychiczne, w większym stopniu emocjonalne niż poznawcze, jak również na umiejętność współpracy z ludźmi, czyli zdrowie społeczne, a w nieco mniejszym stopniu – na zdrowie fizyczne, chyba że mówimy o hobby związanym z uprawianiem sportu [21].

WNIOSKI

Zdecydowana większość ankietowanych pracowników Biblioteki Medycznej CM UMK w Bydgoszczy była zgodna, że zainteresowania pozwalają im na relaks i są ulubionym zajęciem w czasie wolnym.

Wśród zainteresowań wybieranych przez respondentów pojawiły się: kultura, czytanie, muzyka, podróże, sport i fitness oraz zajęcia manualne i kulinarne. Wyniki badań przeprowadzonych w innych ośrodkach bibliotecznych w Polsce i na świecie potwierdzają podobny wybór zainteresowań, chociaż niekiedy podawanych w innej kolejności.

Wszyscy ankietowani zadeklarowali, że mają hobby. Najczęściej wskazywali na czytanie, a następnie na oglądanie filmów i seriali, słuchanie muzyki, ćwiczenia umysłowe, ogrodnictwo/opiekowanie się roślinami, artystyczne prace ręczne, turystykę i podróże oraz artystyczne prace odtwórcze. Również tu widać wyraźne podobieństwo między badaniem własnym a badaniami prowadzonymi w innych bibliotekach.

Większość respondentów uznała, że zainteresowanie i hobby wpływają na wykonywanie pracy zawodowej. Uwzględniano korzystny wpływ zainteresowań i hobby na: zdrowie psychiczne i emocje, poszerzanie wiedzy i kształcenie wyobraźni, komunikację z użytkownikiem, relacje ze współpracownikami, koncentrację i skupienie, a także estetyzację środowiska bibliotecznego, radzenie sobie ze stresem, zdobywanie nowych umiejętności czy kształtowanie relacji z użytkownikami. Rezultaty badania własnego ponownie znajdują odzwierciedlenie w wynikach innych badań poświęconych wpływowi zainteresowań i hobby na pracę zawodową w różnych środowiskach zawodowych.

Pewnym ograniczeniem omówionego badania własnego jest niewielka liczba respondentów – bibliotekarzy medycznych. Wydaje się, że w celu pogłębienia zagadnienia i zyskania pełniejszego obrazu należałoby przeprowadzić badanie sondażowe na temat wpływu zainteresowań i hobby na pracę zawodową wśród pracowników wszystkich polskich bibliotek medycznych (zarówno państwowych, jak i prywatnych), podobnie jak w przypadku bibliotekarzy akademii sztuk pięknych uczynił to Sławomir Sobczyk. Niniejsza praca może stanowić przyczynek do dalszych badań nad omawianą problematyką, otwierając nowe perspektywy i kierunki eksploracji.

REFERENCE LIST

1. Historia Biblioteki [Internet]. Biblioteka Medyczna CM UMK; [cited 31.03.2026.] Available from: <https://bm.cm.umk.pl/informacje-ogolne/historia-biblioteki/>
2. Gurycka A. Rozwój i kształtowanie zainteresowań. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne; 1989.
3. Hurlock EB. Rozwój dziecka. T. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe; 1985.
4. Pasja – znaczenie, definicja [Internet]. Słownik Języka Polskiego PWN; [cited 01.04.2026.] Available from: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/pasja.html>
5. Vallerand RJ. On the psychology of passion: In search of what makes people's lives most worth living. *Canadian Psychology*. 2008;49(1):1-13. doi: 10.1037/0708-5591.49.1.1
6. Daily LZ. Towards a definition of "hobby": An empirical test of a proposed operational definition of the word hobby. *Journal of Occupational Science*. 2018;25(3):368-82. doi: 10.1080/14427591.2018.1463286
7. Sztompka P. Socjologia: wykłady o społeczeństwie Kraków: Znak Horyzont; 2021.
8. Kaźmierczak-Kałużna I. Śpiewam, tańczę, podróżuję – hobby jako płaszczyzna aktywności i edukacji nieformalnej osób w wieku emerytalnym. *Dyskursy Młodych Andragogów*. 2025;26:189-208. doi: g/10.61824/dma.vi26.772
9. Litawa A. O specyfice uczenia się podejmowanego w ramach amatorstwa. *Dyskursy Młodych Andragogów*. 2022;23:305-16. doi: 10.34768/dma.vi23.632
10. Cyrklaff MJ. Przegląd pasji, hobby i zainteresowań bibliotekarzy wojewódzkich bibliotek publicznych oraz ich wpływ na twórcze wykonywanie pracy zawodowej. Wyniki badań ankietowych. In: Wojciechowska M, editor. *Sfera kultury, sfera nauki: współczesny obraz biblioteki*. Gdańsk: Oficyna Wydawnicza Edward Mitek; 2014.
11. Karwowski M. Zgłębianie kreatywności: studia nad pomiarem poziomu i stylu twórczości. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej; 2009.
12. Gmerek P. Hobby dla umysłu – ulecz i wzmocnij zdrowie psychiczne: Przemysław Gmerek; 2024.
13. Scherдин MJ, Beaubien AK. Shattering Our Stereotype: Librarian's New Image. *Library Journal*. 1995;120(12):35-8.
14. Stephan Y, Boiché J, Canada B, Terracciano A. Association of personality with physical, social, and mental activities across the lifespan: Findings from US and French samples. *British Journal of Psychology*. 2014;105(4):564-80. doi: 10.1111/bjop.12056
15. Lapidus M, King S. Leisure Activities and Personality Traits of Medical Librarians. *The Reference Librarian*. 2019;60(1):1-13. doi: 10.1080/02763877.2018.1522525
16. Kościelny R. Bibliotekarze czytają książki. Młodzież też czyta. *Poradnik Bibliotekarza* 2018;2:13-5.
17. Kiziewicz J, Sztul-Smyk D. Bibliotekarze bibliotek uczelni wyższych Szczecina: ich zainteresowania, hobby, pasje i formy spędzania wolnego czasu. *Bibliotekarz Zachodniopomorski*. 2018;59(2):39-52.
18. Sobczyk S. Pasje, zainteresowania i aktywność pozazawodowa bibliotekarzy Akademii Sztuk Pięknych w Polsce w świetle badań ankietowych. In: Wojciechowska M, editor. *Multibibliotekarstwo*. Warszawa: Wydawnictwo SBP; 2018. pp. 151-62.
19. Hobby w czasie wolnym i w pracy. *Badanie Pracuj.pl* [Internet]. Pracuj.pl; [cited 01.04.2026.] Available from: <https://media.pracuj.pl/185562-hobby-w-czasie-wolnym-i-w-pracy-badanie-pracujpl>
20. Morawiec BM. 41% Polaków czyta książki. Najnowszy raport o stanie czytelnictwa [Internet]. *Lustro Biblioteki*; [cited 01.04.2026.] Available from: <https://lustrbiblioteki.pl/2025/04/41-polakow-czyta-ksiazki-najnowszy-raport-o-stanie-czytelnictwa/>
21. Kowalewska A. Hobby a samoocena zdrowia młodzieży w kontekście czasu wolnego. *Chowanna*. 2018;51(2):79-98.

Monika Kubiak

Medical Library, Nicolaus Copernicus University Collegium Medicum, Bydgoszcz, Poland

Correspondence to: moniak@cm.umk.pl

<https://orcid.org/0000-0003-3805-287X>

Absolwentka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. Od ponad trzydziestu lat związana z Biblioteką Medyczną Collegium Medicum w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (dawniej Biblioteką Główną Akademii Medycznej im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy). Specjalistka w dziedzinie wyszukiwania informacji medycznej. Poczawszy od 1999 roku sekretarz redakcji pisma uczelnianego „Wiadomości Akademickie”, odpowiedzialna również za dobór materiałów i skład czasopisma.

Katarzyna Cukierska

Agnieszka Kwiatkowska-Boryś

Library of the Medical University of Silesia in Katowice for the European City of Science – report, summary

Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach dla Europejskiego Miasta Nauki – relacje, podsumowanie

Abstract

Medical Library Forum 2025;18(2):54–65

DOI: 10.34738/mlf.0106

The article presents how the Library of the Medical University of Silesia in Katowice was involved in the European City of Science Katowice 2024 project, with emphasis on the 50 Weeks in the City of Science cycle. The popularising, educational, and integrative efforts of the librarians were discussed based on the example of the initiatives carried out in selected thematic weeks: Virus Week, Book Week, Old Age Week, Information Week, Creativity Week, Witches Week, Game Week, and Human Week. The concept of the library as a “third place” – an informal space open for various groups, where library-related initiatives are also realised – is especially significant. Analysis shows that participating in urban and interinstitutional initiatives improves the social visibility of academic libraries, increases their role in academic and cultural life, and supports the development of new forms of user activity.

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland

SUM Branch Library in Sosnowiec, Poland

Correspondence to: katarzyna.cukierska@sum.edu.pl

Streszczenie:

Artykuł przedstawia, w jaki sposób Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach zaangażowała się w realizację projektu Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024, ze szczególnym uwzględnieniem cyklu 50 Tygodni w Mieście Nauki. Działania bibliotekarzy, mające charakter popularyzatorski, edukacyjny i integracyjny, zostały omówione na przykładzie inicjatyw realizowanych w wybranych tygodniach tematycznych: Tygodniu Wirusów, Tygodniu Książki, Tygodniu Starości, Tygodniu Informacji, Tygodniu Kreatywności, Tygodniu Czarownic, Tygodniu Gier i Tygodniu Człowieka. Istotne znaczenie ma koncepcja biblioteki jako „trzeciego miejsca” – nieformalnej przestrzeni otwartej dla różnych grup odbiorców, w której rozwijane są także działania okołobiblioteczne. Analiza pokazuje, że udział w inicjatywach miejskich i międzyinstytucjonalnych zwiększa widoczność społeczną bibliotek akademickich, poszerza ich rolę w życiu naukowym i kulturalnym oraz sprzyja rozwojowi nowych form aktywności użytkowników.

Keywords:

European City of Science 2024, ECSK, 50 Weeks in the City of Science, Library of the Medical University of Silesia in Katowice, academic library, medical library, third place, popularisation of science, cultural activity of libraries, added value

Katowice, a city located in the eastern part of the Upper Silesia region, is the seat of authorities of both the voivodeship and the Metropolis GZM. Traditionally associated with industrial activity, it still plays a dominant role in the region after numerous transformations and restructurisations. At the same time, it is the location of important academic and scientific institutions. There are seven public universities in the city area which create the local academic landscape and support the development of technology, culture, and socio-economic ideas: the Academy of Fine Arts and Design in Katowice (AFAD), the Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (AWF), the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice, the University of Silesia in Katowice (US), Medical University of Silesia in Katowice (SUM), the University of Economics in Katowice (UE), and the Silesian University of Technology in Gliwice.

The University of Silesia initiated the creation of an academic consortium whose main goal was to organise a cycle of events called 50 Weeks in the City of Science – an initiative directly tied to Katowice being titled the European City of Science 2024. One of the signatories of the consortium agreement, as a strategic partner, was also the city of Katowice itself [1].

In 2024, the aforementioned institutions carried out the initiatives for the city that was the first one ever in Central-Eastern Europe to be titled a European City of Science. This title was not only prestigious, but also practical – it allowed to intensify efforts to popularise science and increase the cooperation between universities and city institutions. It also meant that Katowice got the right to organise the EuroScience Open Forum 2024 [2].

The academic community of the seven public universities and their respective university-wide units were involved in organising the events related to the European City of Science Katowice. The goal of the initiative was to promote the city as an important centre of science, innovation, and culture in today's Europe by organising thematic events addressed to a wide audience and tailored to its needs. One of the strategic aims of the project was to involve the citizens and the academic community in solving local problems, while also using public investments for the needs of regional science and its infrastructure. Scientific conferences, workshops, seminars and lectures that gathered scientists, researchers, students and representatives of the innovative industry, while also promoting science among the local

community, were taking place all throughout the year. Each of the 2024 Science Weeks had a different theme [3].

The librarians co-organised the following weeks:

- 14. Virus Week (8–14.04.2024),
- 18. Book Week (6–12.05.2024),
- 22. Old Age Week (3–9.06.2024),
- 40. Information Week (7–13.10.2024),
- 41. Creativity Week (14–20.10.2024),
- 43. Witches Week (28.10–3.11.2024),
- 44. Game Week (4–10.11.2024),
- 49. Human Week (9–15.12.2024).

Each Science Week was organised by a leading producer who would invite other institutions for cooperation to support the programme. SUM was one of them. The university, using its infrastructure, participated in the organisation of many cyclical events of popular-scientific and educational nature. SUM was the co-organiser of four Science Weeks: Food Week [4], Old Age Week [5], Virus Week [6], and Cancer Week [7]. The efforts of the SUM Library were also focused on the weeks dedicated to books, information, creativity, witches, games, and humans.

The Library plays a significant role in the SUM structure – it is a centre of information and knowledge that supports the didactic process at the university. Aside from working towards the goals strictly related to the activities of their alma mater, the librarians also participated in organising new initiatives, designed to answer the needs of the citizens of the City of Science. The library became the place of popularising science, meetings, and integration of various communities, thanks to numerous activities addressed to students, young people, adults, and the elderly. By doing so, the institution became an open library [8], a place accessible for all those interested. A concept of a “third place”, as defined by Ray Oldenburg, was accomplished in the library by “creating a friendly place associated with free time without work or duties” between home and the workplace [9]. Oldenburg emphasised the role of the “third place” as an informal space which shapes the community by participating in activities based on social interaction [10]. Projects realised as part of the City of Science allowed to creatively use the potential of the employees, resources and spaces of the library, as well as develop the library-related areas of activity as an “added” value [11–12].

The history of SUM shaped the structure of the library, which is divided into five faculties located

in various cities of the agglomeration [13]. Thanks to this, the audience of the City of Science activities also included the participants attending the library branches in Zabrze and Sosnowiec. By limiting the administrative and organisational barriers, the SUM Library has reached new audiences that were not necessarily related to academia and education, co-creating the cultural offer of the region. An important aspect turned out to be the convenient location of the Main Library which is situated in the city centre, in an administrative district, near the campuses of other universities, which facilitated the realisation of common endeavours as part of the ECSK project. The SUM Library turned out to be an important element of the programme activities of the City of Science and an active member of the established consortium.

50 WEEKS IN THE CITY OF SCIENCE - FORMS OF INVOLVEMENT OF THE SUM LIBRARY

Virus Week

The SUM Library was involved in organising eight of the 50 Weeks in the City of Science that were thematically connected with the university's profile and its educational mission.

The first week co-organised by the library was Virus Week. At the SUM library branch located in Zabrze-Rokitnica, students from Silesian high schools took part in board game tournaments that involved games with a medical theme as a tool to popularise knowledge. The initiative was a nod to a cycle of meetings called “PlanSUMki”, which had been organised before for the students and employees of the university. The participants had an opportunity to learn the rules of board games directly related to the week's theme, such as: *Anti-vaxxers.biz*, *Dr Microbe*, *Pandemic*, *Virus!*, *Virus! 2 Evolution*, and *Virus. Halloween*. Instead of the traditional way of teaching, game mechanics were applied in order to engage the participants in an interactive way.

Book Week

The librarians' involvement was especially visible during the Book Week organised by the Academy of Fine Arts and Design in Katowice. From the 6th till the 10th of May, an exhibition of miniature books by Natalia Garasińska, presenting her private collection, was held in the building of the SUM Main Library. The exhibition consisted of over 250 copies purchased during fairs or

on auctions in the past 5 years, as well as her own projects. The display was popular among high school students from Katowice and the local media [14, 15]. It was accompanied by other exhibitions curated by the library employees. One of them, titled “Time machine – anatomy atlases yesterday and today”, encouraged the attendees to compare the traditional atlases in book form with the modern tools for learning anatomy, such as 3D atlases. Another exhibition, titled “One Picture Is Worth More Than a Thousand Words”, was dedicated to the history of medical illustration. On 10 separate boards, it presented the changes that medical illustration went through during the centuries, as it continued to play an important role in teaching the current knowledge on anatomy, pathology, and the disease process. A display of anatomy models and educational boards was especially interesting to the youngest participants. Book Week allowed to display the exhibition potential of the library and the opportunity to popularise knowledge with the use of exhibitions which combine the educational value with an appealing presentation.

The library also had the opportunity to present an array of its possibilities and its wide collection. In order to encourage the audience to take advantage of the library offer, a literary meeting was held during which the librarians shared their own interpretations of short poems. The discussed works humorously tackled different aspects of the patient-doctor relationship and the issue of caring for one’s health present in epigrams and limericks.

In the building of the Academy of Fine Arts and Design, Ewa Nowak, the Director of the SUM Library, organised a meeting during which the participants could learn about the beginnings of print with the help of the *Gutenberg* boardgame. It took place in the typesetting workshop of the Academy, with practical classes being conducted at the same time.

On May 9th, 2024, at the Kato Science Corner [16], Agnieszka Kwiatkowska-Boryś conducted an interview with Magdalena Majcher, author of the book “Doktórka od familoków”. The novel tells a story about Szopienice – an industrial district of Katowice, called “the Silesian Chornobył” [17]. The author describes how Jolanta Wadowska-Król’s fought for the health and life of the children who lived there, and her role in diagnosing and treating lead poisoning. The illness remained a taboo among Silesian families for a long time and was often dismissed and concealed by the communist government. The story of “disappearing children”

and the determination of the doctor paints a picture of Poland in the late 1970s and early 1980s and the influence of ideology on the life of those who opposed the system. Jolanta Wadowska-Król dedicated her scientific career and years of research to lead poisoning; she also initiated the changes in public health policy in the region. The meeting was an opportunity to discuss local memory, public health, and prevention in urbanised areas.

Library and Librarian Day, which took place during Book Week, was a perfect opportunity for the Silesian library community to integrate. AFAD librarians invited their colleagues to participate in calligraphy workshops, creating a space for professional cooperation, exchange of experience, and development of artistic projects.

Old Age Week

The twenty-second week of the cycle was Old Age Week, addressed mainly to the elderly citizens of the metropolis. It included an exhibition of books on the wellbeing of the elderly, as well as educational activities familiarising them with new technologies. The programme also included handiwork workshops that allowed the participants to get creative and improve their manual skills. During the “Fragrance world” classes, the participants manually crafted bath bombs and tablets using materials provided by the organiser.

Information Week

Autumn with the SUM Library started out with Information Week. Specialists in the field of scientific medical information have prepared accessible presentations on how to search for reliable sources of information and use modern tools. Considering the overwhelming amount of medical data available on the internet today, being able to recognise reliable information becomes increasingly important – not only for the average internet users, but also for professional healthcare workers. The programme also included topics relevant for scientific publication authors, e.g. the negative consequences of predatory journals becoming more common in the academic community [18].

Information Week included the following presentations and workshops:

- Upper Silesia Medical and Pharmacy History Documentation Centre – A Unique Source for Healthcare Research in the Region,
- RAD-on System as a Source of Data on Higher Education and Science in Poland,

- The Credibility of Medical Information Available Online,
- On Familiar Terms with AI: Practical Applications of ChatGPT,
- Polish Medical Platform – Advanced Knowledge Portal on Polish Medicine,
- Not Just Google – Workshops on Researching Materials for Academic Writing Based on Polish Medical Platform, Bibliographic-Abstract Medical Databases, Electronic Sources,
- Information Resources of the SUM Library Website,
- From Chaos to a Masterful Collection of PDFs – Do It with Mendeley: Organising Information with a Bibliography Manager,
- Trapped in the Web of False Information – Fake and Predatory Journals.

Creativity Week

Creativity Week gave participants the space for artistic activity [19]. The library functioned as a coordinator and a friendly place for meetings and development. The events during this week included a cycle of workshops titled “Give things a second life – applied art with the use of recycled materials”, during which the participants decorated everyday objects, made greeting cards and brooches, discovered various techniques of manual work (scrapbooking, quilling, decoupage, macramé). Librarians, as organisers of the workshop, provided the materials, using various bits and pieces according to the zero waste philosophy. At the same time, meetings with players and logical games tournaments were taking place at the Kato Science Corner. These activities were integrative on the one hand, and on the other – they were in accordance with the ideas of ecology, reusing materials, and sustainable approach to event organisation.

Witches Week

After a week-long break, another event of the cycle was realised – Witches Week. This time, the SUM Library took advantage of the potential of the university’s Museum of Medicine and Pharmacy in Sosnowiec. The programme included a tour of the museum conducted by a Charming Witch and workshops on creating a “magic potion” – lavender bath powder with relaxing and beautifying qualities. The offer was addressed to a wide audience: children, high school students, the elderly, and persons with disabilities.

Games Week

Games Week took place from the 4th till the 10th of November and was co-organised by Ewa Nowak,

then-director of the SUM Library, together with partners: Stowarzyszenie Trzy Plansze (The Three Boards Society), Śląski Klub Go (The Silesian Go Club), Klub Gier Historycznych (The Historic Games Club), Śląski Związek Szachowy (The Silesian Chess Association), Wikimedia Poland, and Fundacja Prowadnica (The Guiding Line Foundation). Together with the US Game Studies Research Centre, organisers of the week, librarians invited participants to spinPLACE Katowice [21]. Throughout the week, board games related to health, cities, nature, and history were presented there [22], as well as classic, well-known games, such as chess, Monopoly, scrabble, Chinese go. The rules to each game were explained and those who were interested had the opportunity to play. The event was mostly educational, which was emphasised during the “Board games in education” debate that took place in The Silesian Library [23].

Human Week

The last week organised by the SUM Library in Katowice was Human Week; it corresponded well with the mission of a medical university. A central part of the programme was the presentation of a book by a d/Deaf artist Klaudia Wysiadeca titled “In between worlds” and the accompanying exhibition of the same title. The author is a graduate of the Faculty of Design of AFAD Katowice and the exhibition was the topic of her diploma [24]. During the opening of the exhibition tackling the issue of loneliness of the hard of hearing who live in between worlds, the artist presented its main ideas. The artistic installation compiled of fragments of the author’s writing showed the everyday challenges of the d/Deaf living in a world dominated by the hearing. The artist intended to point out the need for intercultural dialogue and the full understanding of the differences in how the d/Deaf perceive reality, as well as their culture.

Continuing the theme of the exhibition, workshops titled “Does a Deaf person speak? – facts and misconceptions about the Deaf community” were prepared. Their aim was to lessen the anxiety during interactions with a Deaf person and present the basics of Polish sign language [25]. Additionally, the participants could receive a screening hearing test with the use of pure-tone audiometry, carried out by a qualified employee of the SUM Library Branch in Sosnowiec.

Another guest in the library was Justyna Dec, founder of the Fundacja Oko w Oko z Rakiem (Eye to Eye with Cancer Foundation). She used anatomical models to demonstrate a physical

examination of breasts and testicles, promoting oncological awareness and emphasising the role of cancer prevention [26].

Human Week concluded with workshops during which the participants decorated canvas bags by painting botanical designs [27]. The templates used were made based on a baroque apothecary herbarium – one of the numerous exhibits of the SUM Museum of Medicine and Pharmacy in Sosnowiec [28]. Children were invited to take part in a soapmaking laboratory, where they created powders and herbal mixes to use in baths or inhalations [29].

The 8th Silesian Science Festival, held in the International Congress Centre in Katowice, was a perfect opportunity to sum up the activities from the City of Science Programme. Over the three days (December 7th–9th, 2024), there were numerous meetings with science aficionados and – just as the organisers expected – future students of Silesian universities. Employees of the SUM Library in Sosnowiec and the SUM Museum of Medicine and Pharmacy have prepared a display stand called “From the museum to the drugstore”, located in the Medicine and Health sector. They presented a few of the museum’s exhibits, encouraging participants to visit. There were also practical classes on how to create fragrance mixtures using dried flowers, ground in mortars that were once apothecary equipment. A gaming sector was a new addition to the festival – this is where participants could play various board games and listen to lectures on the educational values of games. Ewa Nowak and the Śląska Szkoła Go (Silesian Go School) presented the Chinese strategic game go, inviting the audience to take part in the game.

The participation of the SUM Library in the ECSK 2024 has proved that an academic library can function outside the traditional support for education and science [30]. What was especially significant was the combining of informational, educational, popularising, social, and cultural activities. The local community had the opportunity to discover the exhibition potential of the SUM Library. The librarians’ efforts strengthened the institution’s image as a place open to working with the users in unconventional forms and engaging them in interactive ways. As a “third place”, the library functions as an institution preventing the exclusion and supporting the activity of the elderly. Its employees help the users develop critical information skills, while the institution is socially conscious. In the SUM Library, topics concerning exclusion, health, communication, and

prevention are tackled, tailored to various groups. Over 350 people participated in the events organised by the library during the European City of Science programme. According to the organisers, the Silesian Science Festival has gathered over 60 thousand attendees [31].

In 2024, the city of Katowice has proved that it has a great scientific and popularising potential. The diverse events held as a part of the European City of Science were a perfect opportunity to present and promote Silesian universities. It also demonstrated that integrating various communities in order to reach common goals creates new opportunities for development. Creating a consortium of seven universities is an important step in the city’s development, as it promotes science, education and cooperation on the level of the university, city, region, country, and European structures. There are long lasting effects of the initiatives carried out during the ECSK 2024, including projects [32, 33] which have truly strengthened the scientific and research potential of the participants, as well as numerous publications [34].

Katowice, miasto położone we wschodniej części Górnego Śląska, są siedzibą władz wojewódzkich i władz Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. Tradycyjnie kojarzą się z działalnością przemysłową, pomimo przekształceń i restrukturyzacji nadal odgrywają dominującą rolę w regionie. Jednocześnie pełniły funkcję ważnego ośrodka akademickiego i naukowego. W obrębie miasta funkcjonuje siedem uczelni publicznych, które współtworzą lokalny krajobraz naukowy oraz wspierają rozwój technologii, kultury i idei społeczno-ekonomicznych: Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach (ASP), Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach (AWF), Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Uniwersytet Śląski w Katowicach (UŚ), Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (ŚUM) i Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach (UE) wraz z Politechniką Śląską w Gliwicach.

Uniwersytet Śląski zainicjował powstanie konsorcjum akademickiego, którego głównym celem było zorganizowanie cyklu wydarzeń 50 Tygodni w Mieście Nauki – inicjatywy bezpośrednio związanej z przyznaniem Katowicom tytułu Europejskiego Miasta Nauki 2024. Sygnatariuszem umowy konsorcyjnej zostało także miasto Katowice, pełniące funkcję partnera strategicznego [1].

W roku 2024 wspomniane instytucje realizowały inicjatywy na rzecz miasta, które jako pierwsze

w Europie Środkowo-Wschodniej zyskało miano Europejskiego Miasta Nauki. Przyznany tytuł miał wymiar nie tylko prestiżowy, lecz również praktyczny – umożliwił zintensyfikowanie działań popularyzujących naukę oraz zacieśnienie współpracy między uczelniami i instytucjami miejskimi. Wyróżnienie wiązało się też z prawem do organizacji Europejskiego Otwartego Forum Nauki w 2024 r. (EuroScience Open Forum 2024) [2].

W organizację wydarzeń związanych z Europejskim Miastem Nauki Katowice (EMNK) zaangażowały się społeczność akademicka siedmiu uczelni publicznych oraz podlegające im jednostki ogólnouczelniane. Inicjatywa miała na celu promowanie miasta jako ważnego centrum nauki, innowacji i kultury we współczesnej Europie poprzez organizację tematycznych wydarzeń skierowanych do szerokiego grona odbiorców i odpowiadających ich potrzebom. Jednym ze strategicznych założeń projektu było zwiększenie zaangażowania obywateli i środowiska naukowego w rozwiązywanie problemów lokalnych przy jednoczesnym wykorzystaniu inwestycji publicznych na potrzeby regionalnej nauki i jej infrastruktury. W trakcie całego roku odbywały się liczne konferencje naukowe, warsztaty, seminaria i wykłady, które gromadziły naukowców, badaczy, studentów i przedstawicieli branży innowacyjnej, a zarazem propagowały naukę wśród społeczności lokalnej. Każdy z Tygodni Nauki w 2024 r. miał inny motyw przewodni [3].

Bibliotekarze współorganizowali następujące tygodnie:

- 14. Tydzień Wirusów (8–14.04.2024),
- 18. Tydzień Książki (6–12.05.2024),
- 22. Tydzień Starości (3–9.06.2024),
- 40. Tydzień Informacji (7–13.10.2024),
- 41. Tydzień Kreatywności (14–20.10.2024),
- 43. Tydzień Czarownic (28.10–3.11.2024),
- 44. Tydzień Gier (4–10.11.2024),
- 49. Tydzień Człowieka (9–15.12.2024).

Za przygotowanie poszczególnych Tygodni Nauki odpowiadał producent wiodący, który zapraszał do współpracy inne instytucje, wspomagające realizację programu. Jedną z nich był ŚUM. Uczelnia, korzystając ze swojej infrastruktury, włączyła się w organizację wielu cyklicznych wydarzeń o charakterze popularnonaukowym i dydaktycznym. ŚUM był współorganizatorem czterech Tygodni Nauki: Tygodnia Żywności [4], Starości [5], Wirusów [6] i Raka [7]. Działania Biblioteki ŚUM koncentrowały się ponadto wokół tygodni poświęconych tematyce książki, informacji, kreatywności, czarownic, gier i człowieka.

Biblioteka odgrywa istotną rolę w strukturze ŚUM – jest centrum informacji i wiedzy, wspierającym proces dydaktyczny uczelni. Obok realizacji celów ściśle podporządkowanych działalności instytucji macierzystej bibliotekarze włączyli się w organizację nowych inicjatyw, projektowanych w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców Miasta Nauki. Biblioteka stała się równoległym miejscem popularyzacji nauki, spotkań oraz integracji różnych społeczności – dzięki licznym działaniom skierowanym do studentów, młodzieży, osób dorosłych i seniorów. Tym samym wpisała się w wizję biblioteki otwartej [8], miejsca dostępnego dla wszystkich zainteresowanych. Konsekwentnie realizowano powszechnie znaną już koncepcję „trzeciego miejsca” autorstwa Raya Oldenburga poprzez „stworzenie przyjaznego miejsca kojarzonego z czasem wolnym od pracy i obowiązków”, między domem a pracą [9]. Oldenburg podkreślał rolę „trzeciego miejsca” jako nieformalnej przestrzeni kształtującej wspólnotę przez udział w aktywnościach opartych na interakcjach międzyludzkich [10]. Projekty zrealizowane w ramach Miasta Nauki pozwoliły w sposób kreatywny wykorzystać potencjał pracowników, zasobów i przestrzeni bibliotecznych, a także rozwinąć okoliczności biblioteczne obszary działalności, stanowiące wartość „naddaną” [11–12].

Historia ŚUM wpłynęła na specyficzną strukturę biblioteki, która podzielona jest na pięć wydziałów, mieszczących się w różnych miastach aglomeracji [13]. Dzięki temu grono odbiorców działań Miasta Nauki zostało poszerzone o uczestników zapraszanych do oddziałów bibliotecznych w Zabrze i Sosnowcu. Poprzez ograniczenie barier administracyjnych i organizacyjnych Biblioteka ŚUM dotarła do nowych odbiorców, grup niekoniecznie związanych z nauką i szkolnictwem, współtworząc ofertę kulturalną regionu. Istotnym atutem okazała się także dogodna lokalizacja Biblioteki Głównej, położonej w centrum Katowic, w dzielnicy urzędowej i w pobliżu kampusów innych uczelni. Ułatwiło to sprawną realizację wspólnych przedsięwzięć w ramach projektu EMNK. Biblioteka ŚUM okazała się ważnym ogniwem uzupełniającym działania programowe Miasta Nauki oraz aktywnym członkiem powstałego konsorcjum.

50 TYGODNI W MIEŚCIE NAUKI – FORMY ZAANGAŻOWANIA BIBLIOTEKI ŚUM

Tydzień Wirusów

Biblioteka ŚUM zaangażowała się w organizację ośmiu z 50 Tygodni w Mieście Nauki, związanych

tematycznie z profilem uczelni i wpisujących się w jej misję dydaktyczną.

Pierwszym tygodniem współorganizowanym przez bibliotekę był Tydzień Wirusów. W Oddziale Biblioteki ŚUM w Zabrze-Rokitnicy przygotowano dla licealistów ze śląskich szkół Planszówkomanie, wykorzystując gry planszowe o tematyce medycznej jako narzędzie popularyzacji wiedzy. Inicjatywa nawiązywała do wcześniejszych cyklicznych spotkań pod nazwą PlanSUMki dla studentów i pracowników uczelni. Uczestnicy mieli możliwość poznania zasad gier planszowych bezpośrednio powiązanych z motywem tygodnia, takich jak: *Antyszczepionkowcy.biz*, *Dr Mikrob*, *Pandemic. Czy potrafiacie ocalić ludzkość?*, *Wirus!*, *Wirus! 2. Ewolucja* i *Wirus. Halloween*. Zamiast tradycyjnego modelu przekazywania wiedzy wykorzystano mechanizmy gry, angażujące uczestników w sposób aktywny i interaktywny.

Tydzień Książki

Szczególne zaangażowanie biblioteczne widoczne było również podczas Tygodnia Książki, który organizowała katowicka Akademia Sztuk Pięknych. Od 6 do 10 maja w gmachu Biblioteki Głównej ŚUM w Katowicach prezentowano wystawę „Małe jest piękne” Natalii Garasińskiej, opartą na prywatnej kolekcji miniaturowych książek. Zbiór liczył ponad 250 tytułów, nabytych głównie na targach lub aukcjach w ostatnich 5 latach, obejmował też projekty autorskie. Wystawa cieszyła się zainteresowaniem młodzieży katowickich liceów, a także lokalnych mediów [14]. Towarzystwo jej inne ekspozycje przygotowane przez pracowników biblioteki. Wystawa „Wehikuł czasu – atlasy anatomiczne wczoraj i dziś” zachęcała do zapoznania się z tradycyjną, książkową formą atlasu i próby porównania jej z nowoczesnymi narzędziami do nauki anatomii, czyli atlasami 3D. Kolejną ekspozycję – „Jeden obraz jest wart więcej niż tysiąc słów” – poświęcono historii ilustracji medycznej. Na 10 planszach zaprezentowano, jak ilustracja medyczna zmieniała się na przestrzeni wieków, pełniąc kluczową funkcję w przekazywaniu aktualnej wiedzy o anatomii, patologii oraz procesach chorobowych. Atrakcją dla młodszych odbiorców był pokaz modeli anatomicznych i plansz edukacyjnych – narzędzi wspierających naukę anatomii i fizjologii. Tydzień Książki pozwolił przedstawić potencjał wystawienniczy biblioteki oraz możliwości popularyzacji wiedzy poprzez ekspozycje łączące walor edukacyjny z atrakcyjną formą przekazu.

Biblioteka miała również okazję zaprezentować cały wachlarz swoich możliwości i bogactwo

księgozbioru. Aby zachęcić odbiorców do korzystania z różnorodnej oferty, zorganizowano spotkanie literackie, w trakcie którego bibliotekarze podzielili się własnymi interpretacjami krótkich utworów poetyckich. Przedmiotem refleksji, ujętej z dystansem i humorem, były rozmaite aspekty relacji lekarza z pacjentem oraz kwestia troski o zdrowie obecna we fraszkach i limerykach.

W murach zaprzyjaźnionej ASP w Katowicach ówczesna dyrektor Biblioteki ŚUM Ewa Nowak w ramach spotkania z grą planszową *Gutenberg* przybliżyła uczestnikom początki druku. Odbędzie się ono w pracowni zecerkiej ASP, gdzie równolegle prowadzono zajęcia praktyczne.

9 maja 2024 r. w Kato Science Corner [15] Agnieszka Kwiatkowska-Boryś przeprowadziła wywiad z Magdaleną Majcher, autorką książki *Doktórka od familoków* – opowieści o Szopienicach, hutniczej dzielnicy Katowic, zwanej „śląskim Czarnobylem” [16]. Autorka opisuje walkę Jolanty Wadowskiej-Król o zdrowie i życie tamtejszych dzieci oraz jej rolę w zdiagnozowaniu i leczeniu ołowicy. Choroba przez długi czas pozostawała tematem tabu wśród śląskich rodzin, często była lekceważona i ukrywana przez ówczesne władze PRL. Opowieść o „znikających dzieciach” i determinacji tytułowej „doktórki” jest obrazem Polski przełomu lat 70. i 80. oraz wpływu ideologii na życie tych, którzy przeciwstawili się systemowi. Jolanta Wadowska-Król poświęciła ołowicy swoją karierę naukową i długoletnie badania, a jednocześnie zapoczątkowała zmiany w polityce zdrowotnej regionu. Spotkanie stworzyło możliwość rozmowy o pamięci regionalnej, zdrowiu publicznym i profilaktyce w środowisku zurbanizowanym.

Dzień Bibliotek i Bibliotekarzy, przypadający w Tygodniu Książki, był doskonałą okazją do integracji środowiska bibliotekarskiego ze Śląska. Bibliotekarze ASP zaprosili kolegów i koleżanki do uczestnictwa w warsztatach kaligrafii, dzięki czemu stworzyli też przestrzeń współpracy zawodowej, wymiany doświadczeń i rozwijania wspólnych projektów artystycznych.

Tydzień Starości

Dwudziestym drugim tygodniem w ramach cyklu był Tydzień Starości – akcja skierowana głównie do seniorów zamieszkujących metropolię. Przygotowano wystawę książek poświęconych dobrostanowi osób starszych, a także działania edukacyjne osławające z nowymi technologiami. Uzupełnieniem programu były warsztaty rękodzielnicze, podczas których

rozwijano kreatywność i umiejętności manualne. W trakcie zajęć „Świat zapachów” uczestnicy własnoręcznie wykonywali kule i pastylki kąpielowe z materiałów zapewnionych przez organizatora.

Tydzień Informacji

Jesień z Biblioteką ŚUM rozpoczęła się od Tygodnia Informacji. Specjaliści z zakresu naukowej informacji medycznej przygotowali przystępne prezentacje poświęcone wyszukiwaniu rzetelnych źródeł informacji i wykorzystywaniu nowoczesnych narzędzi. W związku z ogromną ilością danych medycznych dostępnych w Internecie szczególnego znaczenia nabiera umiejętność ich selekcji pod względem jakości i wiarygodności – ważna nie tylko dla przeciętnych użytkowników sieci, ale też dla ludzi profesjonalnie związanych z ochroną zdrowia. W programie nie zabrakło również zagadnień istotnych dla autorów publikacji naukowych; jako przykład mogą tu posłużyć negatywne konsekwencje rozpowszechniania się czasopism drapieżnych w środowisku naukowym [17].

Tematyce Tygodnia Informacji poświęcono następujące wystąpienia i szkolenia:

- Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji na Górnym Śląsku – oryginalne źródło w badaniach z zakresu służby zdrowia w regionie,
- System RAD-on źródłem danych o szkolnictwie wyższym i nauce w Polsce,
- Wiarygodność informacji medycznej dostępnej w Internecie,
- Z AI na Ty: praktyczne zastosowanie ChatGPT,
- Polska Platforma Medyczna – zaawansowany portal wiedzy o polskiej medycynie,
- Nie tylko Google – warsztaty wyszukiwania materiałów do pisania prac naukowych w oparciu o Polską Platformę Medyczną, bibliograficzno-abstraktowe medyczne bazy danych, źródła elektroniczne,
- Zasoby informacyjne witryny internetowej Biblioteki ŚUM,
- Od grochu z kapustą do mistrzowskiej kolekcji PDF-ów – zrób to z Mendeleyem. Porządkowanie informacji z wykorzystaniem menedżera bibliografii,
- W sieci fałszywej informacji – czasopisma fałszywe i drapieżne.

Tydzień Kreatywności

W ramach EMNK to właśnie Tydzień Kreatywności [18] stworzył przestrzeń do aktywności

twórczej uczestników. Biblioteka pełniła funkcję koordynatora działań oraz przyjaznego miejsca spotkań i rozwoju. Przeprowadzono cykl warsztatów pod hasłem „Daj przedmiotom drugie życie, czyli sztuka użytkowa z wykorzystaniem materiałów z recyklingu” – uczestnicy ozdabiali przedmioty codziennego użytku, tworzyli kartki okolicznościowe i broszki oraz poznawali różne techniki pracy manualnej (scrapbooking, quilling, decoupage, makramy). Bibliotekarze, jako organizatorzy warsztatów, zapewnili materiały, wykorzystując „przydasie” [19] zgodnie z duchem eko. Równolegle w Kato Science Corner odbywały się spotkania z graczami i rozgrywki gier logicznych. Podjęte działania miały charakter integracyjny, a zarazem wpisywały się w idee ekologii, ponownego użycia materiałów i zrównoważonego podejścia do organizacji wydarzeń.

Tydzień Czarownic

Po tygodniowej przerwie przystąpiono do realizacji kolejnego wydarzenia w ramach cyklu – Tygodnia Czarownic. Tym razem Biblioteka ŚUM wykorzystwała potencjał uczelnianego Muzeum Medycyny i Farmacji w Sosnowcu. W programie zaproponowano oprowadzanie po muzeum przez Czarującą Wiedźmę oraz warsztaty tworzenia „magicznej mikstury” – lawendowego pudru do kąpeli o właściwościach relaksujących i upiększających. Oferta została skierowana do bardzo zróżnicowanego grona odbiorców: dzieci, młodzieży licealnej, seniorów, a także osób z niepełnosprawnościami.

Tydzień Gier

W dniach 4–10 listopada odbywał się Tydzień Gier, w którego organizację włączyła się ówczesna dyrektor Biblioteki ŚUM – Ewa Nowak wraz z zaprzyjaźnionymi partnerami: Stowarzyszeniem Trzy Planse, Śląskim Klubem Go, Klubem Gier Historycznych, Śląskim Związkiem Szachowym, Wikimedia Polska, Fundacją Prowadnica. Wspólnie z Centrum Badań Groznawczych UŚ [20], organizatorem tygodnia, bibliotekarze zaprosili graczy do spinPLACE w Katowicach [21]. Przez cały tydzień prezentowano tam gry planszowe związane z tematyką zdrowia, miasta, przyrody i historii [22] oraz gry dobrze znane i klasyczne: szachy, *Monopoly*, scrabble czy chińskie go. Tłumaczono zasady poszczególnych gier i dawano zainteresowanym możliwość rozegrania partii. Wydarzenie miało przede wszystkim charakter edukacyjny, co podkreślono w trakcie debaty „Gry planszowe w edukacji”, która odbyła się w Bibliotece Śląskiej [23].

Tydzień Człowieka

Ostatnim tygodniem organizowanym przez Bibliotekę ŚUM w Katowicach był Tydzień Człowieka, dobrze korespondujący z misją uczelni medycznej. Centralnym elementem programu stała się prezentacja książki g/Głuchej artystki Klaudii Wyσιάdeckiej *Między światami* oraz towarzysząca jej wystawa o tym samym tytule. Autorka jest absolwentką Wydziału Projektowego ASP w Katowicach, a wystawa była tematem jej pracy dyplomowej [24]. W trakcie wernisazu artystka przedstawiła założenia projektu wystawy, która dotyczyła problemu samotności osób niesłyszących, żyjących pomiędzy światami. Instalacja artystyczna złożona z fragmentów tekstów autorki pokazywała wyzwania codzienności osób g/Głuchych w społeczeństwie zdominowanym przez osoby słyszące. Intencją artystki była chęć zwrócenia uwagi na potrzebę dialogu międzykulturowego oraz pełnego zrozumienia różnic w odbiorze rzeczywistości i kultury g/Głuchych.

W nawiązaniu do tematyki wystawy przygotowano warsztaty „Czy Głuchy mówi? – fakty i mity o społeczności ludzi niesłyszących”. Miały one na celu oswojenie lęku w kontakcie z osobą Głuchą oraz przedstawienie podstaw komunikacji w polskim języku migowym [25]. Dodatkowo uczestnicy mogli skorzystać z przesiewowych badań słuchu za pomocą audiometru tonalnego, przeprowadzonych przez wykwalifikowanego pracownika Oddziału Biblioteki ŚUM w Sosnowcu.

Gościem biblioteki była również Justyna Dec, założycielka Fundacji Oko w Oko z Rakiem, która poprowadziła warsztaty na fantomach do badania fizycznego piersi i jąder, propagując czujność onkologiczną i podkreślając rolę profilaktyki chorób nowotworowych [26].

Tydzień Człowieka zakończyły warsztaty malowania toreb płóciennych we wzory botaniczne [27]. Wykorzystano szablony kwiatów wykonane na podstawie barokowego zielnika aptecznego – jednego z wielu eksponatów Muzeum Medycyny i Farmacji ŚUM w Sosnowcu [28]. Najmłodszych zaproszono do udziału w laboratorium mydlarskim – tworzyli oni pudry i mieszanki ziół do zastosowania w aromatycznych kąpielach czy inhalacjach [29].

Doskonałą okazją do podsumowania działań podjętych w ramach programu Miasto Nauki był 8. Śląski Festiwal Nauki, zorganizowany jak co roku w Centrum Kongresowym w Katowicach. W ciągu trzech dni (7–9 grudnia 2024 r.) odbyło się wiele spotkań z pasjonatami nauki

oraz – zgodnie z oczekiwaniami organizatorów – przyszłymi studentami śląskich uczelni. Pracownicy Biblioteki ŚUM w Sosnowcu we współpracy z Muzeum Medycyny i Farmacji ŚUM w Sosnowcu przygotowały stoisko pokazowe „Od muzeum do drogerii”, zlokalizowane w strefie Medycyna i Zdrowie. Zaprezentowano na nim kilka eksponatów muzealnych, zachęcających do odwiedzenia placówki. Oprócz pokazów zaproponowano praktyczne zajęcia z tworzenia mieszanek zapachowych z wykorzystaniem suszonych kwiatów – uciernianych w moździerzach z wyposażenia dawnych aptek. Nowością na festiwalu była strefa gamingowa, w której grano w planszówki o różnej tematyce oraz prowadzono prelekcje podkreślające edukacyjne walory gier. Ewa Nowak wspólnie ze Śląską Szkołą Go prezentowała chińską grę strategiczną go, zapraszając odbiorców do udziału w rozgrywkach.

Udział Biblioteki ŚUM w programie EMNK 2024 potwierdził, że biblioteka akademicka może realizować funkcje wykraczające poza tradycyjnie rozumiane wsparcie dydaktyki i nauki [30]. Szczególne znaczenie miało połączenie działań o charakterze informacyjnym, edukacyjnym, popularyzatorskim, społecznym i kulturalnym. Lokalna społeczność zyskała możliwość poznania potencjału wystawienniczego Biblioteki ŚUM. Działania biblioteczarki przyczyniły się do wzmocnienia wizerunku placówki jako miejsca otwartego na niekonwencjonalne formy pracy z użytkownikiem, angażujące uczestników w sposób aktywny i interaktywny. Biblioteka jako „trzecie miejsce” pełni funkcję instytucji przeciwdziałającej wykluczeniu i wspierającej aktywność osób starszych. Jej pracownicy pomagają użytkownikom w rozwijaniu krytycznych kompetencji informacyjnych, a sama instytucja pozostaje wrażliwa społecznie. W Bibliotece ŚUM podejmowane są tematy związane z wykluczeniem, zdrowiem, komunikacją i profilaktyką, dostosowane do potrzeb różnych grup odbiorców. W wydarzeniach zaproponowanych przez bibliotekę w trakcie akcji Miasto Nauki w 2024 r. wzięło udział ponad 350 osób. Śląski Festiwal Nauki zgromadził, według organizatorów, ponad 60 tys. uczestników [31].

Katowice w 2024 r. udowodniły, że mają ogromny potencjał naukowy i popularyzatorski. Różnorodne wydarzenia w ramach Europejskiego Miasta Nauki były doskonałą okazją do zaprezentowania i promocji śląskich uczelni. Dowiodły też, że integracja różnych środowisk w realizacji wspólnych celów stwarza nowe możliwości rozwojowe. Utworzenie konsorcjum siedmiu uczelni to ważny krok w rozwoju miasta, promujący naukę, edukację i współpracę na poziomie uczelni, miasta,

regionu, kraju oraz struktur europejskich. Trwałymi efektami inicjatyw zrealizowanych w trakcie EMNK 2024 są projekty [32], które realnie wzmocniły potencjał naukowo-badawczy uczestników, oraz wydanie licznych publikacji opatrzonych znakiem graficznym „Książka powstała w Mieście Nauki” [33].

REFERENCE LIST

1. Katowice z tytułem Europejskiego Miasta Nauki 2024! [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 13.04.2026.] Available from: <https://us.edu.pl/katowice-z-tytułem-europejskiego-miasta-nauki-2024/>
2. Tkocz M. City break jako forma turystyki miejskiej na przykładzie Katowic – stolicy Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej. *Zeszyty Naukowe Akademii Górnośląskiej*. 2023;3:69-77. doi: 10.53259/2023.3.08
3. 50 Tygodni w Mieście Nauki [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://us.edu.pl/europejskie-miasto-nauki/50-tygodni-w-miescie-nauki/>
4. Odkryj Smak Nauki! Spożywaj Wiedzę, Kształuj Przyszłość! [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sum.edu.pl/pl/wiadomosci/europejskie-miasto-nauki-2024/odkryj-smak-nauki-spozywaj-wiedze-ksztaluj-przyszlosc>
5. Tydzień Starości: 3-9 czerwca 2024 [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sum.edu.pl/pl/wiadomosci/europejskie-miasto-nauki-2024/tydzien-starosci-3-9-czerwca-2024>
6. Tydzień Wirusów: 8-14 kwietnia 2024 r. [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sum.edu.pl/pl/wiadomosci/europejskie-miasto-nauki-2024/tydzien-wirusow-8-14-kwietnia-2024-r>
7. Tydzień Raka za nami. Fotoreportaż. [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sum.edu.pl/pl/wiadomosci/europejskie-miasto-nauki-2024/tydzien-raka-za-nami-fotoreportaz>
8. Pawelec D. Biblioteka otwarta In: Kycler M, Pawelec D, editors. *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Katowice: Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek; 2008. pp. 9-12.
9. Piotrowska A, Witczak M. Zastosowanie idei “trzeciego miejsca” na przykładzie

wybranych bibliotek europejskich (Hjørring, Blanes). In: Wrocławska M, Jerzyk-Wojtecka J, editors. Biblioteka jako "trzecie miejsce". Międzynarodowa konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Materiały konferencyjne. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; 2011. pp. 49-63.

10. Zysiak A. Jak pozostać wiernym w niestałym świecie? Czym, gdzie i dla kogo ma być nowoczesna biblioteka?. In: Wrocławska M, Jerzyk-Wojtecka J, editors. Biblioteka jako "trzecie miejsce". Międzynarodowa konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Materiały konferencyjne. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; 2011. pp. 18-27.
11. Miejsce spotkań. Biblioteka jako przestrzeń społeczna (na przykładzie województwa lubuskiego). Warszawa: Wydawnictwo SBP; 2019.
12. Wojciechowski J. Biblioteczna wartość nadana. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; 2006.
13. Historia SUM [Internet]. Uniwersytet Śląski w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sum.edu.pl/pl/historia-sum>
14. Jurkiewicz K. Mini książki, wielki zbiór. Wystawa miniaturowych książek w Katowicach [Zdjęcia] [Internet]. wKatowicach.eu; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://www.wkatowicach.eu/informacje/w-katowicach/Mini-ksiazki-wielki-zbior-Wystawa-miniaturowych-ksiazek-w-Katowicach-Zdjecia/idn:6395>
15. Czajka M. Jak mała może być książka? Pani Natalia kolekcjonuje najmniejsze z nich [Internet]. Dziennik Zachodni; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://dziennikzachodni.pl/jak-mala-moze-byc-ksiazka-pani-natalia-kolekcjonuje-najmniejsze-z-nich/ar/c13-18515533>
16. Kato Science Corner [Internet]. Miasto Nauki; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://miastonauki.pl/emnk-2024/kato-science-corner/>
17. Doktórka od familoków. Magdalena Majcher [Internet]. Grupa Wydawnicza Foksal; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://www.gwfoksal.pl/doktorka-od-familokow-magdalena-majcher-sku7caa700e5635a40cdda8.html>
18. W sieci fałszywej informacji – czasopisma fałszywe i drapieżne – prezentacja [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/w-sieci-falszywej-informacji-czasopisma-falszywe-i-drapiezne-prezentacja>
19. Tydzień Kreatywności 14-20 października 2024 r. [Internet]. Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://biblioteka.sum.edu.pl/tydzien-kreatywnosci-14-20-listopada-2024-r/>
20. przydasie [Internet]. Słownik Języka Polskiego; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://sjp.pl/przydasie>
21. Tydzień Gier w Mieście Nauki z ŚUM [Internet]. Facebook; [cited 15.04.2026.] Available from: <https://fb.me/e/4tKW0PbM9>
22. Tydzień Gier 4-10 listopada 2024 r. [Internet]. Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://biblioteka.sum.edu.pl/tydzien-gier-2024/>
23. Debata „Gry planszowe w edukacji” [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 20.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/debata-gry-planszowe-w-edukacji>
24. Wysidecka K. Dyplomy FNC 2023 – Między światami – Z pamiętnika niesłyszącej dziewczyny [Internet]. YouTube; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://youtu.be/-zQnx0awY0o?si=6cg4EV2KISFOy630>
25. "Czy Głuchy mówi? – fakty i mity o społeczności ludzi niesłyszących" [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 20.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/czy-gluchymowi-fakty-i-mity-o-spolesznosci-ludzi-nieslyszacych>
26. Profilaktyka chorób nowotworowych – zajęcia warsztatowe na fantomach do badania fizykalnego [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 20.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/profilaktyka-chorob-nowotworowych-zajecia-warsztatowe-na-fantomach-do-badania-fizykalnego>
27. Warsztaty malowania toreb we wzory botaniczne [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 20.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/warsztaty-malowania-toreb-we-wzory-botaniczne>
28. Muzeum Medycyny i Farmacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach [cited 14.04.2026.] Available from: <https://muzeum.sum.edu.pl/>
29. Warsztaty "Naukowa zabawa dla dzieci: Kosmetyki i Laboratorium Mydlarskie" [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 20.04.2026.] Available from: <https://program.miastonauki.pl/warsztaty-naukowa-zabawa-dla-dzieci-kosmetyki-i-laboratorium-mydlarskie>
30. Starek A, Piech M. Biblioteka – centrum edukacyjne czy miejsce spotkań. Hybryda przestrzeni w bibliotekach akademickich. In: Chomik P, Kościuch H, Żochowska J, editors. Biblioteki Podlasia i Polski północno-wschodniej – przeszłość, terażniejszość, przyszłość. Materiały z konferencji jubileuszowej z okazji 50-lecia Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia, Białystok, 15-16 listopada 2018 r. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku; 2019. pp. 105-20.
31. O festiwalu [Internet]. Śląski Festiwal Nauki Katowice; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://slaskifestiwalnauki.pl/o-festiwalu>
32. Noc Naukowców [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://miastonauki.pl/emnk-2024/noc-naukowcow-w-europejskim-miescie-nauki-2024/>
33. Citizen Science [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 14.04.2026.] Available from: <https://miastonauki.pl/emnk-2024/citizen-science/>
34. Publikacje [Internet]. Europejskie Miasto Nauki Katowice 2024; [cited 15.04.2026.] Available from: <https://miastonauki.pl/zyjemy-w-miescie-nauki/publikacje/>

Katarzyna Cukierska

Main Library, Medical University of Silesia, Katowice, Poland
Correspondence to: katarzyna.cukierska@sum.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7169-7323>

Agnieszka Kwiatkowska-Boryś

SUM Branch Library in Sosnowiec, Poland
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0840-4980>

Appendix

Fig. 1. Board game tournament, photo by Ewa Nowak

Fig. 2. Miniature book exhibition, photo by Katarzyna Cukierska

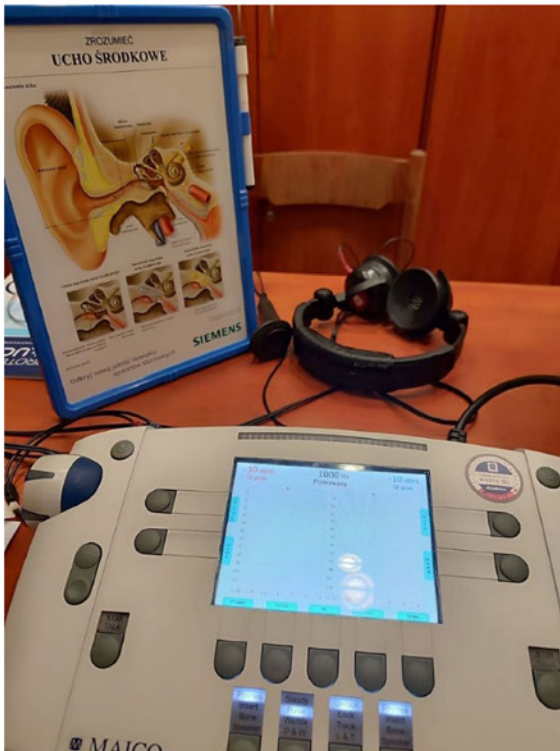
Fig. 3. One Picture Is Worth More Than a Thousand Words, – exhibition, photo by Katarzyna Cukierska

Fig. 4. Meeting with the Gutenberg game,
photo by Ewa Nowak

**Fig. 5. In between worlds
– exhibition,** photo by
Katarzyna Cukierska

Fig. 6. Hearing test, photo by
Agnieszka Kwiatkowska-Boryś

**Fig. 7. Self-examination of
breasts and testicles workshop,**
photo by Katarzyna Cukierska

Załącznik

II. 1. Planszówkomania,
fot. Ewa Nowak

II. 2. Wystawa książek
miniaturowych,
fot. Katarzyna Cukierska

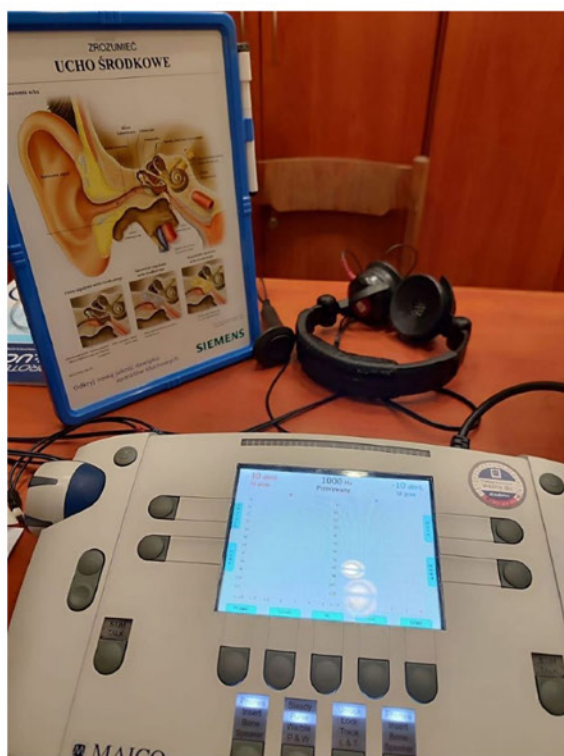
II. 3. Jeden obraz jest wart
więcej niż tysiąc słów
– wystawa,
fot. Katarzyna Cukierska

**II. 4. Spotkanie z grą Gutenberg,
fot. Ewa Nowak**

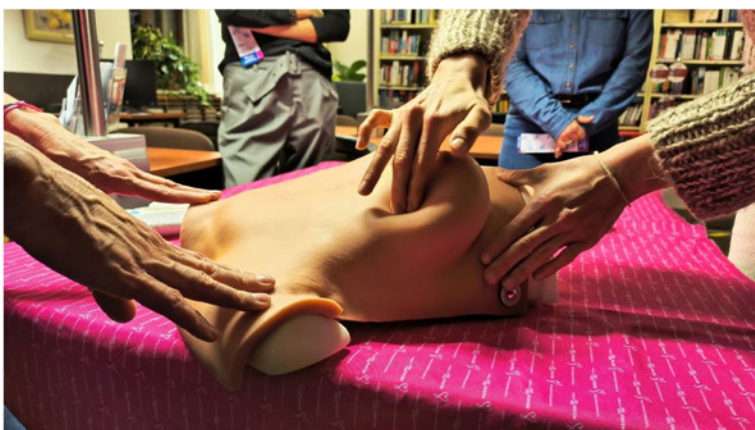

**II. 5. Wystawa Między Światami,
fot. Katarzyna Cukierska**

**II. 6. Badanie słuchu,
fot. Agnieszka Kwiatkowska-Boryś**

**II. 7. Warsztaty z samobadania
piersi i jąder,
fot. Katarzyna Cukierska**

ABOUT THE JOURNAL

„Medical Library Forum” (MLF) is a peer-reviewed academic journal, issued semi-annually by the Medical University of Warsaw since December 2018. The idea of creating the journal emerged during the 25th Problem Conference of Medical Libraries, taking place from 12th to 14th of June, 2006 in Lublin-Kazimierz Dolny. «MLF's» first publisher was the Medical University of Łódź, which issued the journal both online and in print. Nowadays, «MLF» is published only in digital form. Starting in 2018, all articles are published under the standardised Creative Commons licence BY-NC – ND -- a model that is free for both authors and readers (diamond open access).

„MLF” aims to preserve the academic work of the libraries of medical universities and related institutions. Its main objective is to create a forum for exchanging ideas, experience, and solutions established in specific institutions, as well as advancing academic librarianship — not just in the medical field.

„MLF” is listed on the Polish ministerial list of academic journals since 2010. Currently, the journal has been assigned 20 points. „MLF” is indexed in such databases as the DOAJ, ERIH+, EBSCO, Polish Scholarly Bibliography, and ArIanta.

PEER REVIEW PROCESS

All articles received by the editorial team are subject to a two-step review process, consisting of an internal assessment conducted by the journal's editors, and an outside academic review based on the modern open peer review model — assuring a transparent evaluation by specialists in the field. Based on the review, the editorial team makes the decision whether to publish the paper, send it back to be corrected, or reject it.

The reviewers are selected according to the recommendations Good practice in academic review procedures, published by the Polish Ministry of Science and Higher Education in 2011: each paper is assigned a reviewer (or reviewers) with appropriate skill and knowledge in the relevant field; the reviewer and the author are not related by familial or work relationships; there is no conflict of interest between the author and the reviewer.

A multi-stage process of work evaluation:

An initial formal and substantive assessment done by the editor-in-chief or their deputy — based on this, the paper is then sent to outside review or rejected. The rejection can be due to: the paper's low substantive value, a theme not suited to the journal's profile, unethical conduct (e.g. plagiarism), or not adjusting the text to the basic requirements as described in the „Information for Authors” tab. After the initial acceptance, an agreement with the author is signed (PDF).

An outside evaluation by at least one reviewer in the open peer review model — the identities of the reviewers and authors are public, and the review's content is subject to public control (the editorial team makes it available on request).

Response to the author with the outcome of the assessment. In case of necessary adjustments, the corrected version is evaluated once more.

The final decision about publishing the paper in the journal is made by the editor-in-chief.

ETHICS STATEMENT

The editorial team of the „Medical Library Forum” journal undertakes to uphold the highest standards of scientific credibility in terms of the published content. Considering diligence and honesty to be the elementary values of academia, it strongly opposes any misconduct concerning the publication of academic papers. „Medical Library Forum” disallows any plagiarism, such as copying text, ideas, images, or data from another source, even the author's own publication, without stating its source of origin. The quoted item must be appropriately marked and its original source stated in a footnote.

COPE

The editorial team follows the guidelines established by the Committee on Publication Ethics (COPE) -- an international organization assembling publishers and editors of academic journals. These guidelines include a detailed description of the course of action in case of suspected unethical activity in terms of publishing

The COPE standards aid editors in cases such as: suspicion of plagiarism, suspicion of unnecessary publication, suspicion of fabricating data, suspicion of an ethical problem, suspicion of an undisclosed conflict of interest, suspicion of

appropriation by the reviewer of the author's idea or data. COPE diagrams also present the recommended course of action in case of a request to introduce changes to the authors' list, as well as in case of a suspected presence of a ghost author or a guest author.

ICMJE

The editorial team relies on the recommendations by the International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) -- a committee assembling the editors of reputable journals, such as „Nature Medicine”, „New England Journal of Medicine”, and „The Lancet”. These recommendations aim to support editors, authors, and reviewers in upholding the highest ethical standards on each stage of the publishing process. Our editorial team expects everyone cooperating with the journal to follow ICMJE's guidelines.

RESPONSIBILITIES

The editorial team's responsibility

The editorial team evaluates the received papers only on basis of merit, accordance with the journal's theme, and following the ethical guidelines, all in agreement with the reviewers.

The editorial team assures that every paper is reviewed by at least one expert in the field prior to publication. The review forms are made available on the reader's demand (on an open peer-review basis).

The author's responsibility

In accordance with the ICMJE's guidelines, a person can be credited as an author if they significantly contributed to the paper, took part in preparing the manuscript, accepted its final version for publication, and take accountability for all aspects of the paper. ICMJE recommends that every person credited as an author fulfils the criteria, and that every person fulfilling the criteria be credited as an author.

A person can be credited as a corresponding author if they assume the responsibility of communicating with the editorial team during the publishing process, as well as that of fulfilling the formal requirements associated with publishing in the specific journal. A corresponding author answers the questions asked by the editor and the reviewers, as

well as undertakes to answer the academic community's questions after the paper is published.

The authors should be listed according to how much they contributed – from the most to the least. It is allowed to credit the authors as equal contributors. The last position may be reserved for the senior author, however, the senior author must fulfil the criteria of authorship no matter the contribution.

The contribution of each author must be specified in the license agreement.

English-speaking authors translate the title and abstract to Polish. Submissions should not exceed 24,000 characters with spaces (not including bibliography).

Submissions should contain: title in Polish and English; keywords in English; summary in Polish and English, each containing about 800–1000 characters with spaces; bibliography – in the Latin alphabet – developed in a Vancouver-style numerical system (for detailed guidelines, including examples, see mlf.wum.edu.pl).

The reviewer's responsibility

Every reviewer who does not feel competent enough to review the received paper, or knows that a quick review is not possible, should notify the editorial team immediately and refuse the request for cooperation.

The reviewer should refuse the request for cooperation, should there be a professional or familial relationship or a conflict of interest between the reviewer and any of the authors.

The editorial staff does not charge for publishing the work, nor does it pay royalties.

Authors retain moral and proprietary copyrights to the work.

Confidentiality

All persons involved in the publishing process are bound to treat all received papers as confidential documents. It is disallowed to show or discuss them with third parties, unless in justified circumstances, with the consent of the Editor in Chief.

Information gained during the publishing process cannot be used to personal gain of any person involved in the publishing process.

EDITORIAL REQUIREMENTS

The editorial office of the „Medical Library Forum” journal accepts only previously unpublished research, developed in a computer format, appropriate for MS Word, sent to the e-mail address: fbm@wum.edu.pl. The research should contain information about all persons responsible for its creation – none of the people who meet the ICMJE criteria of authorship can be omitted. Full name, surname, and affiliation in English are required. One should also indicate corresponding author and provide the e-mail address. A biographical note about the first author of the research and ORCID numbers of all authors are welcome.

Studies are published in Polish, English or in both language versions. The editors help